

Abstract

This study examines whether active labour market programmes in Norway have an effect for increasing social assistance recipients self-sufficiency, measured in the odds of being in work and/or education. The data extracted from FD-Trygd are derived from the pool of the entire population of social assistance recipients registered in Norway in the period 2009-2014. This effect evaluation adopts a quasi-experimental design and a comparison-group to handle the selection bias, and to estimate a contrafactual outcome. Logistic regression was applied to analyze program effects.

The main finding of this study is that participation in labour marked programmes have positive outcomes for social assistance recipients. However, the effect is not the same for all subgroups. For the youth between 18 and 24, the effect for labour marked programmes is estimated to be negative. As the results are in line with other studies, it is considered to be important, especially when taking into account the stricter «workfare»-line introduced by the Norwegian government this year, directed against young social assistance recipients. In contrast, for recipients belonging in the age interval 25-45 labour marked programmes have a positive effect. A positive effect is also found among long-term social assistance recipients. Several variables, like education level, work experience, age and length on social assistance, have a statistical significant effect on the outcome. Other variables, like marital status, shows no statistically significant results.

Forord

Dette har kanskje vært et av mine mest lærerike og mest frustrerende semestre på NTNU. Planen for masteroppgaven måtte endres midt i masterløpet, noe som gjorde at databehandlingen, som oftest tar lengst tid, først kom skikkelig i gang i slutten av mars. Det bør bemerkes at verken NSD eller noen andre skal holdes ansvarlige for de bearbeidelser og analyser som er gjort i denne studien. Imidlertid er det en god del personer som fortjener en stor takk for å ha hjulpet meg.

En stor takk går til Trond Pedersen ved NSD, som har tatt seg tid til å svare meg på utallige spørsmål av ymse kvalitet. En stor takk går også til min veileder Jon Arve Nervik for gode faglige samtaler og råd. Arild Blekesaune fortjener honnør for å ha hjulpet meg med å ha avklart en rekke metodiske spørsmål, samt for å ha gitt meg råd om hvordan registerdataen måtte organiseres for å passe studiens formål.

En stor takk går til mine foreldre og min familie. Min far har hjulpet meg i stor grad til å fokusere på det «viktigste» i oppgaven. Takk for mange gode innspill på både struktur og forskningsformidling! Min mor har også gitt meg stor støtte i prosessen, noe som jeg er veldig glad for. Takk til min bror Elias for god hjelp med korrektur.

Til slutt vil jeg takke alle mine gode venner, som jeg har fått æren av å bli kjent med under mitt studieopphold i Trondheim, i tillegg til dem jeg anser for å være mine venner utenfor studiet. En særlig takk må gis til mine kamerater Joakim og André for korrektur og annen hjelp. Tusen takk for hyggelige stunder, gode diskusjoner og generelt gode opplevelser.

Eivind Knutsen   Trondheim, Juni 2017

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Empirisk materiale og metode	4
1.3 Begrepsmessig avklaring	4
1.4 Oppgavens oppbygging	5
2. Politisk bakgrunn for arbeidsmarkedstiltak og sosialhjelp	7
2.1 Økonomisk sosialhjelp	7
2.2 Arbeidslinja	8
2.3 Arbeidsmarkedstiltak	9
2.4 <i>Figur1: Programlinje for arbeidsmarkedstiltak</i>	10
3. Teori og tidligere forskning	11
3.1 Administrative forhold	11
3.2 Institusjonelle forhold	13
3.3 Økonomiske forhold	16
3.4 Strukturelle forhold	17
3.4.1 Pierre Bourdieu: Sosiale posisjoner og kapitalformer	17
3.4.2 Utstøtningsmodellen og «betingede faktorer»	18
3.4.3 Andre strukturelle forhold	18
4. Individuelle personskjennetegn	19
4.1 Utdanning	19
4.2 Alder	20
4.3 Kjønn, barn og sivilstand	21
4.4 Tidligere yrkesaktivitet og sosialhjelpsvarighet	23
4.5 Nasjonalitet og regionsopprinnelse	24
5. Data og metode	27
5.1 Empirisk materiale: FD-Trygd	27
5.2 <i>Figur 2: Struktur på datamaterialet: måletidspunkt for sentrale variabler</i>	28
5.3 Utfordringer knyttet til utvalg	28
5.4 Validitet og reliabilitet	29
5.5 <i>Mohr(1995) - Interne validitetstrusler i effektevaluering</i>	31
5.6 Variabeloversikt	32
5.6.1 Avhengig variabel (Y)	32
5.6.2 Tiltaksvariabel (X)	33
5.6.3 Andre uavhengige variabler (X)	33
6. Statistiske metoder	34

6.1 Krysstabellanalyse og kji kvadrat-test.....	34
6.2 Bivariat og multivariat logistisk regresjon.....	34
6.3 Regresjonsmodeller	35
7. Analyse	37
7.1 Beskrivelse av utvalget	37
7.2 Hvilke faktorer har betydning for arbeids- og utdanningssannsynlighet?.....	38
7.3 Tabell 1: Bivariat regresjonsanalyse for å være i arbeid og/eller utdanning målepunkt 1.1.2010, med ulike variabler. 95 % konfidensintervall. N=13 329.	39
7.4 I hvilken grad finnes det indikasjoner på seleksjon?.....	42
7.4.1 Sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppe på sentrale variabler.....	42
7.6 I arbeid og/eller utdanning 2010-2014	45
7.6.1 Tabell 2: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i arbeid og/eller utdanning ved samtlige målepunkt.....	45
7.6.2 Tabell 3: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i arbeid ved samtlige målepunkt.....	46
7.6.3 Tabell 4: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i utdanning ved samtlige målepunkt.....	46
8. Effekten av arbeidsmarkedstiltak.....	47
8.1 Tabell 5: Stegvis multivariat regresjon ved oddsratio og 95% CI for å være i arbeid/utdanning ved 1.1.2010.	48
8.2 Årlige regresjonsmodeller.....	50
8.2.1 Tabell 6: Regresjonsmodell 1.1.2011	50
8.2.2 Tabell 7: Regresjonsmodell 1.1.2012.....	51
8.2.3 Tabell 8: Regresjonsmodell 1.1.2013	52
8.2.4 Tabell 9: Regresjonsmodell 1.1.2014	53
8.2.5 Tabell 10: Regresjonsmodell 1.7.2014.....	54
8.2.6 Tabell 11: Regresjonsmodell 31.12.2014.....	55
8.3 Betinges tiltakseffekt av hvilken gruppe en er i?	56
8.3.1 Tabell 12: Multivariat regresjon i oddsratio for målepunkt 1.1.2010. Modeller med innføring av signifikante samspillsledd.....	56
8.3.2 Tabell 13: Forenklet tabell av oddsratio for samspillsledd mellom ulike alderskategorier og tiltaksvariabel, mot sjansen for å være i arbeid og/eller utdanning 1.1.2010. Med variabler fra modell 5. 95 %CI.....	57
9. Studiens funn opp mot tidligere teori og forskning.....	59
9.1 Effekten av arbeidsmarkedstiltak	59
9.2 Tiltakseffekter- for hvem?.....	60
9.2.1 Negative tiltakseffekter for yngre.....	60
9.3.2 Langtidsmottakeres positive tiltakseffekter.....	62

9.3 Andre faktorer sin innvirkning på arbeids- og utdanningssannsynlighet	63
10. Oppsummering	69
10.1 Øker arbeidsmarkedstiltak sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning?	69
10.2 Hvor mange kommer i jobb eller utdanning?	70
10.3 Sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppe	71
10.4 Hvilke andre faktorer påvirker sosialhjelpsmottakeres jobb- og utdanningssannsynlighet?....	72
10.5 Kritikk av studien og veien videre	73
10.5.1 Veien videre	75
11. Litteraturliste	77
12. Appendiks	83
A. Kodeoversikt over variabler	83
B. Tabeller fra bivariat analyse	85
C. Tabell: Oversikt over utprøvde samspillsledd og annengradsledd ved modell 1.1.2010.	91
C2. Tester i logistisk regresjon.....	92
D. Test: logistiske regresjonsforutsetninger.....	93

1. Innledning

Økonomisk sosialhjelp blir ofte regnet som den norske velferdsstatens siste «økonomiske sikkerhetsnett», og er en midlertidig *passiv ytelse*, som gis av det offentlige til dem som er avhengige av hjelp, og som ikke får det andre steder (Grepstad 2012: Halvorsen m.fl 2013). Selv om velferdsstaten skal fungere som garantist for et forsvarlig livsopphold til individet, viser sosialtjenestelovens §1 at formålet med hjelpen er «sosial rehabilitering og «økonomisk selvhjulpenerhet» (Lovdata 2017). Dette signaliserer at ytelsen ikke er ment til å være langvarig.

Likevel er det flere som mottar sosialhjelp av betydelig varighet i Norge. Ifølge SSB (2015) var det i 2014 125 400 sosialhjelpsmottakere, som er det største antallet siden 2005 (SSB 2015)¹. Økningen i innvandrere blant andelen sosialhjelpsmottakere har vært stigende år for år, og er lite gunstig når arbeid blir tilskrevet en integreringsfremmende funksjon (SSB 2016). Mange sosialhjelpsmottakere er og i ung alder: I 2013 var 22 % av sosialhjelpsmottakere mellom 18 og 24 år (Grepstad & Hetland 2014:51). Samme året var det også 40 000 i alderen 18-30 som stod utenfor arbeid og skole, som ikke var registrert hos NAV (Grødem, Nilsen og Strand 2014: 51).

Det sentrale finansielle grunnlaget for å muliggjøre velferdsstatens «sjenerøse og omfattende velferdsordninger», har vært en høy sysselsettingsrate i den norske befolkning (Brochmann 2010: 19). Dersom færre barn blir født, flere blir eldre, og færre er i yrkesaktiv alder, vil dette utfordre velferdsstatens finansielle grunnlag (Halvorsen m.fl 2013:232). Demografiske utviklingstrekk og kostnadene til velferdsytelser forsterker betydningen av at «arbeidslinja» lykkes som politisk-ideologisk prinsipp, der arbeid blir like mye en plikt som en rettighet (Ellingsen m.fl 2011:25). Det mest sentrale virkemiddelet for myndighetenes aktiveringspolitikk har ofte vært arbeidsmarkedstiltak, for å styrke tilknytningen til arbeidsmarkedet for dem som befinner seg utenfor det (Moe 2000:3).

Arbeidsmarkedstiltakene rettet mot langvarige sosialhjelpsmottakere ble i 2003 en del av Bondevik 2- regjeringens *tiltaksplan mot fattigdom* (St. meld nr. 6. 2002-2003). Satsingen ble videreført i Stoltenberg 1- regjeringens «*handlingsplan mot fattigdom*» (vedlegg til St.prp nr. 1, 2006-2007). Her ble det tydelig fremhevet at «regjeringen vil som et ledd i handlingsplan

---

¹ I 2015 var det registrert 127 372 personer på sosialhjelp, der 52 655 oppga stønaden som sin viktigste kilde til sitt livsopphold (SSB 2016).

mot fattigdom føre en målrettet politikk med tiltak for å styrke arbeidslivstilknytningen for de som står lengst fra arbeidsmarkedet» (ibid:5). Kvalifiseringsprogrammet, KVP, som ble til i 2008, er blant annet rettet mot langtidsmottakere av sosialhjelp som har muligheter til å kvalifisere seg til arbeid (NAV 2017).

Tidligere forskning rundt effekten av arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere har vist varierende resultater (Nervik 1997: Dahl & Lorentzen 2003: Rønsen & Skardhamar 2006: Ross 2014). Der for eksempel Rønsen & Skardhamar (2006) og Schafft m.fl (2010) fant positive effekter at arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakeres sannsynlighet for arbeid og utdanning, fant Ross (2014) på sin side tilnærmet ingen effekt. Andre har funnet at tiltakseffekter ofte kan betinges av tiltakstype, endrede strukturelle omgivelser eller individuelle kjennetegn (Nervik 1997: Dahl & Lorentzen 2003: Ross 2014). I undring over disse varierende resultatene fra forskningen, ble temaet for min oppgave satt. Når det i tillegg ble gitt et godt datamateriale fra FD-Trygd over perioden 2009-2014, ga det gode forutsetninger for å undersøke tematikken nærmere. Denne studien vil undersøke hvilken effekt arbeidsmarkedstiltak har for sosialhjelpsmottakere, og hvorvidt det å gå på tiltak bidrar til å øke gruppens arbeidslivstilknytning.

Hva gjør denne studien relevant?

Som det blant annet fremgår av Stortingsmelding nr. 20 (2004-2005), *Vilje til forskning*, er det et mål at velferdspolitikken er basert på forskningsbasert kunnskap (St. meld nr.20 2004-2005). Norge er blant OECD-landene som satser mest på arbeidsintegrerende tiltak (Civita 2013). Solberg-regjeringen foreslo å øke arbeidsmarkedstiltakene for ledige for 2017 (Regjeringen 2017). Da er det naturligvis viktig for myndighetene å få kunnskap om i hvilken grad slike tiltak har effekt, hvem tiltakene fungerer best for, og hvorfor. Denne studien kan bidra til forskning og spredning av kunnskap om NAVs interaksjon med dets brukere, for dermed å «bedre kunnskapen for kunnskapsbasert tjenesteutvikling i NAV-kontorene», som det heter i St. meld. 33 (2015-2016)². Studier av tiltakseffekter for denne gruppen kan sees som relevant, ettersom det har blitt gjort få studier etter innføringen av NAV-reformen (Ross 2014:2). Studien vil også inkludere overgang til utdanning som et suksesskriterium på linje med sysselsetting, noe som har blitt etterlyst av andre studier (Samson 2016:4).

---

² St. Meld. Nr. 33 (2015-2016), side 77.

Studien er på mange måter en videreføring av Ross (2014), ettersom samme problemstilling undersøkes for samme målgruppe. Dette åpner for en mulighet til å sammenligne studiene³. Ved at datamaterialet strekker seg over tid, egner det seg godt for å undersøke korttids- og langtidseffekter av arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere. Det har ikke vært mulig for alle tidligere studier (Rønsen & Skardhamar 2006; Schafft m.fl 2010).

1.1 Problemstilling

For å kunne evaluere effekten av arbeidsmarkedstiltak er det nødvendig å fastsette tydelige målekriterier som kan vise om tiltakene har vært en suksess. Her har ulike studier benyttet forskjellige kriterier. Noen har sett på sannsynligheten for å være i jobb rett etter at tiltaket er avsluttet, et halvt år etter at tiltaket er avsluttet, og flere år etter at tiltaket ble avsluttet, før de har sammenlignet det med sannsynligheten for å være i jobb uten tiltak (Kvinge & Djuve 2006: 21). Andre har benyttet seg av flere suksesskriterier, slik som utdanning og lønnsinntekt (Simson 2016; Husabø & Nervik 2006).

Denne studien har valgt deltakelse i arbeidslivet og utdanning som evalueringskriterium⁴. Deltakelse i arbeidslivet er naturlig fordi det er et eksplisitt mål for arbeidsmarkedstiltak fra myndighetenes side. Utdanning vil også regnes som et evalueringskriterium fordi det kan bidra til å heve sosialhjelpsmottakeres kompetanse og attraktivitet på arbeidsmarkedet (jf.teori). Problemstillingen lyder som følger:

Øker arbeidsmarkedstiltak sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning?

I likhet som Ross (2014) og andre tidligere studier, vil det og i denne oppgaven bli sett på enkelte delproblemstillinger. Delproblemstillingene vil bli behandlet i egne delkapitler.

Nedenfor gis en oversikt:

- Hvor stor andel kommer i arbeid og/eller utdanning i forhold til kontrollgruppen?
- I hvilken grad finnes det forskjeller i egenskaper av betydning for arbeids- og utdanningssannsynlighet mellom tiltaks- og kontrollgruppe?
- Betinges tiltakseffekter av hvilken gruppe man tilhører?
- Hvilke faktorer har betydning for arbeids- og utdanningssannsynlighet?

---

³ Forskjellen er riktignok at i motsetning til Ross (2014), som benytter data fra 2006-2010 fra FD-Trygd, vil denne oppgavens empiriske materiale bli basert på årene 2009-2014.

⁴ I stedet for å betrakte utdanning og arbeid som to ulike utfall, vil overgang til utdanning og/eller arbeid bli betraktet som et utfall, som er utgangspunkt for oppgavens dikotome variabel: 0= Ikke i arbeid/utdanning, 1= I arbeid/utdanning.

1.2 Empirisk materiale og metode

Oppgavens empiriske materiale er basert på anonymiserte registerdata fra FD-Trygd sitt 20-prosentsutvalg (NSD 2017). Utvalget trekkes med utgangspunkt i tre instanser; NAV (trygderelaterte administrative registerdata), SSB (demografi- og utdanningsopplysninger) og Skattedirektoratet (data om inntekt og formue). SSB gikk etter henvendelse fra NSD med på å gi tilgang til halvparten av 20-prosentutvalget, slik at utvalget vil bestå av 10% av sosialhjelpsmottakere i populasjonen: Dette utgjør 13 329 personer som var registrert som sosialhjelpsmottakere i perioden 2009-2013.

Et mye benyttet metodisk grep innenfor kvantitativ evalueringsforskning er å konstruere et kontrafaktisk estimat for å måle effekten av tiltak (Moe 2000; Ross 2014). I denne studien blir det å estimere sjansen for å komme i arbeid og/eller utdanning for sosialhjelpsmottakere, dersom ikke tiltakene hadde blitt iverksatt (Mohr 1995:4). Etersom den kontrafaktiske utviklingen per definisjon ikke er observerbar, blir løsningen å la en kontrollgruppe som ikke deltar på tiltaket representere kontrafaktisk utvikling (Moe 2000:13). «Tiltaksgruppen» vil bestå av sosialhjelpsmottakere registrert på arbeidsmarkedstiltak en eller flere ganger i løpet av perioden 2009-2013. «Sammenligningsgruppen» består av sosialhjelpsmottakere som er registrert som arbeidsledige, og som ikke har deltatt på et tiltak i den samme perioden. Effektevalueringen vil bli gjort ved kvantitativ metode og logistisk regresjon i sjansen for å komme i arbeid og/eller utdanning. Differansen i utfallet på sannsynlighet mellom tiltaksgruppen og sammenligningsgruppen vil i denne oppgaven fungere som utfallseffekten og de konkrete effektene av tiltakene (Mohr 1995). En mer fylldig gjennomgang av det empirisk materialet og metode vil forekomme senere i oppgaven.

1.3 Begrepsmessig avklaring

Begrepet *sosialhjelp* vil bli nærmere redegjort for i oppgavens neste del. *Arbeidsmarkedstiltak* og *tiltak* vil i denne oppgaven vise til de tiltak som blir presentert under delen om politisk bakgrunn (jf. kapittel 2). *Tiltaksgruppen, tiltaksdeltakere og deltakere* blir benyttet om hverandre, og er de sosialhjelpsmottakere som deltok på arbeidsmarkedstiltak en eller flere ganger i perioden 2009-2013 for hvert årlige målepunkt. *Sammenligningsgruppen, ikke-deltakere, kontrollgruppen*, er de sosialhjelpsmottakere som var registrert som arbeidsledige en eller flere ganger i løpet av perioden 2009-2013 og som ikke deltok på arbeidsmarkedstiltak. *Utvalg* viser til det samlede antall respondenter i undersøkelsen,

inkludert både tiltaks- og sammenligningsgruppe⁵. Begrepet *effekt* i analysen viser til differansen i oddsratio for å være i arbeid og/eller utdanning mellom tiltaks- og sammenligningsgruppe, som måler tiltakets suksess. Hvilken form for og grad av arbeid/utdanning en kommer i, og hvor lenge en blir i denne tilstanden, har ikke studien gode mål på. Derfor vil overgang til arbeid/utdanning bli definert som å være registrert i arbeid og/eller utdanning en gitt måned. Begrepene «*i arbeid/utdanning*», «*i arbeid og/eller utdanning*» og «*i aktivitet*» vil bli benyttet om hverandre.

I min studie har jeg valgt å definere innvandrere ut ifra hvilken opprinnelsesregion de har. Dette er blant annet på grunn av at skillet mellom vestlige- og ikke-vestlige innvandrere er unyansert, og det fanger ikke opp regionale og nasjonale forskjeller i arbeidsmarkedstilknytning (Blom 2014: SSB 2016). Innvandreregrupper vil bli beskrevet gjennom å henviser til deres kategori (jf. kodeoversikt i appendiks). Gruppen «resten av verden» blir likevel i enkelte tilfeller beskrevet som «ikke-vestlige- innvandrere», der dette gjelder dem med regionsopprinnelse fra Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Tyrkia. Denne studien vil bruke Grepstad m.fl (2012) sin definisjon av langtidsmottakere av sosialhjelp, som «en person med 6 måneder eller mer stønadsmottak i et kalenderår», der det videre ikke er et krav om at stønadsmottaket skal være sammenhengende (Grepstad m.fl 2012:12).

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven vil struktureres i flere deler, som hver vil ha flere delkapitler. Innledningen har nå gjort rede for problemstilling, kort beskrevet empirisk materiale og metode, i tillegg til å ha foretatt en begrepsmessig avklaring. Kapittel 2 vil behandle den politiske bakgrunnen for begrepene sosialhjelp, arbeidslinja og arbeidsmarkedstiltak. Kapittel 3 tar for seg tidligere teori og forskning rundt ulike forhold som kan tenkes å påvirke sosialhjelpsmottakeres arbeidsmarkedstilknytning. Kapittel 4 vil presentere individuelle personskjennetegn som ut ifra teori og tidligere forskning kan ha betydning for muligheten til å havne i arbeid/utdanning. Kapittel 5 og 6 vil ta for seg empirisk grunnlag og metode. Her gjøres det rede for datamateriale, forskningsdesign, validitet og reliabilitet, samt hvilke analyseteknikker og variabler som blir benyttet. Kapittel 7 og 8, analysen, vil presentere studiens resultater. I denne delen vil og studiens underliggende problemstillinger bli behandlet. Kapittel 9 vil diskutere studiens resultater opp imot teori og tidligere forskning. Kapittel 10 vil oppsummere

---

⁵ Utvalget for tiltaksvariabelen vil være forskjellig, i og med at det analyseenhetene er spredt årlig med hensyn til når de deltok på arbeidsmarkedstiltak, og hva som kjennetegnet dem.

oppgavens funn i tråd med problemstilling og underspørsmål, foreta kritikk mot egen studie, og samtidig komme med betraktninger om «veien videre».

2. Politisk bakgrunn for arbeidsmarkedstiltak og sosialhjelp

Dette delkapitlet vil gjøre rede for sentrale begreper i forhold til oppgavens problemstilling: *Sosialhjelp, arbeidslinja og arbeidsmarkedstiltak*. Her vil også deres politiske grunnlag og funksjon i velferdsstaten bli utdypet.

2.1 Økonomisk sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp reguleres av *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen* (sotjl.) (Lovdata 2017).

Sosialhjelpen regnes som «velferdsstatens siste sikkerhetsnett», og er en subsidiær ytelse (sotjl. §18 første ledd), som betyr at man kun har krav på ytelsen dersom personen som søker ikke kan sørge for sitt livsopphold på andre måter (Halvorsen m.fl 2013:141). Det fremgår av sotjl. §1 at formålet med loven er å «bedre levevilkårene for vanskeligstilte» og å «bidra til sosial og økonomisk trygghet» (Lovdata 2017). Dette skal sikre alle et forsvarlig livsopphold. Sosialhjelp har også et langsiktig mål om å «fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet»⁶. Av dette kan det slutes at sosialhjelp ikke er ment som en langvarig ytelse, men som et grunnlag for rehabilitering slik at mottakerne igjen kan bidra til fellesskapet slik at også andre kan nytte godt av ordningen. Sosialhjelpen er skjønnsmessig og behovsprøvd. Økonomisk stønad skal gis i form av bidrag, lån eller garanti for lån (Halvorsen m.fl 2013:142). Samtidig består sosialhjelpen av andre virkemidler i tråd med føringen om individuell tilpasning, der sosialarbeiderne må kunne opplyse, gi råd og veilede brukerne (Grebstad 2012:23).

Hvem mottar sosialhjelp, og hva kjennetegner dem? Ved siden av en betydelig overrepresentasjon av innvandrere, er gruppen hovedsakelig bestående av enslige og enslige forsørgere, og unge i alderen mellom 18-29 år (Halvorsen m.fl 2013:142). Disse sosialhjelpsmottakere er også de primære målgruppene for arbeidsmarkedstiltak (Rønsen & Skardhamar 2006:8). Videre er et kjennetegn at gruppen har liten eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet. I og med at sosialhjelp er velferdsstatens siste sikkerhetsnett, tyder dette på at det også er en gruppe med begrensede økonomiske ressurser (Halvorsen m.fl 2013:143). Riktignok bør bildet nyanseres: mange sosialhjelpsmottakere mottar sosialhjelp i kombinasjon med annen offentlig støtte (Hyggen 2010). Langtidsmottakere av sosialhjelp har også blitt vist

---

⁶ Vik-Mo og Nervik (1999) spesifiserer at sosialtjenesteloven er utformet med sikte på å ivareta to typer formål, på den ene siden trygghet og omsorg, på den annen sosial rehabilitering (Vik-Mo & Nervik 1999:37).

å være kjennetegnet av utfordrende oppvekstvilkår, psykiske problemer, der dette særlig forekommer blant enslige forsørgere og rusmisbrukere (Halvorsen m.fl 2013:42).

Siktemålet om sosial rehabilitering har i enkelte perioder ført til at det har blitt satt vilkår for sosialhjelpen. Vilkårssetting av sosialhjelp kan sees som en ordning basert på nyliberalt tankegods, ofte betegnet «*workfare*» (Halvorsen m.fl 2013: 143). Dette kan sees som nedfelt i norsk lovverk i form av sosialtjenestelovens §20: «Det kan stilles vilkår om at mottakeren skal utføre passende arbeidsoppgaver i bostedskommunen så lenge stønaden oppbevares» (Lovdata 2017). 30. januar 2017 ble Sosialtjenesteloven § 20 a tilføyd i norsk lovverk, som slår fast at det «skal stilles vilkår om aktivitet for tildeling av økonomisk stønad til personer under 30 år, med mindre tungtveiende grunner taler mot det.» (Lovdata 2017). Selv om økonomisk sosialhjelp regnes som en passiv ytelse, deler ordningen det samme målet som arbeidslinjen, som begge har det mål om å stimulere til selvhjulpenhet gjennom arbeid. Neste steg blir å ta for seg det politisk-ideologiske grunnlaget bak norsk arbeidsmarkedspolitik, arbeidslinja.

2.2 Arbeidslinja

«Arbeidslinja» ble lansert i 1992 ved Attføringsmeldingen (St. Meld nr. 39 1991-1992), og ble i Velferdsmeldingen i 1995 ytterligere tydeliggjort: «Arbeidslinjen betyr at virkemidler og velferdsordninger- enkeltvis og samlet- utformes, dimensjoneres og tilrettelegges slik at de støtter opp under målet om arbeid til alle» (St. meld nr. 35 1994-1995:89).

Linjen representerte en «sosialpolitisk kursdreining» som vektla aktiveringspolitikk, der det skulle lønne seg å arbeide (Vik-Mo & Nervik 1999: 33). Gjennom arbeidslinja som strategi for velferdspolitikken skulle trygdeytelsene formes slik at arbeid og selvforsørgelse ble satt i førersetet. På samme tid impliserte dette at individets rettigheter skulle ikke utelukkende baseres på kontantytelser, men og en rett og plikt til arbeid (Ellingsen m.fl 2011:25).

Arbeidslinja er viktig av flere grunner, der en kan dele inn dets viktighet etter flere dimensjoner. Rent samfunnsøkonomisk sett er arbeidslinja av betydning for velferdsstatens bæreevne- høy sysselsetting sikrer økte inntekter som muliggjør velferdsytelser. Et annet argument er at arbeid gir kompetanse og selvhjulpenhet (jf. sosialhjelpsloven), som igjen bidrar til å forhindre at personer mottar sosiale ytelser. Arbeidslinja bygger og opp under velferdsstatens mål om å bidra til sosial integrasjon, og å forhindre marginalisering (Halvorsen m.fl 2013:69). Arbeidslinja bygger også opp under velferdsstatens mål om å bidra til sosial integrasjon, og å forhindre marginalisering (Halvorsen m.fl 2013:69). Dette gjelder

særlig for innvandrere, der utlendingslovens §1 gir uttrykk for at en tilknytning til arbeidslivet anses for å ha en «integreringsfremmende» effekt (UDI 2016).

Et mer individrelatert argument går på hva arbeid er godt for i seg selv. Det er sosialiserende og innlemmer individet i et fellesskap, som gir tilhørighet. I tillegg til at det å ha arbeid kan øke subjektiv velvære og forhindre stigmatisering, kan det også være selvrealiserende og identitetsutviklende. Et moralsk element kommer ved kaller *reprostitetsargumentet*, som vises av den enkeltes rettigheter og plikter sett i forhold til fellesskapet. Personen i aktivitet vil se sitt arbeid som et bidrag til fellesskapet, og se dette som moralsk riktig (NOU 199:13). Som vi skal nå gå videre med, har arbeidsmarkedspolitikken vært et sentralt virkemiddel for å realisere målet om arbeid for alle og arbeidslinja i velferdsstaten (Ellingsen m.fl 2011:21).

2.3 Arbeidsmarkedstiltak

Innenfor arbeids- og velferdspolitikken er arbeidsmarkedstiltakene ment å være et stabiliserende politisk virkemiddel som skal bidra til et mer effektivt arbeidsmarked, og motvirke strukturell arbeidsledighet (Bråthen 2011:11). En kan skille mellom to typer tiltak: *aktive og passive* (Moe 2000: Ellingsen m.fl 2011)⁷. Mens de passive tiltakene retter seg mot å tjene sosiale målsettinger og å opprettholde rimelig levestandard for de arbeidsledige, består de aktive tiltakene av tiltak rettet mot å få arbeidssøkerne i ordinært arbeid (ibid: 22). Denne studien vil fokusere på aktiv arbeidsmarkedspolitikk, rettet mot arbeidssøkersiden.

Den aktive arbeidsmarkedspolitikken kan deles inn etter tre former for arbeidsmarkedstiltak: *Formidlings-, sysselsettings- og kvalifiseringstiltak* (Moe 2000:6). Studien vil skille mellom kvalifiserings- og formidlingstiltak, og sysselsettingstiltak. *Formidlingstiltak* dreier seg om å gjøre koblingen mellom arbeidssøker og arbeidsgiver mer transparent ved å tilby informasjon og veiledning, for å knytte partene tettere sammen *Kvalifiseringstiltak*, ofte kalt «klasseromsundervisning», går ut på å gi arbeidssøkere relevant kompetanse som møter arbeidsgivernes krav (Moe 2000:6). *Arbeid med bistand, Jobbfokus* og *Jobbklubb* er for eksempel tiltak som har som formål å bidra til å øke og fokusere jobbsøkingen, og dermed styrke mulighetene til fast arbeidsmarkedstilknytning (Bråthen 2011:12). Innholdet består ofte av kurs med opplæring og veiledning i grupper.

Sysselsettingstiltak har det mål om å gi arbeidssøkeren den nødvendige arbeidstrening, der slike tiltak oftest går ut på å plassere arbeidssøkeren i arbeidslivet i en begrenset periode

---

⁷ Navnet på tiltak, og inndelingen av dem, har endret seg over tid. I likhet som målgruppene for tiltakene, er innholdet i tiltakene ikke gjensidig utelukkende. Flere sosialhjelpsmottakere er med på arbeidsmarkedstiltak, uavhengig av at de er målgruppen til tiltaket.

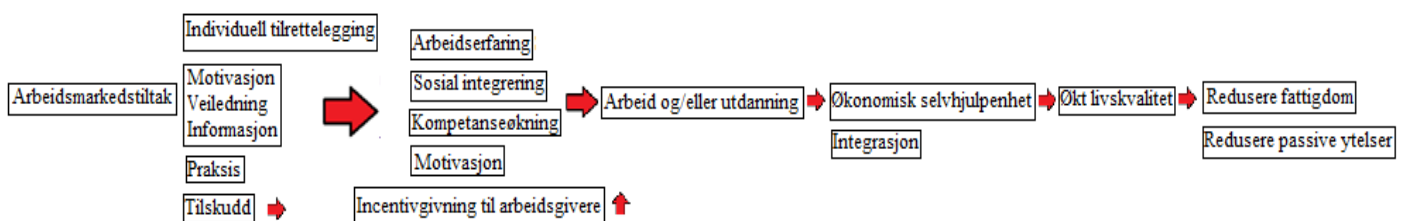

(Bråthen 2011:6). Dette kan for eksempel gjøres gjennom lønnstilskudd. Tiltaket er ment for å bidra til ansettelse på vanlige lønns- og arbeidsvilkår, og som et incentiv til arbeidsgivere for å ansette personer fra utsatte grupper på arbeidsmarkedet (Bråthen 2011:11). Eksempler på sysselsettingstiltak kan være *AMO-kurs* (arbeidsmarkedsopplæring) og *arbeidspraksis i ordinær virksomhet* (Moe 2000; Bråthen 2011). Ofte kan det være programmer med flere virkemidler som går under et program, slik som jobbsjansen. *Jobbsjansen* er en tilskuddsordning med mål om å øke sysselsettingen blant innvandrere som ikke er omfattet av andre ordninger (IMDi 2017). Målet er å styrke kvalifikasjonene til deltakerne, gjerne ved kombinasjonsløp bestående av blant annet opplæring i norsk og samfunnskunnskap, arbeidspraksis, yrkesrettede kurs og helsefremmende aktiviteter (ibid.).

Figur 1 viser en tenkt skissering av arbeidsmarkedstiltakene sin virkemåte.

Arbeidsmarkedstiltakene er ment til å foregå i form av forskjellige kurs og praksisordninger, der brukeren får veiledning og informasjon, i tillegg til praktiske erfaringer. Et virkemiddel er og tilskuddsordninger, som er ment som incentivgivning til arbeidsgivere. En generell politisk føring er og at tiltakene er ment å bli støttet av individuell tilrettelegging. Ideologisk sett utgjør velferdsstatens idealer om sosial omfordeling og sosial integrering også en viktig dimensjon med arbeidsmarkedstiltakene. Tiltakene er ment å øke brukerens kompetanse og arbeidserfaring, som gjør en mer attraktiv i forhold til arbeidsmarkedet. At brukerne øker sin arbeidsmarkedstilknytning via arbeid/utdanning, bidrar til å realisere målet om økonomisk selvhjulpenhet, og dermed økt livskvalitet (Jf. lov om sosiale tjenester). På samfunnsplan vil og sosialhjelpsmottakeres arbeidsmarkedstilknytning styrke arbeidslinjen i velferdsstaten, redusere antallet passive ytelser og dermed bidra til å motvirke fattigdom.

2.4 Figur 1: Programlinje for arbeidsmarkedstiltak

3. Teori og tidligere forskning

Dette kapittelet vil gjøre rede for teorier om ulike faktorer som påvirker effekten av arbeidsmarkedstiltak, og hva som kan forklare ulike klientløpebaner i velferdsbyråkratiet. Teori og tidligere forskning tar utgangspunkt i forskning om sosialhjelpsmottakeres klientløpebaner og deres forhold til arbeidsmarkedet. Kapittelet vil også benytte trygdeforskning, i tillegg til forskning knyttet til arbeidsledighet. Gjennomgangen vil struktureres i fire deler: administrative-, institusjonelle, økonomiske- og strukturelle forhold. Deretter vil individuelle bakgrunnskjennetegn utredes, som kan ut ifra teori og tidligere forskning tenkes å ha betydning med henhold til oppgavens problemstilling.

3.1 Administrative forhold

Ulike karakteristika med administreringen og iverksettingen av tiltakene kan ha betydning for hvilke deltakere som får tilgang til tjenestene (Ross 2014:12). Lipsky (1983) begrep om «bakkebyråkratiet» sikter til velferdsbyråkratiet, politikkenes siste implementeringsagent, som befinner seg mellom stat og brukere (Husabø & Nervik 2006:12). Begrenset tid og ressurser kan føre til forskjellige utvelgelsesstrategier fra deres side. Lipsky (1980) skiller mellom tre strategier bakkebyråkratene kan ha for å velge ut hvem som skal få tilgang til hjelp:

- Hjelp de svakeste gruppene (tunge brukere) som har dårligst forutsetninger for å klare seg selv.
- Hjelp mellomgruppen, som kanskje klarer seg selv med hjelp, men ikke på egenhånd.
  - Hjelp dem med best forutsetninger for å klare seg selv (ibid:12).

Å plukke ut dem som har størst sannsynlighet for tiltakssuksess kalles for «creaming» eller «skumming av fløten» (Husabø & Nervik 2006:11). En slik strategi kan sees som en bortprioritering av de svakeste brukerne for å få en optimal effekt av tiltaket (Ross 2014:14). Dette kan skyldes enten fokus på overgangsrater, eller en rasjonalisering for å få behandlet flere søknader.

En annen mulighet er at bakkebyråkratene følger det som Lipsky betegner som «*triage-prinsippet*», en optimalisering som ender så å si i «den gyldne middelvei»: i motsetning til de mest ressurssterke og de mest ressursvake, kan mellomgruppen få øyeblikkelig hjelp, og dermed valgt (ibid:14). Dahl & Lorentzen (2005) fant at tiltakene virket best for mellomgruppen, dem med middels ressurser og problembelastning (Dahl & Lorentzen 2005). Lipskys teorier kan bidra å forklare blant annet om hvorfor de minst ressurssterke ikke får tilgang til tiltakene, eller at de med middels og mye ressurser blir rekruttert til tiltak. I disse

tilfellene er det snakk om forskjellige former for seleksjon: negativ seleksjon, om da de minst «ressurssterke» blir selektert inn, positiv seleksjon, om flest «ressurssterke» blir selektert inn på tiltak (Røed m.fl 2000: Dahl & Lorentzen 2005).

Det har tidligere blitt kartlagt og analysert seleksjonsmekanismer til arbeidsmarkedstiltak i Norge (Nervik 1997: Røed m.fl 2000: Schafft m.fl 2010). I Dahl & Lorentzen (2005) sin studie om tiltakskjeder ble det funnet en positiv seleksjon til tiltakene, der de mest ressurssterke ble selektert inn (Dahl & Lorentzen 2005). Andre har funnet negativ seleksjon: Dahl (2003) fant i sin studie av tiltak med vilkårssetting etter sosialtjenesteloven negativ seleksjon, der de minst ressurssterke ble selektert inn på tiltak (Dahl 2003, sitert i Husabø & Nervik 2006:29). Det har også blitt funnet forskjellig seleksjon ut ifra tiltakstype (Schafft & Spjelkavik 2006). Seleksjonsmekanismer kan variere sterkt over tid og sted som følge av skiftende konjunkturer og av endringer i tiltaksomfanget (Schafft m.fl 2010:22). Målgruppene for seleksjon kan også endre seg: Schafft m.fl (2010) fant i sin studie at flere steder valgte man å gi tilbud fortrinnsvis til de sterkeste i målgruppen, men dette endret seg over tid (ibid:2).

Becker (1980) sin teori om «human capital» blir av enkelte forskere fremhevet som premissleverandør for norsk utdannings- og arbeidsmarkedspolitik (Moe 2000: Dahl & Hansen 1993). Teorien impliserer at et individs sysselsettingsproblemer forårsakes av hans eller hennes manglende individuelle ressurser, noe som også blir understreket av annen forskning (Moe 2000: Husabø & Nervik 2006). Løsningen blir da å legge til rette for å bedre individenes stilling på arbeidsmarkedet gjennom utdannings- og kvalifiseringstiltak som kan styrke disse ressursene (Moe 2000: 8).

Enkelte studier har vist til at tiltakene har størst effekt når de rettes mot de mest utsatte gruppene på arbeidsmarkedet, særlig når det kommer til ikke-vestlige innvandrere (NOU 2011:100). I «*offentlig politikk og klientløpebaner*» finner Nervik (1997) resultater som tyder mot at det er de tyngste klientene som får størst uttelling av tiltaksinnsatsen (Husabø & Nervik 2006:17). Andre studier gir indikasjoner på det samme (Schafft m.fl 2010: Ross 2014). Gjennom human capital-tesen kan arbeidsmarkedstiltak bli sett som en investering i individets kapital, som er i individets og samfunnets interesse. De gruppene med minst human capital vil derfor gi mest avkastning (mest effekt av tiltakene), og bør derfor med utgangspunkt i Becker (1993) bli særlig prioritert.

I korte trekk viser forskningen tegn til både positiv og negativ seleksjon på arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere. Teoretisk sett kan positiv seleksjon forklares ut ifra Lipsky (1983), mens negativ seleksjon kan forklares ut ifra Becker og human capital (1993).

3.2 Institusjonelle forhold

Teori som tar utgangspunkt i interaksjonen mellom brukere og institusjoner kan bidra til å forklare sosialhjelpsmottakeres klientløpebaner og eventuell variasjon i arbeidsmarkedstilknytning.

Studier viser at sannsynligheten for å forlate tilstanden som arbeidsledig kan være redusert når en er på tilta. Dette kan forklares med at det blir mindre tid til jobbsøking fordi deltakerne ønsker å fullføre kurset best mulig, og kalles innelåsningseffekter (Nervik 1997: Moe 2000: Zhang 2016: NOU 2012). I sin studie av effekten av arbeidspraksis i ordinær virksomhet for norske arbeidsledige i perioden 2003-2012, finner Zhang (2016) innelåsningseffekter av arbeidspraksis, der denne er sterk for ungdom, innvandrere og personer uten fullført videregående skole (Zhang 2016:63). Derfor bør tiltakenes effekt overskride den eventuelle innelåsningseffekt enn de medfører.

Forholdet mellom byråkratiet og brukeren kan fortone seg som en «institusjonalisert omsorg». Ved at klienten inntar en passiv rolle og ikke aktivt prøver å løse sine problemer, kan det motvirke sosialhjelpens mål om økonomisk selvhjulpenhet (Halvorsen m.fl 2013:113). Nervik (1989) fant at de klientene som fikk tett og regelmessig oppfølging ved sosialkontorene, har de lengste varighetene på stønadperiodene. En forklaring fant Nervik (1989) i at det kan være at systemet binder seg til klientene, og at kontakten med velferdsbyråkratiet blir viktig i seg selv for brukeren slik at man blir ”klientifisert” (Nervik 1997:67). Annen forskning viser imidlertid at en ikke nødvendigvis kan knytte langtidsmottak opp mot avhengighetsmekanismer i sosialhjelpen (Dahl 2003: Sivertstøl 2012). I sin studie av førstegangsmottakere av sosialhjelp i perioden 1992-2010 fant Sivertstøl (2012) indikasjoner på det at man tidligere har hatt mange eller langvarige sosialhjelpsmottak er ikke til hinder for langvarig ansettelse etter sosialhjelpsmottaket. Dette gjelder spesielt for innvandrere (Sivertstøl 2012).

Han pekte mot at det er mulig at systemet binder seg til klientene, og at kontakten med velferdsbyråkratiet blir viktig i seg selv for brukeren, og dermed «klientifiserer» dem (Nervik 1997:67). På en annen side viser annen forskning til at en ikke nødvendigvis kan knytte

langtidsmottak opp mot avhengighetsmekanismer i sosialhjelpen (Dahl 2003: Sivertstøl 2012). I sin studie av førstegangsmottakere av sosialhjelp i perioden 1992-2010 sine klientløpebaner, fant Sivertstøl (2012) indikasjoner på at det å ha tidligere mange eller langvarige sosialhjelpsmottak er ikke til hinder for langvarig ansettelse etter sosialhjelpsmottaket, der dette gjelder spesielt for innvandrere (Sivertstøl 2012).

Tiltakenes effekter kan også betinges ut ifra den virkning arbeidsledighet og sosialhjelpmottak kan ha for individet. Bane & Ellwood (1994) viser til at psykososiale prosesser kan gi brukeren mindreverdighetsfølelse ved fravær fra arbeidsmarkedet (Husabø & Nervik 2006:12). *Teorien om tilstandsavhengighet* viser til at lange ledighetsperioder kan ha skadevirkninger på den enkelte, som bidrar til å redusere jobbmuligheter (Moe 2000: 8). Lange ledighetsperioder kan virke «forringende» ut ifra teorien om human capital, og kan resultere i en «passivering» av arbeidssøkeren, og dermed øke risikoen for varig utstøting og trygdeavhengighet (Nervik 1997: Moe 2000: NOU 2011)⁸. I sin kvalitative studie av langtidsmottakere av sosialhjelp sin opplevelse av egen situasjon, fant Chudasama (2005) blant annet indikasjoner på at jo lengre tid informantene hadde gått på sosialhjelp, jo mer hadde de mistet håpet om å bli økonomisk selvhjulpne (Chudasama 2005:2).

I hvilken grad arbeidsmarkedstiltak virker positivt inn på sosialhjelpsmottakeres arbeidssannsynlighet, betinges av hvordan arbeidsgivere og arbeidsmarkedet oppfatter deltakelsen på slike tiltak (Moe 2000: Ross 2014). Den tidligere nevnte teorien om «human capital» (Becker 1980) forutsetter som andre økonomiske teorier full informasjon i arbeidsmarkedet, der dette sjeldent er tilfellet. Derfor blir det sentralt å fokusere på personkjennetegn som signaliserer produktivitet (ibid:10). Teorien om screening fokuserer ikke nødvendigvis på hva tiltaket gjør, men hva tiltaket signaliserer for arbeidsgiversiden (Moe 2000:10). Det blir vist til at dersom deltakere på et tiltak ofte har vist seg å være god arbeidskraft, vil søkere med bakgrunn fra tiltaket forventes å være produktive, som i sin tur kan bidra til positive sysselsettingseffekter (ibid:10). På en annen har ofte sosialhjelpsmottakere som deltar på arbeidsmarkedstiltak lav grad av human capital og lav utdanning, noe som kan bidra til at arbeidsgivere heller vurderer andre arbeidssøkere (ibid:10).

Arbeidssøkeren kan også sende andre signaler som har betydning for arbeidsgiveren. Dette kan underbygges av «*ranking-hypotesen*», som postulerer at arbeidsgivere rangerer

arbeidssøkere etter deres arbeidssøkervarighet, og ansetter helst dem med kortest varighet (Andreev 2016:33). Denne «brennemerkingen» av langtidsledige er sterkere når ledigheten er lav, der det er mindre klart for arbeidsgiver om ledigheten skyldes personlige egenskaper eller andre forhold (ibid:33). Sosialhjelpsmottakere er ofte kjennetegnet av å ha et høyt innslag av vanskelig oppvekst, dårlig psykisk helse, skolefravall og rusmisbruk (Halvorsen m.fl 2013: Ellingsen m.fl 2011). Ut ifra teorien om screening kan det derfor antas at dem med helseproblemer og nedsatt arbeidsgiver vil ha lavere sjanse for å komme i arbeid, ut ifra at arbeidsgiverne kan oppfatte det som å signalisere lavere produktivitet.

Med artikkelen «*når arbeidsgiver naver*» ville Karen Bøhle Aarhus rette søkelys mot arbeidsgiversiden i dets møte med tiltaksdeltakere fra NAV (Aarhus 2012). Hun mener mange arbeidsgivere utnytter gratis arbeidskraft gjennom arbeidspraksistiltak, og at dette legger opp til en bruk- og- kast-mentalitet av menneskelige ressurser, der arbeidsgivere heller henter inn nye arbeidspraktikanter fremfor å ansette dem som har vært der, noe som NAV er klar over (ibid.). Hun mener mange arbeidsgivere utnytter gratis arbeidskraft gjennom arbeidspraksistiltak, og at dette legger opp til en bruk- og- kast-mentalitet av menneskelige ressurser, der arbeidsgivere heller henter inn nye arbeidspraktikanter fremfor å ansette dem som har vært der. Dette er NAV klar over (ibid.). Hun mener at det trolig er «NAVs aktivitetskrav i kombinasjon med stor pågang hos saksbehandlere» som utgjør problemets kjerne. Byråkratiske tidsklemmer gir lite tid for individuell jobbsøking slik at arbeidspraksis blir en rask løsning. Når overgangen til jobb viser seg å være lav, blir problemet større, ved at «stadig flere må søke arbeidspraksis, mens for bedriftene blir tilgangen til gratis arbeidskraft større». Institusjonell atferd fra arbeidsgiversiden og NAV kan dermed tenkes å ha visse innvirkninger på tiltakseffekter.

Tiltakseffekt kan og betinges av arbeidsgiveres holdninger til sosialhjelpsmottakere generelt: Husabø & Nervik (2006) viser til at det kan finnes negative holdninger til sosialhjelpsmottakere som kan virke inn på muligheten deres til å få tilbud om lønnet arbeid (Husabø & Nervik 2006:64). Negative holdninger til innvandrere, som er den største gruppen sosialhjelpsmottakere, kan og fungere som et strukturelt hinder. Årsrapporten fra IMDi i 2008 viser blant annet til at innvandrere møter diskriminering i jobbsøkingprosessen (IMDI 2008:9).

3.3 Økonomiske forhold

Innenfor økonomien benyttes *attraksjons- og incentivsteorier* til å forklare klientløpebaner og hvordan økonomiske incentiver fra velferdsstaten påvirker personers atferd (Ross 2014:13). En hovedtese er at jo mindre differanse mellom inntekt fra eget arbeid og trygdeytelse er, jo større er sannsynligheten for å la staten være sin egen forsørger (ibid: 13).

Hammer (2009) hevder at mottakelse av offentlig støtte kan skape en passiv avhengighet av velferdsstaten, som resulterer i mindre aktiv jobbsøking og lengre stønadsperioder (Hammer 2009:40). Holdningene til sosialhjelp og de økonomiske incentivene gitt av velferdsstaten kan ha påvirkning på brukernes arbeidsmoral, og gjøre dem mer tilbøyelige for sosialhjelp (Husabø & Nervik 2006:12). Påstanden må på en annen side veies mot at det er ikke gitt indikasjoner på dårlig arbeidsmoral i holdningsundersøkelser blant sosialhjelpsmottakere (Halvorsen 2011: Van der Wel & Halvorsen 2012)⁹. Det er mulig at dette heller kan tyde på at individenes handlinger i dette tilfellet betinges av deres holdninger til å motta sosialhjelp, og ikke størrelsen på velferdsordningene (Ross 2014:14)¹⁰. Det har også blitt vist til at ungdom er noe mindre negative til NAV-svindel enn eldre (Haakaas 2016), samtidig som at det kan tenkes at enkelte unge ser på sosialhjelpsytelser som noe de har «rett til» (Rikoll & Wold 2012). En logisk konsekvens av teorien, er å gi sterkere incentiver til at det skal lønne seg å arbeide. Enkelte studier har vist at aktivitetskrav til sosialhjelpsmottakere har hatt effekt, og redusert antall sosialhjelpsmottakere. Samtidig ble det ikke undersøkt om «disse tiltakene lykkes med å få flere i aktivitet» (NAV 2016).

Søkteori fra økonomien bidrar til å forklare sannsynligheten for å finne jobb både med tanke på individuelle kjennetegn (jf. human capital), og egenskaper med tilstanden en er i, for eksempel omfang og lengde på sosialhjelp (Moe 2000:8). Søkteorien kan deles i *ensidig søking*, der arbeidssøkeren studeres, og *tosidig søking*, som viser til både arbeidsgiver og arbeidstaker sin atferd (Moe 2000: Ross 2014). Kort sagt vil både arbeidsgiver og arbeidssøker sin lengde og grad av intensitet på jobbsøking avhenge av avveiningen mellom kostnadene av å innhente informasjon, mot det forventede utbyttet av søkeprosessen (Ross 2014). Viktige forklaringsfaktorer er blant annet ledighetstrygdens størrelse, hvor lenge en

---

⁹ I tillegg må dette sees mot forskning som peker på at de uheldige incentiveeffektene i velferdssystemet er overdrevet (Hyggen 2008), samtidig som at det er reist tvil om at sosialhjelpssatsene i det hele tatt er tilstrekkelige til å sikre menneskerettighetenes art.11 om tilfredsstillende levestandard og sosial trygghet (Oppedal 2012)

¹⁰ Paradoksalt nok kan sosialhjelpens formål om sosial trygghet bidra til sosial utrygghet: i en undersøkelse av langtidsmottakere av sosialhjelp i Bergen, blir særlig opplevelsen av utrygghet knyttet til det å være avhengig av økonomisk sosialhjelp for å overleve (Underlid 2005, sitert i Hyggen 2010).

kan motta trygden, samt deltakelse på tiltak (Andreev 2016:32). Gunstige ordninger vil føre til mindre motivasjon for jobbsøking.

Ut ifra teorien om optimal søketid er et poeng er at når arbeidssøkere leter etter arbeid, fungerer trygdeytelser som reservasjonslønn, som tillater personen å vente. Gevinstene som kan gis ved å ta første jobbtilbud må alltid veies mot hvilke direkte og indirekte kostnader det kan medføre. Direkte, ved differansen mellom arbeidsinntekt og stønad, og indirekte, ved en risiko for å måtte godta et dårligere jobbtilbud eller langvarig ledighet (Andreev 2016: 32). Arbeidssøkerens subjektivt opplevde arbeidsmarkedssituasjon kan også påvirke dere jobbsannsynlighet. Moe (2000) peker på at det kan være rimelig å anta at søkeintensiteten er hyppigere jo bedre arbeidssøkeren ser sin kompetanse i forhold til arbeidsmarkedet (Moe 2000:9).

3.4 Strukturelle forhold

Strukturelle forhold viser til at plassering i samfunnshierarkiet og omgivelser som er knyttet til arbeidsmarkedets- og ens geografiske omgivelser vil påvirke sosialhjelpsmottakere sin arbeidssannsynlighet.

3.4.1 Pierre Bourdieu: Sosiale posisjoner og kapitalformer

Pierre Bourdieu sin teori viser til samfunnet som et sosialt rom, der individer med ulike ressurser kjemper om ulike sosiale posisjoner. Ens klasse vil i Bourdieu sin forstand gis av former og mengde for ressurser, og opererer med fire former kapital: *økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk kapital* (Vibe 2006:29). Hvor en er posisjonert i det sosiale rom vil strukturelt bidra til å forme ens *habitus*, som utgjør personers «ryggmarksreflekser» eller kroppsliggjorte disposisjoner, ressurser og smakspreferanser (ibid:29). På denne måten legger sosialiseringen grunnlaget for de muligheter en har senere i livet, og plasseringen i sosiale posisjoner i det sosiale rom. Å ha kulturell kapital i form av høyere utdanning, vil og etter Bourdieus teorier ha betydning for å øke ens arbeidssannsynlighet.

Sosial bakgrunn ved foreldres utdanning er tidligere blitt benyttet i studier av tiltakssatsingen mot sosialhjelpsmottakere (Rønsen & Skardhamar 2006:13). Logikken blir ut ifra Vibe (2006) at sammensetningen og mengden kapital hos en generasjon «vil legge føringer for neste generasjons livssjanser, og dermed også sannsynlighet for å oppleve marginalisering» (Vibe 2006:30). Sammenhengen mellom sosial bakgrunn og avhengighet av velferdsordninger har blitt tidligere studert. Vibe (2006) fant at dem som hadde vært lengst avhengig av sosialhjelp, hadde og større sannsynlighet for å ha foreldre med lave inntekter og utdanning (Vibe 2006:2).

3.4.2 Utstøtningsmodellen og «betingede faktorer»

«Utstøtningsmodellen» tar i bruk strukturelle og individuelle faktorer i å forklare overgangen fra arbeid til trygd, med utgangspunkt i at utstøting skjer som et resultat av en manglende sammenfall mellom arbeidsmarkedets krav og individets ressurser (Ross 2014: 18). Bourdieus teori om sosiale posisjoner vil gå ut på mye av det som Korpi (1971) kaller for *betingede faktorer*: Hvor en er plassert, utgjør ens ressursgrunnlag- jo mindre ressurser, jo færre muligheter til å hjelpe seg selv, som øker tilbøyelighet til sosialhjelp (Korpi 1971:110). De minst ressurssterke sin arbeidsmarkedstilknytning vil og være hardest rammet av endring i eksterne rammefaktorer, slik som konjunkturedringer (ibid:113). Visse *utløsende faktorer* som gjør at behovet for sosialhjelp er større enn ressursene, kan være ifølge Korpi (1971) sykdom, arbeidsløshet, skilsmisse, dødsfall og antall barn (ibid:110). En kan ut ifra Korpi (1971) anta at sosialhjelpsmottakere med nedsatt arbeidsevne, skilte og dem med barn vil ha lavere sjanse for å komme i arbeid og/eller utdanning.

3.4.3 Andre strukturelle forhold

Det finnes flere strukturelle forklaringer som kan i dette tilfellet ha betydning for vurderingen av effektene av arbeidsrelaterede tiltak, som for eksempel antall arbeidsplasser, andelen arbeidsledige av arbeidsstyrken og størrelsen på ungdomsarbeidsledigheten (Nervik 1997:84). Mengden stillinger med mindre krav til kompetanse og utdanning, vil ha betydning for stillingene som er aktuelle for sosialhjelpsmottakere og arbeidsledige, der førstnevnte gruppe ofte har lavere utdanningsgjennomsnitt enn befolkningen forøvrig (jf. Moe 2000). Bostedsregion og typen bostedsstrøk (tett/spredt) har blitt benyttet i tidligere studier av tiltakssatsingen mot sosialhjelpsmottakere, der variasjoner i ledighet og arbeidsmarked kan tenkes å variere mellom landsdeler (Rønsen & Skardhamar 2006:13).

Betydningen av strukturelle faktorer som kan forklare arbeidssannsynlighet ut ifra undersøkelse av arbeidsmarkedstiltak sin effekt under lavkonjunktur har blitt tidligere undersøkt (Moe 2000). Nav-Forsker Ivar Andreas Åsland Lima har forsket på hvordan økt ledighet påvirker bruken av helseytelser og sosialhjelp, og fant at flere menn bruker opp sykepengere rettighetene i alle fem fylker som er rammet av økende arbeidsledighet (Landsend 2017). Økt arbeidsledighet medfører økt tilstrømming til helserelaterede ytelser og økonomisk sosialhjelp på kort sikt, mens det å miste jobben på lengre sikt medfører risiko for at en gruppe faller varig ut av arbeidsmarkedet (Landsend 2017).

4. Individuelle personskjennetegn

Delkapittelet vil gjøre rede for hvilke individuelle karakteristika som ut ifra teori og tidligere forskning kan ha betydning for utdannings- og arbeidssansynlighet.

4.1 Utdanning

Utdanning er en viktig variabel ut ifra teori og tidligere forskning rundt sosialhjelp og arbeidsmarkedstilknytning. Sosialhjelpsmottakere med høyere utdanning kan forventes å stille sterkere på arbeidsmarkedet, og vil ha større sannsynlighet for å komme i jobb enn dem med lavere eller ingen utdanning (Grebstad 2012: Dahl & Lorentzen 2003). Sannsynligheten for å delta på tiltak er og generelt lavere jo høyere utdanning ens foreldre har (Rønsen & Skardhamar 2006:27). Becker sin teori om «human capital» kan bidra til å forklare utdanningen sin effekt på jobbsansynlighet (Ross 2014: De Vreyer m.fl.2000). Utdanning øker jobbmulighetene for både innvandrere og majoritetsbefolkningen generelt: Utdanning gir kompetanse og økt attraktivitet i arbeidsmarkedet, samtidig som det er en seleksjonsmekanisme for arbeidsgiveren (Kvinge og Djuve 2006:7). Lav utdanning på sin side fører til økt sannsynlighet for sosialhjelpsmottak (Hyggen 2010).

Ofte kjennetegnes sosialhjelpsmottakere av et lavere utdanningsnivå enn den generelle befolkningen (Moe 2000:10). Et svakt grunnlag fra skoleverket på grunnivå vil øke tilbøyeligheten for frafall, noe som svekker arbeidsmarkedstilknytning. Effekten av utdannelse kan tenkes å øke i takt med ens utdanningsnivå, der og kan se tydelige positive effekter av å ha generell studiekompetanse. For eksempel fant Falch og Nyhus (2011) i en analyse av norske registerdata at fullføring av videregående skole reduserer sannsynligheten for å være utenfor både skole og jobb ved 22-årsalder med opptil 15 prosentpoeng (Simson 2016:1)¹¹.

Likevel kan det forventes at effekten av utdanning er betinget av andre personskjennetegn. Utdanningseffekten blitt vist svakere for innvandrere enn majoritetsbefolkningen for øvrig, der dette kan skyldes manglende språklige evner, ikke godkjent utdanning eller diskriminering (Hardoy & Zhang 2013: Kvinge & Djuve 2006). Utdanningens effekt kan også betinges av alder: tidligere forskning har funnet at ungdom med lav utdannelse ofte mangler de nødvendige kvalifikasjonene som arbeidsmarkedet etterspør (Ellingsen m.fl 2011:22). En

---

¹¹ Personer med dårlig skoletilpasning og frafall fra videregående har økt sannsynlighet for tidlig arbeidsledighet og sosialhjelpsmottak (Hyggen 2009).

førende antagelse blir likevel at jo høyere utdanning sosialhjelpsmottakere har, jo større sjans har de for å komme i arbeid/utdanning.

4.2 Alder

Forskning har vist at alder har stor betydning for arbeids- og utdannelsessannsynlighet (Hardoy & Zhang 2013: Grebstad 2012: Dahl & Lorentzen 2003). Studier har vist til at alder spiller en betydelig rolle for innpass på arbeidsmarkedet, der de yngste har det lettere enn de eldre, men i ulike intervaller avhengig av gruppe (Grebstad 2012: 151). Hardoy & Zhang (2013) fant at unge arbeidsledige har større sannsynlighet for overgang til jobb sammenlignet med de eldre arbeidsledige, og at dette gjelder så vel majoritetsbefolkningen som innvandrere (Hardoy & Zhang 2013:14). Det kan se ut som at de yngre i større grad drar fordel av forbedringer i arbeidsmarkedet. Blant middelaldrende og eldre er utsiktene dårligere når andelen yrkesaktive er mindre, og andelen som ikke har vært yrkesaktive i tidligere år, er stor (Grebstad 2012: 11). Det er flere yngre som går over i arbeid enn eldre, og flere eldre enn yngre som går over på trygd og sosiale ytelser (SSB 2016). En forventning kan derfor være at yngre har lettere for å komme i arbeid, enn middelaldrende og eldre sosialhjelpsmottakere.

Likevel er yngre en utsatt gruppe: I perioden 2002-2010 mottok aldersgruppen 30-39 oftere sosialhjelp enn alle andre gruppene (Grebstad m.fl 2012:36). I 2012 var 63 % av dem som oppga sosialhjelp som sin hovedinntekt, enslige menn under 20 år (SSB 2013). I 2013 var 22 % av sosialhjelpsmottakere mellom 18 og 24 år (Grepstad & Hetland 2014:51). Ungdom befinner seg i en kritisk fase av livet, der valg av yrke, livsførsel og utdanning vil ha betydning for deres tilknytning til arbeidsmarkedet (Nervik 1997: 46). I denne fasen kan ungdommer trenge sosialhjelp i en slags overgangsperiode, eller i en slags etableringsfase. Dette kan ha med at unge ofte ikke har opparbeidet seg rettigheter til andre økonomiske ytelser som andre aldersgrupper, som vil gjøre at de står svakere på arbeidsmarkedet og i tider med arbeidsledighet, som gjør dem mer tilbøyelige til sosialhjelp (Grebstad 2012:11)¹².

At unge sliter på arbeidsmarkedet, kan være et ressursproblem: ungdom med lav utdanning mangler ofte de nødvendige kvalifikasjonene som arbeidsmarkedet etterspør, og er i tillegg mer sårbare enn eldre når det kommer til konjunktursvingninger (Ellingsen m.fl 2011:22). Ut av disse grunnene kan det og tenkes at yngre sosialhjelpsmottakere har større tilbøyelighet til å bli «klientifisert», fremfor å komme inn i arbeidslivet (jf. Nervik 1997). På en annen side er det ikke nødvendigvis slik at grad av arbeidserfaring slår negativt ut. Det blir antageligvis

---

¹² Forskning har blant annet funnet at risikoen for arbeidsledighet er nedadgående jo lenger en befinner seg i ordinært arbeid (De Vreyer m.fl, sitert i Ross 2014:20).

forventet at en attenåring har mindre arbeidserfaring enn en femtiåring, og derfor er ikke dette nødvendigvis avgjørende for arbeidssannsynlighet (Andersen 2013).

Flere internasjonale meta-analyser av arbeidsmarkedstiltak har funnet at tiltak ser ut til å ha liten effekt på sysselsetting, der tiltakene mot ungdom ser ut til å være spesielt lite effektive (Simson 2016:4). Ut ifra internasjonal forskning har tiltak som fokuserer på jobbsøking og som inkluderer tett oppfølging gitt lovende resultater for unge, mens arbeidspraksis og AMO-kurs har små eller negative effekter for sysselsetting (ibid:4). Zhang (2016) viser blant annet til Hardoy (2005) sitt funn om at arbeidspraksis har negative effekter på overgangen til jobb for unge under 20 år (Zhang 2016:46). Ross (2014) fant at sosialhjelpsmottakere i alderen 25-45 år hadde dobbelt så stor sjanse for å komme i arbeid og /eller utdanning i forhold til kontrollgruppen, mens tiltaksdeltakere mellom 18-24 år hadde 50 % mindre sjanse for å komme i arbeid og/eller utdanning i forhold til kontrollgruppen (Ross 2014: iii). En hypotese er at jo yngre en er, jo større sjanse for å havne «i aktivitet». Samtidig har gjennomgangen vist at det kan bli forventet at effekten av alder ikke er entydig- yngre kan og ha negative effekter, på grunn av liten arbeidserfaring, livsstadium og ressurser.

4.3 Kjønn, barn og sivilstand

Ut ifra sosialhjelpsbetalinger i perioden 2010-2013 fant Andresen (2016) at menn er mer avhengige av sosialhjelp enn kvinner, når man ser på antall år de har fått stønad, og særlig når man sammenligner dem med høyere utdanning (Andresen 2016). Grebstad m.fl (2012) finner det samme for perioden 2002-2010 (Grebstad m.fl 2012:35). Det er flere menn enn kvinner som er arbeidsledige, og flere kvinner som har høyere utdanning enn menn (SSB 2015b: SSB 2017c). En hypotese blant kan derfor styre mot at kvinner har høyere sannsynlighet enn menn i å komme i arbeid og/eller utdanning.

På en annen side er det flere menn enn kvinner i arbeid (SSB 2017c)¹³. Kvinner har blitt vist høyere sannsynlighet for å bli ufør enn menn (Fevang m.fl 2006). Ofte blir det faktum at flere kvinner enn menn jobber deltid, forklart ved at flere kvinner påtar seg omsorgsforpliktelser. Et funn i Håland & Wold (2011) sin undersøkelse om kartlegging av forholdet mellom yrkesaktivitet og omsorgsforpliktelser i 2010, var at blant dem 100 000 deltidsansatte med omsorgsansvar, oppga 60 % at grunnen til at de arbeidet deltid, var omsorgsansvaret- nesten alle disse var kvinner (Håland & Wold 2011:4). Det at en større andel kvinner enn menn

---

¹³ Arbeidskraftundersøkelsen for 4. kvartal 2016 (SSB 2017) viser at det fortsatt er flere menn (1 459 000) enn kvinner (1 296 000) i arbeid (SSB 2017c).

jobber deltid, kan gjøre kvinner mer utsatt for konjunkturer og nedkuttinger av arbeidsplasser (SSB 2017a). Effekten av kjønn er dermed ikke entydig.

Det er imidlertid usikkert i hvilken grad kjønn som forklaringsfaktor har en selvstendig effekt (Nervik 1997). Det kan også tenkes at det betinges av variabler som barn, sivilstand og regionsopprinnelse. Om en er kvinne og er gift, kan det å ha hjemmeboende barn gi lavere arbeidssannsynlighet, på grunn av at det blir kvinner som ofte holder seg hjemme med barna (Håland & Wold 2011). Skilsmisse kan etter Korpi (1971) være en utløsende faktor, som kan føre til at behovet for sosialhjelp kan bli større, gitt at en får færre ressurser (Korpi 1971). Russell (1997) argumenterer for at kvinner med små barn har redusert sjanse for å få brukbare jobbkontakter, og dette bidrar til å redusere jobbsannsynligheten (Ross 2014:21). Korpi (1971) viser til at antall barn kan regnes som utløsende hendelser for å benytte seg av sosialhjelp, der en kan forvente at jo flere barn, jo mindre sannsynlighet for arbeid.

Tidligere studier av arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere viser derimot at det å være gift eller ha flere barn gir høyere sannsynlighet for både tiltaksdeltakelse og jobbsannsynlighet (Kvinge & Djuve 2006:15). Enkelte studier av arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere har og vist at det å ha barn øker sjansen for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med det å ikke ha barn (Ross 2014:49). En tese er at det å ha hjemmeboende barn kan mulig gi større incentiver for å få seg arbeid, siden dette vil gi høyere utgifter enn å ikke ha barn. Kjønn sin betydning kan også være betinget av nasjonalitet. Kvinner fra spesielt Pakistan, Tyrkia og Afghanistan, Somalia og Irak har en lavere sysselsettingsandel enn kvinner i befolkningen ellers (NAV 2015:7). Det er også vist at ikke-vestlige kvinner har lavere sannsynlighet for å få arbeid enn menn (SSB 2015:14). Enkelte av disse landenes kultur preges av et kjønnsfordelt familieliv, der mannen har forsørgerrollen, og kvinner omsorgsrollen. Dette kan ha noe med at ikke-vestlige innvandrerkvinner har lite utdanning og arbeidserfaring med seg fra sitt hjemland, men kan også forklares av flyktningsstatus og botid (Kvinge & Djuve 2006: NAV 2015).

Kjønn antas å ha en effekt, men der det er usikkert hvorvidt det skyldes kjønn i seg selv eller faktorer som sivilstand og barn som typisk har størst effekt for kvinner. Antagelsene ut ifra teori og forskning blir likevel at gifte har lavere sjanse enn ugifte, dem med barn har lavere sjanse enn barnløse, og kvinner har lavere sjanse enn menn for å komme i arbeid og/eller utdanning.

4.4 Tidligere yrkesaktivitet og sosialhjelpsvarighet

Viktigheten av tidligere yrkesaktivitet har tidligere blitt understreket. I tidligere studier av tiltakssatsningen mot sosialhjelpsmottakere har det blitt funnet at jobbsjansen øker med lengre yrkeserfaring (Rønsen & Skardhamar 2006:37). Selv en beskjedne yrkesaktivitet i et tidligere år bidrar til å heve yrkesaktiviteten i sosialhjelpsåret (Grebstad 2011: 54). Teoretisk sett kan tidligere arbeidserfaring og yrkesaktivitet få støtten i teoriene om human capital og teorien om screening. «Human capital» er en dynamisk størrelse og kan økes gjennom blant annet utdanning og opplæring. Tidligere yrkesaktivitet kan på dette viset sees som en investering i ens human capital. Riley (1979) argumenterer for at arbeidserfaring i større grad enn utdanning gir direkte informasjon om arbeidssøkerens produktivitet- dersom personen har vært produktiv for tidligere arbeidsgivere, bidrar dette til å redusere usikkerhet rundt personens produktivitet (Moe 2000:10). Mangel på yrkeserfaring kan ut ifra disse teoriene medføre en lavere sjans for å komme i arbeid.

Tidligere bakgrunn som arbeidsledig og sosialhjelpsmottaker ser ut til å gi lavere odds for både tiltaksdeltakelse og arbeidssannsynlighet (Kvinge & Djuve 2006:15). Ut ifra tidligere studier som ser på at yrkesinntekt avtar jo lenger varigheten på sosialhjelpen er, kan det legges til grunn for at jo lenger en har vært på sosialhjelp, jo svakere tilknytning til arbeidslivet (Grebstad 2012: 84). Resultatet av lange klientløpebaner på sosialhjelp kan og være et resultat av klientifisering (Jf. Nervik 1997). Ut ifra hva som er forventet ut ifra Lipskys(1980) strategier for utvelgelse ved «triage-prinsippet», kan gruppen med langtidsmottakere ofte bli bortprioritert fra å bli plukket til tiltak, i og med at de er den mest ressurssvake gruppen.

I likhet som lange arbeidsledighetsperioder, er det grunn til å tro at det samme gjelder for lange sosialhjelpslop. Langtidsmottak av sosialhjelp kan virke «forringende» ut ifra teorien om human capital, som kan støttes i *tesen om tilstandsavhengighet*. Jo lenger den arbeidsledige eller sosialmottakeren er borte fra arbeidslivet, jo mer kommer han eller hennes ferdigheter i utakt med arbeidsmarkedets kompetansekrav, som bidrar til å redusere sannsynligheten for arbeid. Dette kan videre bidra til å «passivisere» den arbeidsledige. Røed (1999) fant i sin studie at søkeaktiviteten for arbeidsledige avtar med arbeidsledighetens varighet- dette kan for eksempel skyldes tap av motivasjon eller negative signaleffekter overfor potensielle arbeidsgivere (Andreev 2016:33). Tidligere arbeidsledighetserfaring virker negativt inn på sannsynlighet for å komme i arbeid (Rønsen & Skardhamar 2006:30). Forventningen kan underbygges av «ranking-hypotesen», som vil anta at dem som har vært

lengst borte fra arbeidsmarkedet, har lavest sannsynlighet for å komme i arbeid (Andreev 2016). Moe(2000) viser til at det kan eksistere en oppfatning blant arbeidsgivere om at arbeidsmarkedet sorterer ut de minst produktive til ledighet, noe som kan bidra til å forklare hvorfor langtidsledigheten ikke går like fort ned som annen ledighet (Moe 2000:19). Selv om annen forskning har vist positive sysselsettingseffekter for langtidsmottakere (Schafft m. fl 2010: Nervik 1997: Ross 2014), vil en hypotese ut ifra teori gå på at langtidsmottakere har mindre effekt av arbeidsmarkedstiltak enn korttidsmottakere.

4.5 Nasjonalitet og regionsopprinnelse

Det har blitt godt dokumentert at ikke-vestlige innvandrere har en svakere tilknytning til arbeidslivet enn den øvrige befolkningen, og stadig flere innvandrere er sosialhjelpsmottakere (Brochmann 2010: NOU 2011). Om ens bakgrunn er fra majoritetsbefolkningen, øker dette sannsynlighet for arbeid i forhold til det å være innvandrer (Dahl & Lorentzen 2003). Blant de 88 000 som i gjennomsnitt var registrert som enten helt ledige eller arbeidssøkere på tiltak i 2014, var 37 prosent innvandrere (Nav 2015:1). Det er imidlertid store variasjoner mellom ulike innvandrergrupper når det kommer til arbeidstilknytning. Både innvandrere fra Norden, Vest-Europa og EU-land i Øst-Europa har en yrkesdeltakelse som ligger over gjennomsnittet for hele befolkningen, mens innvandrere fra Asia og særlig Afrika ligger betydelig under snittet (Nav 2015:3). Ikke-vestlige innvandrere av begge kjønn fra land som Somalia, Pakistan, Afghanistan og Irak, har svakest arbeidsmarkedstilknytning. Dette kan forklares av flyktningsstatus, kulturell forskjellighet, rollefordeling i hjemmet og botid (Kvinge & Djuve 2006: NAV 2015). Det er og vist til at ikke-vestlige kvinner har lavere sannsynlighet for å få arbeid enn menn (SSB 2015:14).

I enkelte innvandrergrupper er det en nedgang i sysselsettingen etter botid, noe som kan tolkes som at ikke-vestligere innvandrere har en tendens til å falle tidligere fra ordinære arbeidsløp enn majoritetsbefolkningen (Blom 2014:4). Hardoy & Zhang (2013) fant at innvandrere med kortere botid enn tre år, har 15 prosent høyere jobbsannsynlighet sammenlignet med innvandrere med botid over 15 år (Hardoy & Zhang 2013:21). En årsak til dette ble vist til å være at nyankomne innvandrere har en større tendens til å ta utdanning og er mindre tilbøyelige til å gå over til trygd, og dermed ut av arbeidsstyrken, enn dem med lang botid (ibid: 21).

Samtidig er det blitt vist at også ikke-vestlige innvandrere med høy utdanning er mer utsatt for arbeidsledighet enn den øvrige befolkningen med samme utdanningsnivå (Kvinge & Djuve 2006: Hardoy & Zhang 2013). Dette kan skyldes problemer med å få godkjent utdanningen og

annen yrkeserfaring i Norge, samtidig som det og kan gi indikasjoner på diskriminering i jobbsøkningsprosessen (Kvinge & Djuve 2006: IMDi 2008). Majoritetsbefolkningen viser seg mer selektert inn på sosiale problemer enn innvandrere (Schafft m.fl 2010:22). At innvandrere har en lavere sannsynlighet for deltakelse i arbeidslivet kan også henge sammen med manglende norskkunnskaper eller manglende sosialt nettverk som kan hjelpe dem inn i arbeidslivet (Ellingsen m.fl 2011:29).

5. Data og metode

I dette kapittelet vil oppgavens empiriske grunnlag og metodiske tilnærming bli nærmere redegjort for.

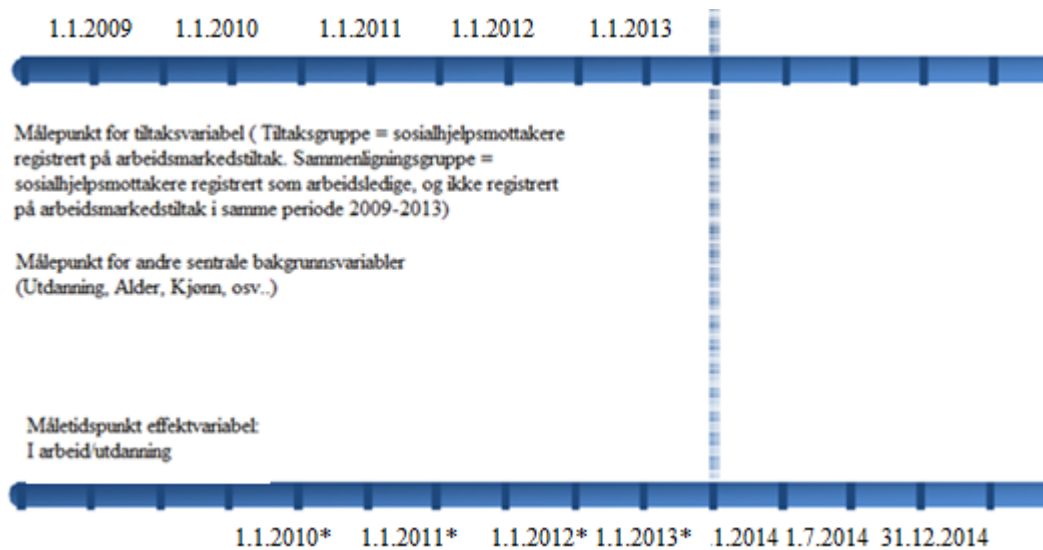
5.1 Empirisk materiale: FD-Trygd

Oppgavens empiriske materiale er basert på registerdata fra forløpsdatabasen FD-Trygd (NSD 2017). FD-Trygd sitt 20-prosentutvalg består av et utvalg av anonymiserte registerdata med utgangspunkt i tryggedatabasen fra og med 1992. Utvalget trekkes med utgangspunkt særlig tre instanser; NAV (trygderelaterte administrative registerdata), SSB (demografi- og utdanningsopplysninger) og Skattedirektoratet (data om inntekt og formue).

Alle data avidentifiseres før utlevering til forskning, der strenge anonymiseringshensyn blir lagt til grunn for å unngå at enkeltindivider kan gjenkjennes (NSD 2017). NSD kan derfor tilby et 10 % uttrekk fra 20%- databasen, som utgjør 2% av den totale populasjonen gitt ved utvalgskriteriet. SSB gikk riktignok med på å gi 50% av 20%-utvalget, 10% av alle sosialhjelpsmottakere i populasjonen, istedenfor 2%, som er standard. Utvalget som ble levert av NSD besto av 13 329 personer som var registrert på sosialhjelp de respektive årene. Det sentrale utvalgskriteriet er personer som var registrert på sosialhjelp og enten på arbeidsmarkedstiltak eller som helt ledig i perioden 2009-2013.

Dem som var registrert på arbeidsmarkedstiltak ved en eller flere ganger i denne perioden, gikk med å tilhøre tiltaksgruppen (1). Sammenligningsgruppen (0), består av sosialhjelpsmottakere registrert som «helt ledige» en eller flere ganger i samme periode, og som ikke var registrert på arbeidsmarkedstiltak. Siden det ble gjennomført årlige modeller, varierer antallet analyseenheter. For hvert år er det omtrent 3000 i kontrollgruppen, og om lag 1500 i tiltaksgruppen (Jf. tabell B22). Oppgavens variabler vil bli målt årlig 1/1 over perioden 2009-2013. Det er videre tre målepunkt for suksesskriteriet i 2014, som vil si 1, 1 ½ og 2 år etter siste tiltaksregistrering (1.1.2013).

5.2 Figur 2: Struktur på datamaterialet: måletidspunkt for sentrale variabler

5.3 Utfordringer knyttet til utvalg

Valg av måletidspunkt vil være sentralt for forskningsdesignets interne validitet. En følgeregulering er at jo kortere tidsintervall mellom hendelsene, desto større sannsynlighet for at de har noe med hverandre å gjøre- jo lengre tid som går før man måler effekter, jo mer påvirkbart er tiltakene av andre faktorer av de virkemidlene som settes inn (Nervik 1997:34). Samtidig må en ta høyde for at sannsynligheten kan være ganske stor for at man måler på et tidspunkt hvor virkemidlene ikke har vært virksomme lenge nok til å ha effekt (ibid: 34).

Med tanke på denne studiens forskningsdesign, har disse to forholdene prøvd å bli tatt høyde for. For det første settes målepunktene frem mot 1.1.2014 ett år etter tiltaksregistrering, som gir et kortere intervall mellom hendelsene, og øker sjansen for at disse kan ha et kausalt sammenfall (jf. Nervik 1997). På den annen side blir det tatt høyde for at dette kan være for kort tidsramme for at virkemidlene ikke har vart lenge nok til å ha effekt, ved å inkludere målepunkt 1 ½ og 2 år etter tiltak (1.1.2013). I og med at det er tilfeldig når personer starter og slutter på arbeidsmarkedstiltak (Moe 2000), er dette metodisk problematisk om at de ikke slutter på samme tid for tidspunktet for målingen av effekt (Moe 2000:15). Siden tiltaksgruppen består av dem som var på et tiltak en eller flere ganger i løpet av fjoråret, gis det ingen mål på hvor lenge han eller henne var på tiltak, som betyr at en til en viss grad ikke kan være sikker på om tiltaksdeltakelsen har opphørt ved oppgavens målepunkt¹⁴. Flere personer kan ha deltatt på tiltak over flere år, noe som er vanskelig å kontrollere. Riktignok

¹⁴ For eksempel kan dem som er registrert på tiltak i 2013, og være på tiltak i 2014, da effektevalueringen skal finne sted, der dette er vanskelig å ta høyde for i analysene.

kan oppgavens målepunkter i 2014 til en viss grad motvirke overlapp, der siste målepunkt er to år etter registrert tiltaksdeltakelse. Fordelen med årlige målinger på for eksempel utdanningsnivå kan på en annen side være at det blir fanget opp endringer, og minske sannsynligheten for at individer blir feilklassifisert.

Missing values er en utfordring i de fleste kvantitative analyser, der det og er tilfellet i denne studien. Problemet med manglende verdier er at det kan slå ut på oppgavens validitet, og gi feil estimater. Derfor ble disse i enkelte tilfeller inkludert i analysen. For eksempel dem som oppga ikke registrert utdanning, ble inkludert i kategorien «ingen utdanning», da det er grunn til å tro at dette kan skyldes at personene ikke har fått godkjent utdanning i Norge, som gjør at dette ofte gjelder innvandrere (Ross 2014). Missing ble inkludert som en del av referansekategori til dummyvariabelen «nedsatt arbeidevne». At en del analyseenheter kommer under missing, og mangle registrering på typiske bakgrunnsvariabler, kan ofte være at dem ikke er bosatt i Norge på gjeldende tidspunkt, og følgelig ikke er registrert i offentlige registre. På en annen side viser studiens utvalg seg til å være relativt stor, som gjør at ikke missing-verdiene nødvendigvis er problematiske å utelukke.

Det er grunn til å forvente at dem med arbeidssøkerstatus «delvis ledige» og «nedsatt arbeidevne» vil ha en annerledes sannsynlighet for å være i arbeid og/eller utdanning enn resten av utvalget. I andre analyser har dette blitt løst ved å fjerne disse kategoriene fra datasettet (Ross 2014). I denne oppgaven har disse kategoriene blitt innlemmet i analysen som dummyvariabler, som gir både muligheten til å kontrollere for deres effekt, samtidig som det forhindrer at utvalgets størrelse blir ytterligere redusert.

5.4 Validitet og reliabilitet

Effektevalueringer er som regel basert på det premiss at et gitt tiltak (T) er ment å endre et visst problem/utfordring/atferd (Y) (Mohr 1995:1). I denne oppgavens sammenheng vil dette si at det da blir avgjørende å estimere sjansen for sosialhjelpsmottakere for å komme i arbeid eller utdanning, utfallseffekten, *dersom de ikke* hadde deltatt på arbeidsmarkedstiltak (ibid:4). I denne studien vil det benyttes en sammenligningsgruppe for å danne et kontrafaktisk estimat. En forutsetning blir da at en tilfredsstillende grad av likhet eksisterer mellom gruppene, i og med at effekten av tiltaket er prinsipielt for en person (Ross 2014:28). I og med at den kontrafaktiske utviklingen per definisjon ikke er observerbar, er en løsning å la en kontrollgruppe som ikke deltar på tiltaket representere kontrafaktisk utvikling (Moe 2000:13). Dersom forskjellene er statistisk signifikante, kan en til en viss grad tolke for eksempel

forskjellene i oddsratio mellom gruppene, og derav sammenhengen mellom T(tiltak) og Y (utfall), som kausal.

Forutsetningene for at det metodisk sett skal gi troverdige resultater, vil hvile på i hvilken grad det empiriske materialet er valid og reliabelt, som vil være indikatorer på resultatenes forskningsmessige kvalitet. *Reliabilitet* dreier seg om empirien en har samlet er på noen måte påvirket av måten en samler dataen på. Ifølge Kristen Ringdal går reliabilitet ut på «om gjentatte målinger med samme måleinstrument gir samme resultater» (Ringdal 2013:96). Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. En styrke for denne studiens datamateriale er at det er basert på FD-Trygd sin offentlige registerdata. Selv om det kan forekomme tilfeldige målefeil ved registrering, vil en slik type data ofte ha en høyere reliabilitet enn data samlet gjennom individuell rapportering, der for eksempel sosial ønskebarhet, feilregistrering eller glemsel kan påvirke hva respondentene skriver.

Validitet, eller gyldighet, dreier seg å vurdere om «en faktisk måler det en vil måle» (Ringdal 2013:96). Mens reliabilitet er et mer empirisk kvalitetskriterium i forskning, spiller validitet seg på i hvilken grad ens empiriske materiale og operasjonalisering av det, bidrar til å måle de teoretiske begrepene som en i utgangspunktet hadde som hensikt. Selv om det finnes flere ulike måter å vurdere validitet på (Jf. Ringdal 2013), kan en dele inn begrepet i *ekstern og intern validitet*. Å vurdere studiens eksterne validitet blir å vurdere i hvilken grad en kan generalisere studiens funn til andre populasjoner og andre kontekster en de som kjennetegnet studien, å gjøre slutninger om populasjonen på grunnlag av data fra et utvalg. I kvantitative undersøkelser er ofte en betingelse at en har en tilfredsstillende utvalgsstørrelse. Denne studien tar utgangspunkt i 13.329 respondenter, noe som kan bidra til å øke troverdigheten til estimatene. Grad av sammenlignbarhet er og et kvalitetstegn for ekstern validitet, det å kunne sammenligne resultater fra ulike undersøkelser med samme tema og problemstilling. Et metodisk problem i effektevalueringer generelt er at det eksisterer et stort sprik i forskningsdesign, som gjør sammenlignbarhet vanskelig å oppnå på en bred basis (Proba 2016). Likevel kan denne studien la seg sammenligne med andre studier basert på FD-Trygd sitt datamateriale (Ross 2014).

Intern validitet dreier seg om i hvilken grad en kan trekke gyldige slutninger ut ifra hva en opprinnelig skulle undersøke. Dette hviler på i hvilken grad forskningsdesignet har et godt nok estimat på kontrafaktisk utvikling, som gjør validitetsspørsmål knyttet til forskningsdesign: «any threat to internal validity means a threat to the validity of an inference

or conclusion about a program impact based on a certain design» (Mohr 1995:61). Neste delkapittel vil ta for seg interne validitetstrusler i effektevaluering.

5.5 Mohr(1995) - Interne validitetstrusler i effektevaluering

Mohr(1995) viser hovedsakelig til tre trusler for intern validitet; historie, seleksjon og kontaminasjon (Mohr 1995:64). Trusselen om *historie* spiller seg på muligheten for at det er noe annet enn tiltaket som bidrar til å forklare observert endring over tid (ibid:67). Dette blir håndtert ved å ta inn en sammenligningsgruppe, som vil i prinsippet ha vært utsatt for de samme eksterne faktorene som tiltaksgruppen¹⁵.

Den kanskje største validitetstrusselen for kvasi-eksperimentelle design er *seleksjon*, som kan skilles mellom P- og Q-seleksjon. Mens P-seleksjonseffekter refererer til validitetstrusler ved utvalg og pretest (f. eks ulike verdier mellom gruppene før tiltaksstart), viser Q-seleksjonseffekter til alle andre mulige faktorer som kan påvirke utfallet i Y, og som ikke kontrolleres for (ibid:78). Hvis forskjeller mellom gruppene både før og under tiltak går ubemerket hen, vil det påvirke troverdigheten til resultatene etter tiltaksperioden.

Siden de fleste arbeidsmarkedstiltak kan være frivillige, kan det og være tilfellet at deltakerne på tiltaksgruppen ikke er representative for gruppen som helhet. Det blir da ikke gitt at kontrollgruppen er en god indikator på tiltaksgruppens kontrafaktiske utvikling (Moe 2000:13). «Selection bias» i denne oppgaven kan vise til at tiltaksdeltakere kan være dem som uansett ville ha fått jobb uten deltakelse, eller at dem som ble valgt til å delta er dem som har størst sannsynlighet til å ha effekt av tiltaket (Mohr 1995:77). Sistnevnte kan ha noe med hvilke administrative kriterier som legges til grunn for hvem som får delta (Jf. Lipsky 1983). Dette kan bli tilnærmet gjennom å kontrollere for eventuelle seleksjonsskjevheter, som det vil gjøres senere i studien (Moe 2000:13).

Selv om kontrollvariabler kan fange opp egenskaper av betydning for jobbsannsynlighet, vil kvantitative effektdesign ofte ha mer problemer å forholde seg til *uobservert heterogenitet* mellom gruppene, som ressurser, helse og motivasjon, og andre faktorer som har betydning for tiltaks- og arbeidssannsynlighet (Kvinge & Djuve 2006: 22). Likevel skal en ikke se bort fra at kvalitative metoder kunne ha beriket studien på dette området, et punkt som kan i oppgaven betegnes som dets «metodiske akilleshæl». Det har i enkelte studier blitt benyttet økonometriske teknikker som matching og Probit-analyse for å kvantitativt ta høyde for

---

¹⁵ Modning kan forekomme, som vil si at eventuelle forskjeller mellom gruppene kan være et resultat av naturlige årsaker som alder(ibid:70). Dette blir tatt høyde for ved å inkludere en sammenligningsgruppe.

uobservert heterogenitet og andre seleksjonseffekter (Moe 2000). En kan også motvirke seleksjonseffekter ved at gruppene som sammenlignes (tiltaks- og sammenligningsgruppe) er så like som overhodet mulig. Ut ifra at det i stor grad var relativt like verdier mellom gruppene i denne oppgaven, og gitt studiens utvalgsstørrelse, ble de sosialhjelpsmottakere som ikke hadde deltatt på arbeidsmarkedstiltak, vurdert til å utgjøre en tilfredsstillende kontrollgruppe.

Kontaminasjon, ofte oversatt som «sammenblanding», er den trussel for interne validitet som kan oppstå av at omgivelsene rundt og gjennomføringen av tiltaket påvirker dets effekt for deltakerne (Mohr 1995:81). Et problem når en skal vurdere måloppnåelse, er at et positivt resultat ikke nødvendigvis behøver å skyldes tiltakssatsningen i seg selv (Rønsen & Skardhamar 2006:3). Dette kan være for eksempel i form av «smitteeffekt» der andre rundt tiltaksdeltakeren blir påvirket til å øke sin arbeidssøking (Schafft m.fl 2010: 7)¹⁶. Det har og blitt vist til risiko om en «fortrengningseffekt», slik at tiltaksdeltakere tar jobber som dem som ikke deltok på tiltaket kunne hatt mulighet til å få. «Trussel-effekt» kan være at dem som blir innkalt til tiltak av administrasjonen, vil heller finne arbeid selv, enn å gå på tiltak (ibid:7). Disse effektene er vanskelige å ta høyde for, men kan være teoretisk nyttige.

5.6 Variabeloversikt

I dette kapittelet vil studiens variabler bli redegjort for¹⁷. Variablene er blitt konstruert ut ifra FD- Trygd sitt 20%-utvalg, og ut ifra teori og tidligere forskning.

5.6.1 Avhengig variabel (Y)

Oppgavens avhengige variabel, «*I Arbeid/utdanning*», er den variabel som er konstruert for å måle effekten av arbeidsmarkedstiltakene ved sannsynlighet for arbeid og/eller utdanning ved ulike målepunkt. Variabelen vil være dikotom og ha to verdier. Kategori 1 vil utgjøre sosialhjelpsmottakere som er i arbeid og/eller utdanning. Kategori 0, referansekategori, utgjør sosialhjelpsmottakere som verken er i jobb eller utdanning. Variabelen er konstruert ut ifra to variabler fra FD-Trygd.

---

¹⁶ Schafft m.fl (2010) sine analyser av tiltakssatsningen mot sosialhjelpsmottakere smitte-effekter ved at personer som bodde i kommuner som var med i tiltakssatsningen hadde en mer positiv utvikling selv når de ikke deltok i satsningen, enn de som bodde i kommuner og som ikke var med (Schafft m.fl 2010: xvi).

¹⁷ En spesifikk oversikt fremkommer i appendiks.

5.6.2 Tiltaksvariabel (X)

Oppgavens hoveduavhengige variabel er tiltaksvariabelen, som er en dikotom variabel. De sosialhjelpsmottakere som var en eller flere ganger i perioden 2009-2013 ved måledatoene 1/1 registrert på arbeidsmarkedstiltak, får verdien 1, og er i tiltaksgruppen. Dem sosialhjelpsmottakere registrert som arbeidsledige en eller flere ganger i perioden, samtidig som at de ikke var registrert på arbeidsmarkedstiltak, utgjør sammenligningsgruppen(referansekategori) og får verdien 0.

5.6.3 Andre uavhengige variabler (X)

I denne delen vil de uavhengige variabler bli kort beskrevet¹⁸. Variablene er ment som kontrollerende for effekten av tiltaksvariabelen, samtidig som å gi mulighet for å undersøke deres selvstendige effekt på Y.

Enkelte variabler blir kodet på forskjellige vis. Alder vil bli både bli benyttet som en kontinuerlig (18-62 år) og en kategorisk variabel. Den kategoriske variabelen har 3 alderskategorier: 0= unge (18-24), 1= middelaldrende (25-45), 2= eldre (46-62). Variabelen «utdanningsnivå» er gitt fra FD-Trygd en variabel med fire kategorier: ingen utdanning (ref.), grunnskole, videregående og høyere utdanning. Siden dem som var registrert med yrkesinntekt ikke kan få dette uten å ha vært i arbeid, vil yrkesinntekt utgjøre studiens indikator på arbeidserfaring. Yrkesinntekt er dummykodet til å ha to kategorier: 1= yrkesinntekt, 0= ikke yrkesinntekt.

«Kjønn» er en dikotom dummykodet variabel: 1= kvinne, 0= mann. Sivilstand er dummykodet og har tre kategorier: ugift = 0 (referansekategori), gift = 1, skilt/enke =2. Antall barn under 18 år i familien vil være en kategorisk variabel, men verdiene: Ingen (referansekategori) = 0, ett barn=1, flere barn (to eller flere) =2. *Bosted* er en variabel med syv verdier, inndelt etter regioner. Her vil Oslo og Akershus være i referansekategori. Variabelen «fødeland» er delt i regionsinndelt, med kategoriene «Norge», «Vest-Europa», «Øst-Europa» og «Resten av verden» (ref.) (jf. kodeoversikt). Variabelen «oppholdsdato» er en kontinuerlig variabel, som gir året for innvilget oppholdsdato i Norge. «Langtidsmottaker» er en dummykodet variabel med to kategorier: personer som mottok sosialhjelp 6-12 måneder i løpet av året kom i kategori 1 (langtidsmottaker), mens 1-5 måneder sosialhjelp var i referansekategori, og utgjorde «korttidsmottakere». «Sosial bakgrunn», foreldres utdannelse når personer var 16 år, er en dummykodet variabel, med høyt utdannede i kategori 1, og lavt

---

¹⁸ For en mer utførlig beskrivelse, se kodeoversikt i appendiks.

utdannede i referansekategori. «Delvis ledige» og «nedsatt arbeidsevne» er dummykodet, der kategori 1 er for alle som er registrert i denne tilstanden, mens alle andre som ikke er det, utgjør referansekategori.

6. Statistiske metoder

I denne oppgaven blir det benyttet både bivariante og multivariate analysemetoder for å besvare oppgavens problemstilling. Nedenfor vil det kort bli redegjort for hva som kjennetegner de ulike metodene.

6.1 Krysstabellanalyse og kjikvadrat-test

Krysstabeller er frekvens- eller prosentfordelinger etter to eller flere kategori-variabler (Ringdal 2013:323). Metodens hovedformål er å analysere sammenhengen mellom en avhengig variabel (Y) og en eller flere uavhengige variabler, som kan hjelpe med å beskrive styrken i sammenhengene mellom variabler med hjelp av korrelasjonsmål og prosentdifferanser (ibid:324).

Om en er interessert i å vurdere om hvorvidt sammenhengene er gjeldende for populasjonen, kan dette gjøres gjennom kjikvadrat-testen. Den moderne varianten av kjikvadrat-testen går ut på å vurdere forholdet mellom det observerte kjikvadrat og P-verdien: Hvis p-verdien er mindre enn signifikansnivået (ofte 0,05), vil nullhypotesen forkastes. En kan da konkludere med at sammenhengen mellom variablene er *statistisk signifikante* (Ringdal 203:339). I oppgaven vil det bli operert med 5%-signifikansnivå.

6.2 Bivariat og multivariat logistisk regresjon

I motsetning til lineær regresjon, som krever at Y-variabelen er kontinuerlig, egner logistisk regresjon seg godt om Y-variabelen er kategorisk, som er tilfellet i denne studien (ibid:434). I motsetning til lineær regresjon, estimeres koeffisientene i logistisk regresjon ved sannsynlighetsmaksimering (MLE), som i korte trekk går ut på å finne de verdier av koeffisientene som med størst sannsynlighet har skapt resultatene i utvalget (Ringdal 2013:438). Ved hjelp av å beregne regresjonskoeffisientene i forhold til sannsynlighetsmaksimering, kan en beregne sannsynligheten for at tiltaksdeltakere (1) kommer i arbeid eller utdanning i forhold til sammenligningsgruppen(0). Logistiske regresjonskoeffisienter kan tolkes i tre skalaer: Logit-, odds- og sannsynlighetsskalaen (Ringdal 2013:442). I denne studien vil primært oddsratio bli benyttet.

En odds blir gitt ved sjansen for at en hendelse eller utfall skal forekomme, i forhold til sjansen for at det ikke vil gjøre det. I motsetning til tolkning i Logit-skalaen, vil oddsratio gi

en bedre forståelse av styrken på sammenhengene som undersøkes. Oddsratio er forholdet mellom to odds. Beregningen av odds har følgende formel: $O=P/(1-P)$. Oddsratioen, OR, vil beregnes ved O_1/O_e , oddsen for en gruppe dividert med en annen. Gjennom å beregne oddsratioer ved å ta antilogarithmen av de estimerte koeffisientene, får en vite hvor mange ganger oddsen endres når verdien på en uavhengig variabel stiger med en enhet (Tuftes 2000:47)¹⁹. Ved å tilpasse ordlyden av problemstillingen til logistisk regresjon ved tolkning i oddsratio, vil den lyde slik: *Hva er oddsen/sjansen for at sosialhjelpsmottakere som har deltatt på arbeidsmarkedtiltak havner i arbeid eller utdanning, sammenlignet med sosialhjelpsmottakere som ikke deltatt?*

Problemstillingen forfølges med utgangspunkt i en dikotom avhengig variabel, «Arbeid/utdanning» for studiens respektive målepunkt. Logit i logistisk regresjon er logaritmen til oddsen for å være i kategori 1 i Y, for å være i arbeid og/eller utdanning. β i ligningen er regresjonskoeffisienten, som viser endringen i Y når X (de andre kontrollvariablene) endres med en måleenhet, kontrollert for de andre variablene (Ringdal 2013:499). Her er et eksempel på en regresjonslinje:

$$L = + \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \beta_3 X_{i3} + \beta_4 X_{i4} \text{ osv} \dots\dots$$

6.3 Regresjonsmodeller

Analysen vil spille på flere former for regresjon. For å se på hvilke faktorer som påvirker arbeids- og utdanningssannsynlighet, vil bivariate analyser bli gjennomført ved første målepunkt for effekt per 1.1.2010. Dette gjøres ut av en antagelse at det vil minimal variasjon mellom år med tanke på enkeltfaktorenes innvirkning. For å avgjøre tiltakseffekter, vil det bli benyttet multivariate regresjonsanalyser. For å se effekten av tiltaksdeltakelse isolert, vil det bli benyttet en stegvis regresjon med utgangspunkt i målepunkt 1.1.2010. Variasjon i oddsratio vil bidra til å vise tiltakseffekt, kontrollert for andre forhold. Den endelige modellen for 1.1.2010 vil være utgangspunkt for årlige regresjonsmodeller (jf. forskningsdesign).

Studien baseres på en konstruert effektvariabel som er dikotom, som har flere målepunkt med hensyn til registrering av om utvalget er i arbeid eller i utdanning ved gitte datoer:

Målepunktene for denne oppgaven er: 1.1.2010, 1.1.2011, 1.1.2012, 1.1.2013, 1.1.2014, 1.7.2014 og 31.12.2014. Siste tre målepunkt, 1.1, 1.7 og 31. 12.2014, vil bli målt 1, 1 ½ og 2 år etter tiltaksregistrering (1.1.2013). Det vil og bli produsert to regresjonsmodeller med

---

¹⁹ En oddsratio som er høyere enn 1, vil si at oddsen stiger med høyere verdi på uavhengig variabel- en oddsratio lavere enn 1 vil bety at oddsen synker med verdistigning på uavhengig variabel.

inkludering av de samspillsledd som viser seg signifikante, for å vise at tiltakseffekter har ulik effekt for ulike grupper. Det statistiske programmet som ble benyttet som analytisk redskap, var «STATA-Statistics/Data Analysis». Versjon 14.2 for Windows ble benyttet i denne oppgaven.

7. Analyse

Problemstillingen, «Øker arbeidsmarkedstiltak sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning?», blir i dette kapittelet besvart gjennom bivariante og multivariate analyser. I tillegg vil oppgavens underliggende problemstillinger bli tatt stilling til.

Resultatene fra analysene blir presentert i tabeller. I diskusjonsdelen vil funnene bli sett opp imot teori og tidligere forskning. Først vil det gis en generell beskrivelse av utvalget, med enkelte variabler ut ifra målepunkt 1.1.2009, som er forsvarlig i og med at fordelingene holder seg gjennomsnittlige like på en årlig basis²⁰.

7.1 Beskrivelse av utvalget

Totalt sett er utvalget på 13,319 analyseenheter med utgangspunkt i perioden 2009-2013. Det er et flertall av menn på 58.35% (N=7.772) i forhold til 41 % kvinner (N=5.447). Med utgangspunkt i alder målt 1.1.2009, viste det seg flest analyseenheter innenfor aldersintervallet 18-24 år (34 %), der nest største kategori var for dem mellom 25-35 år (33%). Dem mellom 36-46 år, utgjorde 20%, mens omtrent 13 % av analyseenhetene var i aldersspennet 46-62 år. Gjennomsnittsalderen er på 31.5 år. Dem aller fleste i utvalget har Norge som fødeland/regionsopprinnelse med 66% (n=8,800), mens kategorien «resten av verden», er nest største gruppe, på 25% (n=3,266).²¹ De fleste har grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå, der disse utgjør 63% i 2009 (n=7,848), 26% har videregående utdanning (n=3,165). 10% av utvalget har lav eller høy grad av høyere utdanning(n=1207)²². De aller fleste i utvalget er ugifte- per 1.1.2009 var omtrent 73 % registrert som ugifte (n=8,870), 18 % gifte(n=2,156) og 10 % enker eller enkemenn (n=1,191).

For de fleste årene var de fleste respondenter registrert som barnløse; for 2009 var 48% uten barn(n=6,439). 20% av utvalget hadde 1 barn (n=2,697), mens 23 % hadde to eller flere barn (n=3,077). Det er færre langtidsmottakere enn korttidsmottakere i utvalget: med utgangspunkt i 2009 mottok 42% sosialhjelp i 6-12 måneder i løpet av året (n=2,551), mens 58% (n=3,551) mottok sosialhjelp i 1-5 måneder. De fleste analyseenhetene har en lav yrkesinntekt: 31% (n=4,185) av analyseenhetenes yrkesinntekt i 2009 var innenfor 1. kvintil (tjente 1.000-92.000

---

²⁰ I og med det er planlagt årlige regresjoner, vil fordelingen på flere variabler se annerledes ut fra år til år. Noen variabler er bakgrunnsvariabler (som kjønn), mens andre blir kan i større grad forventes å endre seg.

²¹ Samlekategorien Vest-Europa utgjør 3,72% av utvalget(n=495), mens Øst-Europa utgjør 5,69% (n=758).

²² 1.14% av utvalget hadde ingen eller manglende registrering av utdanning.

kr), og 22% innenfor 2. kvartil (93.000-270.000 kr). Dem som er missing og i 1. og 2. kvartil, utgjør 90,49% av utvalget²³.

7.2 Hvilke faktorer har betydning for arbeids- og utdanningssannsynlighet?

I og med at en problemstilling i oppgaven går ut på å undersøke i hvilken grad de uavhengige variablene har forklaringskraft for arbeids- og utdanningssannsynlighet, har det blitt foretatt en bivariat logistisk regresjonsanalyse, der det ikke ble kontrollert for andre variabler.

Utgangspunktet for den bivarierte regresjonen ble satt til målepunkt 1.1.2010, ut ifra den antagelse at variablenes årsaksretning og signifikans vil forholde seg relativt likt i sin årlige innvirkning (jf. tabell 1). Uavhengige variabler vil ha målepunkt 1.1.2009. Tabellen blir vist på neste side.

---

²³ 3. desil (271.000-375.000 kr), 4. desil (376.000-492.000) og 5. desil (493.000--kr), utgjør til sammen 9,51% av utvalget.

7.3 Tabell 1: Bivariat regresjonsanalyse for å være i arbeid og/eller utdanning målepunkt 1.1.2010, med ulike variabler. 95 % konfidensintervall. N=13 329.

Variabel	Variabelbeskrivelse	Oddratio (OR)	95 % CI	P (Sig.)
Tiltak	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	1.43	1.25-1.63	0.000
Yrkesinntekt	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	4.25	3.92-4.62	0.000
Utdanningsnivå	Ingen/manglende reg. (ref.)	1.0		
	Grunnskole	1.30	1.42-1.76	0.000
	Videregående	1.48	1.44-1.84	0.000
	Høyere utdanning	1.63	1.11-1.52	0.001
Sivilstand	Ugift (ref.)	1.0		
	Gift	.60	.54 - .66	0.000
	Skilt/enke	.59	.52- .67	0.000
Kjønn	Mann (ref.)	1.0		
	Kvinne	1.17	1.09- 1.26	0.000
Alder (kontinuerlig) Alderskategori	Middelaldrende (25-45 år) (ref.)	.96	.96-.97	0.000
	Yngre (18-24 år)	1.0		
	Eldre (46-62 år)	1.84	1.70- 1.99	0.000
		.76	.67-.68	0.000
Barn	Ingen barn (ref.)	1.0		
	Ett barn	1.53	1.39-1.67	0.000
	To eller flere	1.56	1.43- 1.70	0.000
Langtidsmottaker	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	.48	.43-.54	0.000
Nedsatt arbeidsevne	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	.59	.51-.69	0.000
Delvis ledig	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	1.90	1.37-2.61	0.000
Enslig	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	.88	.77-1.00	0.059
Botid	Kontinuerlig (år fra 2008)	.98	.98-.99	0.000
Innvandrerbakgrunn	Nei (ref.)	1.0		
	Ja	0.64	.59-.69	0.000
Fødeland	Resten av verden (ref.)	1.0		
	Norge	1.76	1.61-1.91	0.000
	Vest-Europa (m.fl)	.83	.67- 1.03	0.093
	Øst-Europa	1.32	1.11-1.55	0.001
Sosial bakgrunn (dummy)	Lavt utdannede foreldre 16 år (ref)	1.0		
	Høyt utdannede foreldre 16 år	1.35	1.21-1.50	0.000
Bosted	Oslo og Akershus	1.0		
	Hedmark og Oppland	1.50	1.29- 1.74	0.000
	Sør-Østlandet	1.34	1.20- 1.49	0.000
	Agder og Rogaland	1.31	1.15- 1.49	0.000
	Vestlandet	1.42	1.25- 1.60	0.000
	Trøndelag	1.27	1.10-1.48	0.001
	Nord-Norge	1.54	1.35-1.75	0.000
	Ugyldig	.18	.14-.22	0.000
Tiltakstype	Andre	1.0		
	AMO	1.13	.96- 1.34	0.132
	Jobbklubb	.50	0.36- 0.71	0.000
	Arbeidspraksis i ordinær virksomhet	0.63	0.51- 0.78	0.000

Arbeidsmarkedstiltak viser etter den bivariat analysen en signifikant effekt: Tiltaksgruppen har 43 % høyere odds enn sammenligningsgruppen for å være i arbeid og/eller utdanning.

Yrkesinntekt, studiens indikator på yrkeserfaring, viser seg statistisk signifikant.

De med yrkesinntekt det foregående året, har med $OR=4.25$ over tre ganger så høye odds for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med dem som ikke hadde det. Resultatet for utdanningsnivå viser at jo høyere utdanningsnivå en har, jo høyere odds har en for å havne i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med dem som ikke har utdanning (jf. tabell 1). Gifte ($OR=.60$) og skilte/enker ($OR=0.59$) har en lavere odds for å være i arbeid og/eller utdanning, enn dem som er ugifte, der alle funn er statistisk signifikante. Variabelen «kjønn» viser at kvinner har 17% høyere odds for å være i arbeid og/eller utdanning i forhold til menn, og er statistisk signifikant.

Den kontinuerlige aldersvariabelen viser en odds på under 1 (0.96), som vil si at for hvert år en blir eldre, jo lavere odds er det for å være i arbeid/utdanning. Med en forventning om at alder sin innvirkning kan følge et kurvlineært forhold, ble det konstruert et andregradsledd, som ble statistisk signifikant. I den bivariate tabellen ble det riktignok benyttet en kategorisert aldersvariabel, som viser mye av det samme: Yngre (18-24 år) har høyere odds (1.84) enn middelaldrende (25-45 år) for å komme i arbeid og/eller utdanning, samtidig med at eldre har lavere odds (0.76) enn middelaldrende, som er referansekategori. «Antall barn under 18 år» viser at det å ha ett (53%) eller to eller flere barn (56%) gir høyere odds for å være i arbeid/og eller utdanning, i forhold til dem med ingen barn (referansekategori).

«Langtidsmottakere» har 41% lavere odds for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med «korttidsmottakere», og er statistisk signifikant. De med nedsatt arbeidsevne har 41% lavere odds for å være i arbeid og/eller utdanning, enn dem som ikke var det. Delvis ledige hadde 90% høyere odds (1.90) for å havne i kategori i på Y, sammenlignet med dem som ikke var det. Imidlertid kan en spørre seg: vil ikke det å være delvis ledig, samtidig si at en og er delvis sysselsatt? Siden det var i dette tilfellet vanskelig å avgjøre hvorvidt det er snakk om kausalitet eller korrelasjon mellom denne og oppgavens avhengige variabel(Y), ble variabelen utelukket fra videre analyse²⁴.

Enslige fikk en lavere odds ($OR=0.88$) for å være i arbeid og/eller utdanning, i forhold til dem som ikke var det. Resultatet ble riktignok ikke signifikant ($P=.059$) Oppholdsdato, indikator på botid, viser en svakt negativ odds ($R=0.98$). Resultatet kan tolkes som at for hvert år siden en fikk innvilget oppholdsdato (jo lengre botid) jo lavere odds for å være i arbeid og/eller utdanning ved 1.1.2010. Det er riktignok gode grunner til å tro at variabelen innehar

---

²⁴ Ved nærmere bivariat regresjonsanalyse viste oppgavens avhengige variabel, nå som uavhengig, å bli statistisk signifikant, med delvis ledig som Y. Det vil si at det å være i arbeid/utdanning forklarer variasjonen i «delvis ledig».

en kurvlineær effekt, i tillegg til at effekten kan tenkes å være forskjellig, ut ifra hvilken alder og regionsopprinnelse en har.

De med innvandrerbakgrunn viser signifikant lavere odds for å være i arbeid og/eller utdanning (OR=0.64), sammenlignet med personer som ikke har innvandrerbakgrunn. «Fødeland» viser at personer med regionsopprinnelse fra «Norge» (OR=1.76) og «Øst-Europa» (OR=1.32) fikk en høyere odds for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med referansegruppen «resten av verden». Vest-Europa hadde en lavere odds en referansegruppen, men ble ikke statistisk signifikant. «Sosial bakgrunn» viser at personer med «høyt utdannede foreldre» har 35 % større odds for å havne i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med dem med «lavt utdannede foreldre». Bosted, hvilken region i Norge en er bosatt i, viser at i forhold til referansekategori Oslo og Akershus, har samtlige andre regioner en større odds for å være i arbeid og/eller utdanning ved 1.1.2010 (jf. tabell 1)²⁵.

Sosialhjelpsmottakere som var på «Jobbklubb» (OR=.50) og «arbeidspraksis i ordinær virksomhet» (OR=.63) som første tiltakstype, har en lavere odds enn dem som ikke hadde deltatt på tiltakene, for å havne i arbeid og/eller utdanning. Begge resultatene ble statistisk signifikante. Kategorien «AMO» ble ikke statistisk signifikant. Det finnes riktignok grunn til å ta forbehold angående variabelens estimer. Operasjonaliseringen var et resultat av at det var teoretisk vanskelig å inndele tiltakene, samtidig med at i flere kategorier var det få analyseenheter. Variabelen viser enkelttiltakene med flest analyseenheter, og sammenlignes mot de kategorier som innehadde få respondenter. Disse kategoriene kan likevel trekke i forskjellige retninger. Samtidig ble et par tiltak som er knyttet til det å være arbeidsledig inkludert, på grunn av at ikke utvalgsstørrelsen skulle bli drastisk redusert. Siden det er god grunn til å anta at det gir store utfordringer knyttet til dets estimer, vil denne variabelen utelukkes fra videre analyse.

Den bivariante regresjonsanalysen tolket i oddsratio viser flere relevante faktorer som kan bidra til å forklare variasjonen i arbeids- og utdanningssannsynlighet, der flere variabler ble statistisk signifikante. Neste del av oppgaven vil undersøke fordelingen av deres verdier mellom tiltaks- og kontrollgruppe.

---

²⁵ Ugyldig har en lavere odds enn referansekategori, der gruppen trolig ikke er bosatt i Norge på det gjeldende tidspunkt.

7.4 I hvilken grad finnes det indikasjoner på seleksjon?

I teorikapittelet ble det vist til flere forhold som kan ha betydning for sosialhjelpsmottakeres arbeidsmarkedstilknytning. Et viktig aspekt i denne sammenheng er hvilke personer som blir selektert inn på tiltakene, som gjør at det blir aktuelt å se på hvorvidt fordelingen mellom tiltaks- og kontrollgruppen indikerer på seleksjon. For studien vil dette være relevant for å vurdere i hvilken grad kontrollgruppen utgjør et godt sammenligningsgrunnlag til tiltaksgruppen. I og med at forskningsdesignet er satt ved årlige regresjonsmodeller med hensyn til tid, vil tabellene for hvert år komme til syne i appendiks²⁶. Sammenligningen med populasjonen vil foregå ved å spille på kapittelet om sosialhjelp, samt tidligere forskning og deskriptiv statistikk.

7.4.1 Sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppe på sentrale variabler

Samtlige sammenligninger viser at det eksisterer små eller ingen forskjeller på sentrale variabler mellom tiltaksgruppe og sammenligningsgruppe. Gjennomsnittlig andel i prosent for alle år vil utgjøre sammenligningsgrunnlaget.

Yrkesinntekt har for det meste se ikke-signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe (jf. tabell B1)²⁷. Det er en tilnærmet lik andel mellom tiltaks- og kontrollgruppe som har yrkesinntekt (64% mot 65%). Det er en større andel uten yrkesinntekt i kontrollgruppen (41%) sammenlignet med tiltaksgruppen (35%). I tiltaksgruppen er det flere som hadde yrkesinntekt (65%) enn det motsatte (35%). Sosialhjelpsmottakere er blant de gruppene som er mest overrepresentert i lavinntektsgruppen, der det meste av midlene forekommer i form av ulike typer overføringer (Brovold & Revold 2016:94). At et flertall har yrkesinntekt, kan likevel sees som relativt forventet, ut ifra at de fleste analyseenheter er i 1. og 2. kvartil på yrkesinntekt-variabelen, og dermed i lavinntektsgruppen (jf. beskrivelse av utvalget).

En kan se signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe når det kommer til høyest fullførte utdanningsnivå (jf. tabell B2). Det er en større andel med grunnskole i tiltaksgruppen (64%) enn kontrollgruppen (60%), og flere med videregående i kontrollgruppen (25% mot 19%). I likhet med andre studier (Ross 2014) skiller både tiltaksgruppen og kontrollgruppen seg fra hva som kjennetegner sosialhjelpsmottakere på landsbasis, der flertallet hadde videregående som høyeste fullførte utdanningsnivå (Dahl m.fl 2006: Ross 2014). Forskjellen

---

²⁶ I tabellene vil det vises en sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppa for relevante variabler for de årlige modellene. P- verdien viser om disse forskjellene er statistisk signifikante.

²⁷ Unntaket er for året 2009 (P=0.010) (jf. tabell B1).

mellom gruppene kan likevel sies å være liten. Bildet som vises i oppgavens sammenligning passer godt med det faktum at sosialhjelpsmottakere ofte kjennetegnes av å ha et lavere utdanningsnivå enn befolkningen for øvrig (Moe 2000:10). Fordelingen mellom gruppene på ingen og høyere utdanning var relativt lik (jf. tabell B2). Selv om tiltaksgruppen har flere lavt utdannede enn kontrollgruppen, blir forskjellene vurdert såpass små at det blir uklart hvorvidt det er snakk om seleksjon.

Det vises signifikante forskjeller for alle år når det kommer til alder ($P=0.000$) (jf. tabell B3). Det er en gjennomsnittlig større andel unge i tiltaksgruppen (37%) sammenlignet med kontrollgruppen (29%). Selv om det ikke er store forskjeller, kan forskjellene mulig indikere på seleksjonsprosesser, i og med at yngre sosialhjelpsmottakere ofte er en målgruppe for diverse arbeidsmarkedstiltak. Over halvparten i både tiltaks- og kontrollgruppe er mellom 25 og 45 år, der andelen er større i kontrollgruppen (jf. tabell)²⁸. Om vi tar utgangspunkt ved alder ved 1.1.2009, i spennet mellom 18 og 62, var gjennomsnittsalderen 31 år i tiltaksgruppen (31.20) og 32.5 år i kontrollgruppen. Det har tidligere blitt påvist en overrepresentasjon av sosialhjelpsmottakere som er i forholdsvis ung alder: 18-29 år (Halvorsen m.fl 2013), 18-24 år (Grepstad & Hetland 2014), under 20 år (SSB 2013) og 30-39 (Grepstad m.fl 2012). I denne oppgaven blir det operert med alderskategorier som skilles ved 24 år, med yngre (18-24) og middelaldrende (25-45), som ikke vil gi resonans i studiene²⁹. Likevel viser det generelle bildet som sammenligningen viser, å stemme forholdsvis riktig med hva som kjennetegner sosialhjelpspopulasjonen som helhet.

Det viser seg ikke statistisk signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe for kjønn (jf. tabell B4). At det er flere menn enn kvinner, ligger seg likt til hva som kjennetegner sosialhjelpsmottakere på landsbasis (Dahl m.fl. 2006: Ross 2014: Grepstad 2012). Når det kommer til sivilstand, har det tidligere blitt påvist en overrepresentasjon i populasjonen av sosialhjelpsmottakere som er enslige/aleneboende/ugifte, der dette gjelder og skilte/separerte (Dahl m.fl 2006: Halvorsen m.fl 2013: Dokken 2016)³⁰. Det er for det meste ikke-signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe når det kommer sivilstand³¹. Det er flest ugifte i begge grupper- hvorvidt disse er enslige eller er registrert med samboerskap, gir data ikke

---

²⁸ Dette er og flere eldre i kontrollgruppen enn i tiltaksgruppen (15,45 % mot 11.77 %).

²⁹ På en annen side er dette skillet mellom aldersgrupper og benyttet i andre studier (Ross 2014).

³⁰ Om lag fire av fem (79 %) av sosialhjelpsmottakerne i 2013 var hverken gift eller samboende (Dokken 2016). I befolkningen generelt var andelen aleneboende 40 prosent (SSB 2014), hvilket tilsier at aleneboende er overrepresentert blant sosialhjelpsmottakerne.

³¹ Unntakene er årene 2009 ($P=0.004$) og 2012 ($P=0.001$) (jf. tabell B5).

grunnlag for å uttale seg om. Det er en større andel gifte i tiltaksgruppen (21%) enn i sammenligningsgruppen (19%). Den prosentvise andelen for kategorien «skilt/enke» er tilnærmet lik (12% mot 11%). Det er i absolutt forstand flest med ingen barn i både tiltaks- og kontrollgruppen, og tilnærmet ingen forskjell mellom gruppene (jf. tabell B6). Dette gjelder og i stor grad for kategoriene «ett barn» (19 % mot 18 %) og «to eller flere barn» (19% mot 21%).

Det er en større andel langtidsmottakere i tiltaksgruppen, sammenlignet med kontrollgruppen (45% mot 37%), selv om det innad i tiltaksgruppen er flest korttidsmottakere (55% mot 45%) (jf. tabell B7). Tidligere studier har vist at langtidsmottakere utgjør om lag halvparten av sosialhjelpsmottakere (Dahl m.fl 2006: Ross 2014). Dette kan likevel karakteriseres som små forskjeller, som gjør det vanskelig å snakke om en seleksjon av langtidsmottakere inn på arbeidsmarkedstiltak. Det ble funnet statistisk signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe når det kom til nedsatt arbeidsevne (jf. tabell B8). Dem fleste av utvalget har riktignok ikke nedsatt arbeidsevne. Selv om vi kan se en gjennomsnittlig større andel med nedsatt arbeidsevne i kontrollgruppen (12%) enn tiltaksgruppen (8%), og større andel uten nedsatt arbeidsevne i tiltaksgruppen (92%) enn kontrollgruppen (88%), er det snakk om tilnærmet ingen forskjell.

For variabelen «fødeland» kan vi finne statistisk signifikante forskjeller for alle år (jf. tabell B9). I gjennomsnitt er det en større andel fra «Norge» (67% mot 60%) i kontrollgruppen enn i tiltaksgruppen. På en annen side er det en gjennomsnittlig større andel fra kategorien «resten av verden» i tiltaksgruppen, sammenlignet med kontrollgruppen (23% mot 32%). Tidligere deskriptiv statistikk og forskning har vist en overrepresentasjon av ikke-vestlige innvandrere på både sosialhjelp og på arbeidsmarkedstiltak (NAV 2015: NOU 2011: Halvorsen m.fl 2013). Hvis vi tar utgangspunkt i den deskriptive statistikken av sosialhjelpsmottakere fra 2004 med en 25 % andel ikke-vestlige innvandrere, kan fordelingen i denne oppgavens utvalgt sies å være representativ (Dahl m.fl 2006).

Ut ifra at det eksisterte såpass små forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppen på sentrale variabler, blir kontrollgruppen vurdert til å utgjøre et godt sammenligningsgrunnlag for å gi et kontrafaktisk estimat. Av sammenligningen mellom tiltaks- og kontrollgruppe kunne vi se for det mange signifikante forskjeller mellom gruppene, med enkelte ikke-signifikante resultater. Disse ulikhetene som ble oppdaget, kan være viktig for å forstå resultatene, og for å måle effekten av arbeidsmarkedstiltak. Om noe kan tyde på seleksjon, så er det av unge,

langtidsmottakere og gruppen som kan kategoriseres som «ikke-vestlige innvandrere» (Resten av verden).

7.6 I arbeid og/eller utdanning 2010-2014

I dette avsnittet vil det ses nærmere på hva som kan karakteriseres som «overgangsratene» for hvert år, andelen og prosentvis fordeling mellom tiltaks- og kontrollgruppen på samtlige målepunkt for å være i arbeid og/eller utdanning. Overgangsratene sier imidlertid ikke noe om en *kausal effekt*, at det skyldtes tiltakene at personen kom i arbeid/utdanning eller ikke, men kan likevel være interessante å se på. Y viser totalt andel som var i arbeid og/eller utdanning:

7.6.1 Tabell 2: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i arbeid og/eller utdanning ved samtlige målepunkt.

Y	Tiltaksdeltakere(1)	Ikke-deltakere(0)	N (1,0)	P
1.1.2010	530 (34.51%)	808 (26.83%)	1,536/3,011	.000
1.1.2011	503 (33.60%)	884 (28.61%)	1,497/3,090	.001
1.1.2012	519 (34.21%)	817 (28.41%)	1,517/2,876	.000
1.1.2013	599 (37.48%)	816 (28.38%)	1,598/2,875	.000
1.1.2014	596 (35.54%)	939 (30.28%)	1,677/3,101	.000
1.7.2014	618 (36.85%)	962 (31.02%)	1,677/3,101	.000
31.12.2014	735 (43.83%)	1,141 (36.79%)	1,677/3,101	.000

Som det kommer klart frem med tabellen ovenfor, er en systematisk trend at det er en litt større andel av tiltaksdeltakerne enn ikke-deltakerne som kommer i arbeid og/eller utdanning. Forskjellene viste seg i tillegg å være statistisk signifikante. Gjennomsnittlig for samtlige målepunkt lå overgangsratene på ca. 37% for tiltaksdeltakere, sammenlignet med 30 % for kontrollgruppen.

Hvis vi ser arbeid og utdanning separat, er det en større andel av tiltaksdeltakerne som kommer i arbeid enn kontrollgruppen ved oppgavens målepunkt. Gjennomsnittlig andel i arbeid er på 23 % for kontrollgruppen, og 25% for tiltaksgruppen. En kan legge merke til at overgangsratene for 2014 er mye høyere enn andre år (jf. tabell 3). Et flertall av forskjellene viste seg riktignok ikke statistisk signifikante. Med hensyn til overgangen til utdanning, viste det seg statistisk signifikante forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe. I gjennomsnitt var andelen i utdanning på 9% for kontrollgruppen, mot 14 % for tiltaksgruppen (jf. tabell 4). Disse forskjellene kan likevel sies å være relativt små. Om disse forskjellene skyldes ulikheter mellom gruppene, vil bli nærmere undersøkt senere i oppgaven.

7.6.2 Tabell 3: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i arbeid ved samtlige målepunkt.

Y	Ikke-deltakere(0)	Tiltaksdeltakere(1)	N (0,1)	P
1.1.2010	553 (18.57%)	301 (19.60%)	3.011/1.536	0.315
1.1.2011	655 (21.20%)	307 (20.51%)	3.090/1.497	0.591
1.1.2012	624 (21.70%)	325 (21.42%)	2.876/1.517	0.834
1.1.2013	587 (20.42%)	377 (23.59%)	2.875/1.598	0.013
1.1.2014	704 (22.70%)	388 (23.14%)	3.101/1.677	0.733
1.7.2014	887 (28.60%)	568 (33.67%)	3.101/1.677	0.000
31.12.2014	907 (29.25%)	575 (34.29%)	3.101/1.677	0.000

7.6.3 Tabell 4: Numerisk og prosentvis fordeling av tiltaksdeltakere og kontrollgruppe i utdanning ved samtlige målepunkt.

Y	Ikke-deltakere(0)	Tiltaksdeltakere(1)	N (0,1)	P
1.1.2010	314 (10.43%)	276 (17.97%)	3.011/1.536	0.000
1.1.2011	295 (9.55%)	234 (15.63%)	3.090/1.497	0.000
1.1.2012	246 (8.55%)	233 (15.36%)	2.876/1.517	0.000
1.1.2013	285 (9.91%)	270 (16.98%)	2.875/1.598	0.000
1.1.2014	303 (9.77%)	255 (15.21%)	3.101/1.677	0.000
1.7.2014	113 (3.64%)	80 (4.77%)	3.101/1.677	0.059
31.12.2014	345 (11.13%)	226 (13.48%)	3.101/1.677	0.017

8. Effekten av arbeidsmarkedstiltak

Oppgavens problemstilling går ut på å belyse hvorvidt arbeidsmarkedstiltak har en effekt på arbeids- og utdanningssannsynlighet for sosialhjelpsmottakere. I kapittelet vil det bli undersøkt med logistisk regresjon tolket gjennom oddsratio. I motsetning til logit, kan en ved tolkning gjennom oddsratio få et estimat på styrken på sammenhengen som undersøkes (Ringdal 2013:442). Tiltaksvariabelen sin effekt vil bli kontrollert ut ifra et utvalg av uavhengige variabler som viste seg signifikante i den bivariate analysen. Selv om det primært er tiltakseffekter som skal settes under lupen, vil det og være interessant å se hvilke andre faktorer som har betydning for sosialhjelpsmottakeres arbeids- og utdanningssannsynlighet.

Først vil flere regresjonsmodeller bli konstruert ut ifra målepunktet 1.1.2010 gjennom stegvis innlemmelse av variabler. Poenget er at eventuelle endringer i oddsratio på tiltaksvariabelen vil fungere som en indikator på om det er andre variabler som skaper dets bivariate effekt med hensyn til arbeids- og utdanningssannsynlighet, og ikke tiltaket i seg selv. Det ble tatt utgangspunkt i et utvalg sentrale variabler som basis for en trinnvis regresjonsanalyse, vist relevant gjennom teori og tidligere forskning. Variabelen «fødeland» ble trukket frem som en relevant variabel ut ifra tidligere forskning og teori (jf. kapittel 4). Ved forsøk på å innlemme «fødeland» i multivariate analyser, endret dets koeffisienters fortegn seg til å gi motsatt effekt enn det som tidligere ble vist i den bivariate analysen. Siden variabelen i multivariat analyse endret fortegn kontrollert for andre faktorer, kan det bety at de andre forklaringsfaktorene bidrar til å forklare mer enn opprinnelsesregion gjør i seg selv. Når det i tillegg var vanskelig å vite hva denne endringen skyldes, som ble sett å falle utenfor rammene av denne studiens omfang, ble det valgt å utelate variabelen fra multivariat regresjon.

Den endelige modellen for den stegvise regresjonsmodellen, vil deretter bli replisert for oppgavens andre målepunkt. I og med at det vil bli flere årlige regresjonsmodeller som inneholder samme variabler, vil modellen for 1.1.2010 bli kommentert mer utfyllende, for så at de senere modellene vil få en forholdsvis kortere presentasjon av deres resultater. Her vil det og være en tabell som viser utprøvde samspillsledd ved målepunkt 1.1.2010, der det trolig er liten grunn til å anta at samspillet retning vil variere årlig.

Estimater som ikke viser seg signifikante, kan blant annet skyldes utvalgsstørrelse, forskjellig årlig fordeling i kategorier, men og multikolaritet, høy korrelasjon mellom uavhengige variabler, som gjør at deres effekt blir vanskelig å spore (Eikemo & Clausen 2012:157). Dette kan medføre at variabler som har i utgangspunktet en effekt, kan risikere å ikke bli signifikant i regresjonsanalysen. Kvikvadrattest ved -2 Log likelihood ($-2LL$) kan bidra til å se om

modellens forklaringskraft minsker ved innføring av nye variabler i modellen (Ringdal 2013:339). I motsetning til R2 i lineær regresjon, et mål som viser hvor stor varians modellen forklarer av avhengig variabel (Y), finnes det av ulike årsaker ikke helt identiske tester i logistisk regresjon. Gjennom sammenligning av differanse kan likevel Pseudo R2 gi en indikasjon på hvor godt ulike modeller for samme avhengige variabel i samme utvalg passer (Tuft 2000:49). Verdiene på Pseudo R2 på hver modell vil bli vist i regresjonsmodellene.

Tabell 1 viser at det å ha deltatt på arbeidsmarkedstiltak har en signifikant positiv effekt på sosialhjelpsmottakeres arbeids- og utdannings sannsynlighet. Ved inklusjon av flere variabler i senere modeller for å kontrollere dets effekt, endret oddsratio for tiltaksvariabelen seg i liten grad. I de neste avsnittene på neste side vil hver modell bli kommentert kort.

8.1 Tabell 5: Stegvis multivariat regresjon ved oddsratio og 95% CI for å være i arbeid/utdanning ved 1.1.2010.

Y=Arbeidutdanning 1.1.2010	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4		Modell 5	
	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI	OR	95% CI
Tiltak (Ref=nei)										
Ja	1.41	1.23-1.61	1.40	1.22-1.61	1.38	1.20-1.59	1.37	1.19-1.58	1.43	1.24-1.64
Yrkesinntekt (Ref=nei)										
Ja			3.87	3.27-4.58	3.85	3.25-4.56	3.87	3.26-4.58	3.47	2.92-4.12
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)										
Grunnskole			.96	.72-1.28*	.84*	.63-1.13	.83*	.61-1.11	.83*	.62-1.12
Videregående			1.26	.93-1.71*	1.28*	.94-1.73	1.25*	.92-1.71	1.22	.89-1.67
Høyere utdanning			1.48	1.03-2.11	1.66	1.16-2.38	1.63	1.14-2.35	1.62	1.12-2.33
Alder (ref= middelaldrende 25-45)										
Yngre (18-24)					1.47	1.26-1.72	1.49	1.26-1.76	1.44	1.21-1.71
Eldre (46-62)					.65	.52-.82	.66	.52-.84	.67	.53-.86
Kjønn (ref=mann)										
Kvinne					1.37	1.20-1.58	1.30	1.12-1.50	1.31	1.13-1.51
Sivilstand (ref=ugift)										
Gift							.88*	.71-1.09	.90*	.73-1.11
Skilt/enke							1.09*	.85-1.39	1.12*	.87-1.44
Antall barn under 18 (Ref=ingen)										
Ett barn							1.11*	.92-1.33	1.08*	.90-1.30
To eller flere barn							1.29	1.07-1.56	1.24	1.03-1.51
Langtidsmottaker (Ref=nei)										
Ja									.61	.53-71
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)										
Ja									.61	45-.85
N= 4.431										
	-2LL=	-2683.3054	-2519.7595		-2483.6664		-2479.4272		-2454.5501	
*= ikke-signifikant	R2=	0.0048	0.0655		0.0788		0.0804		0.0896	

Modell 1 for 1.1.2010 viser at dem som har gått på ett eller arbeidsmarkedstiltak det forrige året, har 41% høyere odds for å være i arbeid/utdanning enn kontrollgruppen. Dette var videre en statistisk signifikant sammenheng (P=0.000).

Ved inklusjon av yrkesinntekt og utdanningsnivå i modell 2, minket oddsratio på tiltaksvariabelen seg i liten grad. Begge variabler ble statistisk signifikante. Effekten av arbeidsmarkedstiltak var med andre ord fortsatt gjeldende, men ble litt mindre ved innføring

av nye variabler. Å ta alder og kjønn inn i modell 3, bidro til å så vidt redusere effekten av tiltaksvariabelen (OR=1.38). Begge inkluderte variabler ble statistisk signifikante.

Inklusjon av sivilstand og antall barn under 18 i modell 4 bidro til å smått redusere effekten av tiltaksvariabelen. Her var det kun kategorien «to eller flere barn» som viste seg statistisk signifikant. Likevel viste log likelihood-test at variabler i modell 4 ikke førte til noen signifikant endring (jf. Tabell C 2.2). Modell 5 viser at med å ta inn sosialhjelpslengde og nedsatt arbeidsevne, økte oddsratio for tiltaksvariabelen litt i forhold til forrige modell (1.37-1.43). Begge variabler ble statistisk signifikante. Resultatet vil si at kontrollert for disse variablene, var forskjellene i arbeids- og utdanningssannsynlighet mellom tiltaks- og kontrollgruppe større.

Selv om andre faktorer i den trinnvise regresjonsanalysen påvirket oddsratio til tiltaksvariabel noe, viser resultatene at det å ha deltatt på arbeidsmarkedstiltak øker sjansen for sosialhjelpsmottakere for å havne i arbeid og/eller utdanning. Som det kan observeres gjennom verdien på -2LL, i dette tilfellet den konkrete verdien for log likelihood for hver modell, minker ved inklusjon av nye variabler. Det betyr at variablene gir en signifikant forbedring av modellen (Ringdal 2013:446).

Neste steg i oppgaven er å replisere den endelige regresjonsmodellen for samtlige målepunkt. Her vil det tas utgangspunkt i at allerede modellen for 1.1.2010 har blitt produsert (jf. tabell 5), der denne modellens resultater for samtlige variabler blir heller forholdt seg til gjennom kommenteringen av de andre årlige modellene.

8.2 Årlige regresjonsmodeller

8.2.1 Tabell 6: Regresjonsmodell 1.1.2011

Y= Iarbeid utdanning 1.1.2011	OR	P	95 % CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.32	0.000	1.14- 1.52
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	4.67	0.000	3.92- 5.57
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)			
Grunnskole	1.04	0.801	.76- 1.41
Videregående	1.32	0.086	.96- 1.82
Høyere utdanning	1.66	0.006	1.15- 2.40
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.43	0.000	1.20- 1.69
Eldre (46-62)	.61	0.000	.48- .78
Kjønn (ref=mann)			
Kvinne	1.21	0.009	1.04- 1.39
Sivilstand (ref=ugift)			
Gift	1.19	0.086	.97- 1.46
Skilt/enke	1.05	0.695	.81- 1.34
Antall barn under 18(Ref=ingen)			
Ett barn	1.17	0.078	.98- 1.41
To eller flere barn	1.17	0.099	.97- 1.41
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.64	0.000	.55- .74
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.82	0.324	.55- 1.21
N=4,489		R2=0.1055	
-2LL=-2468.1442			

Modellen for 2011 har 4.489 analyseenheter. I likhet med den endelige modellen fra den stegvise regresjonen (jf. tabell 5), viser det å ha gått på arbeidsmarkedstiltak seg statistisk signifikant. Tiltaksgruppen har 32 % høyere odds enn sammenligningsgruppen for å havne i kategori 1 på avhengig variabel. Yrkesinntekt, indikator på arbeidserfaring, viser seg fortsatt statistisk signifikant. De med yrkesinntekt det foregående året, har over tre ganger høyere odds enn dem uten yrkesinntekt for å havne i arbeid og/eller utdanning (OR=4.67). For utdanningsnivå ser vi samme tendens som forrige modell: de to «nedre» kategoriene (grunnskole og videregående) er ikke statistisk signifikante. Dette er riktignok øverste utdannelsesnivå: De med høyere utdanning har 66% høyere odds for å være i utdanning i forhold til dem med ingen utdanning.

Alder viser samme tendenser som forrige modell: Yngre (18-24) har 43% høyere odds for å være i arbeid og/eller utdanning enn middelaldrende (25-45), mens eldre (46-62) har 39% lavere odds i forhold til den samme gruppen. Begge resultater ble statistisk signifikante. Kvinner har 21% større odds enn menn for å være i kategori 1 på avhengig variabel (Y), og er som forrige modell statistisk signifikant. I likhet som forrige modell er ingen av kategoriene

på sivilstand statistisk signifikante ($P=0.086$, $P=0.695$). Samtidig kan en merke seg at retningen til kategorien gift er snudd siden forrige modell. I motsetning til forrige modell, er det ingen signifikante resultater for «antall barn under 18». «Langtidsmottakere» har fortsatt statistisk signifikant lavere odds enn «korttidsmottakere» for å havne i arbeid og/eller utdanning ($OR=0.64$). «Nedsatt arbeidsevne» ble i denne modellen ikke statistisk signifikant.

8.2.2 Tabell 7: Regresjonsmodell 1.1.2012

Y= I arbeid/utdanning 1.1.2012	OR	P	95 % CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.40	0.000	1.21- 1.62
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	4.68	0.000	3.91 5.59
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)			
Grunnskole	.88	0.409	.66- 1.18
Videregående	1.17	0.304	.86- 1.60
Høyere utdanning	1.44	0.042	1.01- 2.06
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.35	0.000	1.14- 1.61
Eldre (46-62)	.67	0.001	.53- .86
Kjønn (ref= mann)			
Kvinne	1.19	0.017	1.03 1.38
Sivilstand (ref= ugift)			
Gift	1.23	0.052	.99- 1.52
Skilt/enke	1.09	0.482	.84- 1.42
Antall barn under 18(Ref= ingen)			
Ett barn	1.10	0.287	.92- 1.32
To eller flere barn	1.03	0.708	.85- 1.26
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.61	0.000	.53- .72
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.88	0.449	.63- 1.21
N= 4,325			R2=0.1033
-2LL= -2386.7806			

Modellen for 2012 har 4.325 analyseenheter. Vi kan fortsatt se en statistisk signifikant positiv innvirkning av det å ha vært på arbeidsmarkedstiltak. Tiltaksgruppen har 40% høyere odds enn sammenligningsgruppen for å være i arbeid og/eller utdanning 1.1.2012. De med yrkesinntekt det foregående året, tolket som arbeidserfaring, har over tre ganger så høy odds ($OR= 4.68$) for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med dem uten yrkesinntekt samme året. For høyeste utdanningsnivå er det kun «høyere utdanning som er statistisk signifikant»: gruppen har 44% høyere odds enn dem som har ingen utdanning, for å havne i arbeid og/eller utdanning. Alder viser i likhet med forrige modeller statistisk signifikante tendenser. Yngre har høyere odds enn middelaldrende (35%), mens eldre har lavere odds (33%). Kvinner har som i tidligere modeller høyere odds enn menn til å være i arbeid og/eller utdanning, og er statistisk signifikant.

Selv om ingen kategorier for «sivilstand ble signifikante, endret oddsen seg fra tidligere modeller til å bli høyere enn referansekategori, og gi med andre ord motsatt resultater. I motsetning til tidligere modeller, viser ingen av kategoriene for «antall barn under 18 år» seg

til å være statistisk signifikante. «Langtidsmottakere» av sosialhjelp har som tidligere en klart lavere odds (39%) enn «korttidsmottakere» for å være i arbeid og/eller utdanning, og er statistisk signifikant. Variabelen «nedsatt arbeidsevne» viser og en lav odds, men er ikke signifikant.

8.2.3 Tabell 8: Regresjonsmodell 1.1.2013

Y= Iarbeidutdanning 1.1.2013	OR	P	95% CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.57	0.000	1.37- 1.81
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	3.80	0.000	3.22- 4.48
Utdanningsnivå (Ref=ingen/ missing)			
Grunnskole	1.26	0.122	.93- 1.71
Videregående	1.48	0.015	1.08- 2.04
Høyere utdanning	2.04	0.000	1.43- 2.90
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.19	0.040	1.00- 1.40
Eldre (46-62)	.79	0.047	.63- .99
Kjønn (ref=mann)			
Kvinne	1.17	0.030	1.01- 1.35
Sivilstand (ref=ugift)			
Gift	.84	0.103	.68- 1.03
Skilt/enke	.79	0.091	.61- 1.03
Antall barn under 18(Ref=ingen)			
Ett barn	1.11	0.246	.92- 1.33
To eller flere barn	1.33	0.000	1.09- 1.61
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.61	0.000	.53- .71
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.52	0.000	.36- .75
N=4,379			R ² =0.0968
-2LL= -2475.1073			

Modellen for 1.1.2013 har 4.379 analyseenheter. De som har vært på arbeidsmarkedstiltak det forrige året, har nå 57% høyere odds sammenlignet med dem som ikke var det, for å havne i arbeid og/eller utdanning per 1.1.2013. Yrkesinntekt, studiens mål på arbeidserfaring, er fortsatt statistisk signifikant. De med yrkesinntekt det foregående året har klart høyere odds for å være i arbeid og/eller utdanning enn de som ikke hadde det. Utdanningsnivå viser nå to signifikante resultater: De med videregående som høyeste utdanningsnivå (P=.015) har 48% høyere odds i forhold til de som ikke er registrert med utdanning, for å havne i kategori 1 på avhengig variabel (Y). De med høyere utdanning(P=.015) har nå omtrent dobbelt så høy odds (OR=2.04) sammenlignet med referansegruppen, for å være i arbeid og/eller utdanning 1.1.2013. Begge aldersvariabler er statistisk signifikante: Unge (P=0.040) har høyere odds enn middelaldrende, mens eldre (P=0.047) har lavere odds. Kvinner har fortsatt høyere odds enn menn for å være i arbeid og/eller utdanning (OR=1.17), og er statistisk signifikant. Selv om ingen av kategoriene for sivilstand er signifikante, kan en legge merke til at oddsen sin retning har snudd, i motsetning til enkelte av de tidligere regresjonsmodellene. I likhet til

enkelte tidligere modeller, og i motsetning til modellen for 2012, er nå kategorien med «to eller flere barn» igjen statistisk signifikant ($P=0.004$). Med en oddsratio på 1.33, betyr dette at de med to eller flere barn har 33% høyere odds for å havne i arbeid/utdanning, enn dem med ingen barn. «Langtidsmottakere» har fortsatt lavere odds ($OR=0.61$) enn «korttidsmottakere» for å være i arbeid/utdanning. I motsetning til de to foregående modellene, er nå «nedsatt arbeidsevne» igjen statistisk signifikant ($P=0.000$). De som har nedsatt arbeidsevne har 48% lavere odds enn dem som ikke har det, for å være i arbeid/utdanning per 1.1.2013.

8.2.4 Tabell 9: Regresjonsmodell 1.1.2014

Y=Arbeid utdanning 1.1.2014	OR	P	95% CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.30	0.000	1.14- 1.50
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	4.42	0.000	3.76- 5.21
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)			
Grunnskole	.83	0.183	.64- 1.08
Videregående	1.11	0.454	.83- 1.47
Høyere utdanning	1.68	0.001	1.22- 2.32
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.23	0.009	1.05- 1.45
Eldre (46-62)	.67	0.000	.54- .83
Kjønn (ref=mann)			
Kvinne	1.28	0.000	1.11- 1.47
Sivilstand (ref=ugift)			
Gift	1.05	0.578	.86- 1.29
Silt/enke	.81	0.107	.63- 1.04
Antall barn under 18(Ref=ingen)			
Ett barn	1.10	0.260	.92- 1.31
To eller flere barn	1.01	0.881	.84- 1.22
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.69	0.000	.60- .80
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.76	0.109	.55- 1.06
N=4,681			R²= 0.1007
-2LL= -2651.7018			

Regresjonsmodellen for 1.1.2014 innehar 4.681 analyseenheter. Oddsratio til tiltaksvariabelen har falt noe i forhold til tidligere modeller, men fortsatt ser en samme tendens, som er statistisk signifikant. Tiltaksgruppen har 30% høyere odds enn sammenligningsgruppen for å være i arbeid/utdanning ved 1.1.2014. I likhet med samtlige tidligere modeller viser yrkesinntekt, indikator på arbeidserfaring, å ha god forklaringskraft ($OR=4.42$), og er i tillegg statistisk signifikant.

Høyeste utdanningsnivå viser et signifikant resultat: de med høyere utdanning har 68% høyere odds for å være i arbeid/utdanning 1.1.2014, sammenlignet med dem ingen utdanning. Alder viser samme tendenser: Yngre har høyere odds ($OR=1.23$) enn middelaldrende, mens eldre har lavere odds ($OR=0.67$). Kvinner har og i denne modellen høyere odds enn menn (28%) for å være i arbeid/utdanning, der funnet er statistisk signifikant. Variabelen «sivilstand» viser ingen signifikante resultater, men en kan merke seg at retningen på gifte sin odds har endret

seg fra forrige modell. Mye av det samme gjelder antall barn, som har i denne modellen ingen signifikante resultater. «Langtidsmottakere» har 31% lavere odds for å være i arbeid/utdanning, sammenlignet med «korttidsmottakere», og er statistisk signifikant. «Nedsatt arbeidsevne» ble ikke statistisk signifikant.

8.2.5 Tabell 10: Regresjonsmodell 1.7.2014

Y=Iarbeidutdanning 1.7.2014	OR	P	95% CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.40	0.000	1.22-1.60
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	5.07	0.000	4.29-5.99
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)			
Grunnskole	.82	0.145	.62-1.07
Videregående	1.13	0.386	.85-1.50
Høyere utdanning	1.37	0.050	.99-1.90
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.09	0.281	.93-1.28
Eldre (46-62)	.67	0.000	.54-.83
Kjønn (ref=mann)			
Kvinne	.98	0.878	.86-1.13
Sivilstand (ref=ugift)			
Gift	1.04	0.660	.85-1.27
Skilt/enke	.81	0.100	.63-1.04
Antall barn under 18 (Ref=ingen)			
Ett barn	1.03	0.683	.86-1.23
To eller flere barn	.92	0.400	.76-1.11
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.61	0.000	.53-.71
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.79	0.149	.57-1.08
N= 4,681		R2=0.1152	
-2LL=-2639.2137			

Regresjonsmodellen for 1.7.2014 har 4.681 analyseenheter. Vi kan fortsatt se en statistisk signifikant effekt av det å ha gått på arbeidsmarkedstiltak: tiltaksgruppen har 40% høyere odds enn sammenligningsgruppen for å være i arbeid og/eller utdanning per 1.7.2014.

Yrkesinntekt, det indirekte målet på arbeidserfaring, er fortsatt statistisk signifikant. De med yrkesinntekt foregående år, har nærmere fire ganger så høyere odds (OR=5.07) enn dem registrert uten yrkesinntekt samme året. «Høyere utdanning» viser seg igjen å være det eneste statistisk signifikante resultat for utdanningsnivå. De med høyere utdanning har 37% høyere odds enn dem uten utdanning, for å være i arbeid/utdanning.

I motsetning til tidligere modeller, viser aldersgruppen yngre seg å ikke lengre være statistisk signifikant. Eldre har på sin side lavere odds enn middelaldrende (OR=0.67) for å være i arbeid/utdanning, og er statistisk signifikant. KjønnsvARIABLEN viser seg å ikke bli signifikant. Selv om retningen på oddsen til sivilstand-kategoriene er lik som forrige modell, viser ingen av resultatene seg statistisk signifikante. Det samme gjelder antall barn, selv om en kan merke seg at «to eller flere barn» har fått negativ odds i forhold til referansekategori.

«Langtidsmottakere» er signifikant, og har fortsatt lavere odds (OR=0.61) for å være i arbeid og/eller utdanning i forhold til «korttidsmottakere». «Nedsatt arbeidsevne» ble ikke statistisk signifikant.

8.2.6 Tabell 11: Regresjonsmodell 31.12.2014

Y=Iarbeid utdanning 31.12.2014	OR	P	95% CI
Tiltak (Ref=nei)			
Ja	1.36	0.000	1.19-1.55
Yrkesinntekt (Ref=nei)			
Ja	3.44	0.000	2.98- 3.98
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)			
Grunnskole	1.04	0.742	.80-1.35
Videregående	1.57	0.001	1.19-2.07
Høyere utdanning	1.91	0.000	1.39- 2.61
Alder (ref= middelaldrende 25-45)			
Yngre (18-24)	1.55	0.000	1.32- 1.80
Eldre (46-62)	.56	0.000	.46- .69
Kjønn (ref=mann)			
Kvinne	1.06	0.374	.92-1.21
Sivilstand (ref=ugift)			
Gift	.96	0.746	.79- 1.17
Skilt/enke	.77	0.042	.61- .99
Antall barn under 18(Ref=ingen)			
Ett barn	1.35	0.001	1.13-1.60
To eller flere barn	1.15	0.127	.96-1.37
Langtidsmottaker (Ref=nei)			
Ja	.68	0.000	.59- .78
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)			
Ja	.88	0.404	.65- 1.18
N= 4,681			R²=0.0976
-2LL= -2836.7513			

Modellen for 31.12.2014 består av 4.681 analyseenheter. Som i alle andre modeller, blir tiltaksvariabel statistisk signifikant. Tiltaksgruppen har 36% større odds enn kontrollgruppen for å havne i kategori 1 på avhengig variabel (Y) per 31.12.2014. Fortsatt viser yrkesinntekt, studiens indikator på arbeidserfaring, signifikante resultater. Personer som har hatt yrkesinntekt det foregående året (OR=3.44), har klart høyere odds for å havne i arbeid og/eller utdanning, enn dem som ikke hadde yrkesinntekt det samme året.

Utdanningsnivå viser i denne modellen to signifikante resultater. Dem som har «videregående» som høyeste fullførte utdanning, 57% høyere odds enn dem som ikke har utdanning, for å havne i arbeid/utdanning. 31.12.2014. Dem med «høyere utdanning» har 91% høyere odds enn referansekategori. Yngre har 55% høyere odds for å være i arbeid/utdanning enn middelaldrende, og eldre har 44% lavere odds enn samme referansegruppe. Begge funn er statistisk signifikante på 5%-nivå. Selv om modellen viser at kvinner har høyere odds enn men, er ikke funnet statistisk signifikant (P=0.374). «Sivilstand» fikk kategorien «skilt/enke» statistisk signifikant: Med OR=0.77, kan det tolkes som at dem som er skilte/enker har lavere odds enn ugifte til å være i arbeid/utdanning per 31.12.2014. «Antall barn under 18 år» viser

et signifikant resultat: dem med ett barn ($P=0.001$) har 35% høyere odds enn dem med ingen barn for å være i arbeid/utdanning per 31.12.2014. «Langtidsmottakere» har lavere odds ($OR=0.68$) enn «korttidsmottakere» for å være i arbeid/utdanning 31.12.2014, der resultatet er statistisk signifikant. «Nedsatt arbeidsevne» viste seg ikke å bli statistisk signifikant.

8.3 Betinges tiltakseffekt av hvilken gruppe en er i?

Ut ifra antagelser fra teori og tidligere forskning, ble det prøvd ut forskjellige samspillsledd, for å se hvilken innvirkning disse hadde på tiltaksvariabelen (jf. C i appendiks). De som viste seg signifikante, ble inkludert i regresjonsmodellen for 1.1.2010 (jf. tabell 5).

8.3.1 Tabell 12: Multivariat regresjon i oddsratio for målepunkt 1.1.2010. Modeller med innføring av signifikante samspillsledd.

Y= Iarbeid/utdanning 2010	OR	P	OR*	P	OR**	P
Tiltak (Ref=nei)						
Ja	1.43	0.000	1.69	0.000	1.40	0.004
Yrkesinntekt (Ref=nei)						
Ja	3.47	0.000	3.44	0.000	3.44	0.000
Utdanningsnivå (Ref=ingen/missing)						
Grunnskole	.83	0.234	.84	0.269	.83	0.244
Videregående	1.22	0.202	1.22	0.196	1.21	0.216
Høyere utdanning	1.62	0.009	1.61	0.010	1.58	0.013
Alder (ref= middelaldrende 25-45)						
Yngre (18-24)	1.44	0.000	1.61	0.000	1.60	0.000
Eldre (46-62)	.67	0.002	.68	0.014	.69	0.016
Kjønn (ref=mann)						
Kvinne	1.31	0.000	1.30	0.000	1.31	0.000
Sivilstand (ref=ugift)						
Gift	.90	0.357	.87	0.231	.87	0.215
Skilt/enke	1.12	0.346	1.09	0.470	1.09	0.457
Antall barn under 18(Ref=ingen)						
Ett barn	1.08	0.389	1.08	0.372	1.08	0.386
To eller flere barn	1.24	0.022	1.24	0.024	1.22	0.035
Langtidsmottaker (Ref=nei)						
Ja	.61	0.000	.61	0.003	.49	0.000
Nedsatt arbeidsevne (Ref=nei)						
Ja	.61	0.003	.61	0.002	.61	0.003
Tiltak*ynge			.68	0.009	.69	0.012
Tiltak*eldre			.94	0.833	.93	0.785
Tiltak*langtidsmottaker					1.67	0.001
N= 4,431 R2=0.0896			R2= 0.0910		R2= 0.0931	
-2LL: -2454.5501			-2LL=-2450.958		-2LL=-2445.1124	

Innføring av samspillsledd med utgangspunkt i alder og langtidsmottak av sosialhjelp med tiltaksvariabelen, viste seg å gi en signifikant forbedring av modellen for å forklare variasjonen i arbeids- og utdannings sannsynlighet³². Riktignok så inklusjonen av samspillsleddene ut til å endre oddsen for tiltaksvariabelen, hvis en ser på endring i oddsratio.

³² -2LL viser at siden verdien minker for hver modell, bidrar inklusjonen av samspillsleddene til en signifikant forbedring av modellen for 1.1.2010. Se og log likelihood test i appendiks.

Vi kan for det første se at samspillet for yngre og eldre viser begge en negativ retning på oddsen, men bare samspillet med de yngre var statistisk signifikant (P=0.009).

I og med at det ble valgt en kategorisert aldersvariabel til fordel for en kontinuerlig, viser det signifikante samspillsleddet for alder at yngre i tiltaksgruppen har lavere odds enn kontrollgruppen for å være i arbeid/utdanning per 1.1.2010. Ut ifra fordelingen av utdanningsnivå for de unge på tiltaksvariabelen, kan en se at det er relativt flere unge med grunnskole som går på tiltak (jf. tabell B10). Ut ifra yrkesinntekt, var de unge tiltaksdeltakerne kjennetegnet av å ha en større andel uten yrkesinntekt enn kontrollgruppen, samtidig med at flere tiltaksdeltakere befant seg innen 1. kvintil, sammenlignet med samme gruppe (jf. tabell B14). At det er en større unge i tiltaksgruppen med lavere utdanning og yrkesinntekt, kan være en medvirkende faktor til at denne gruppen har mindre effekt av tiltaksdeltakelse. Funnet vil bli diskutert senere i studien. *Hvordan er effekten for de andre alderskategoriene?*

Det ble undersøkt samspill mellom de ulike alderskategoriene og tiltaksvariabelen, der variabler fra den endelige regresjonsmodellen ble inkludert for målepunkt 1.1.2010. Siden alderskategoriene krever at en gruppe står som referansekategori, er ikke oddsene direkte sammenlignbare. Likevel kan en se konturene av at tiltakseffekter er betinget av aldersgruppe. Hvert enkelt samspillsledd ble testet ut hver for seg, og var dermed ikke i referansekategori.

8.3.2 Tabell 13: Forenklet tabell av oddsratio for samspillsledd mellom ulike alderskategorier og tiltaksvariabel, mot sjansen for å være i arbeid og/eller utdanning 1.1.2010. Med variabler fra modell 5. 95 %CI.

Modell 5	Alder	OR	95% CI	P
Tiltak/ ikke tiltak	18-24	.57	.42-.76	0.000
	25-45	1.60	1.20-2.13	0.001
	46-62	1.13	.71-1.80	0.585*

N= 4.431

Tabellen illustrerer at kontrollert for alle variabler fra modell 5, hadde tiltaksdeltakerne i alderen 18-24 lavere odds (OR=.57) enn kontrollgruppen for å være i arbeid og/eller utdanning, der samspillsleddet var statistisk signifikant. På en annen side viser samspillsleddet for middelaldrende og tiltak, at de i alderen 25-45 år har 60 % høyere odds enn kontrollgruppen for å være i arbeid og/eller utdanning, og er statistisk signifikant. Selv om oddsen for eldre på tiltak er høyere enn kontrollgruppen, ble ikke samspillet statistisk

signifikant. Om en ser på andel unge «i aktivitet» (i arbeid og/eller utdanning) for målepunkt 1.1.2010, ser vi at det er en større andel i kontrollgruppen (39%), sammenlignet med tiltaksgruppen (35%), som er i arbeid og/eller utdanning (jf. tabell B17)³³. Motsatt er det en større andel i tiltaksgruppen i alderen 25-45 år (56%) som er registrert i arbeid i forhold til kontrollgruppen per 1.1.2010 (52%). Resultatene i tabell 13 underbygger den samme tendensen³⁴.

Innføring av det andre signifikante samspillet mellom tiltak og hvorvidt en var kategorisert som langtidsmottaker i året før, viser seg statistisk signifikant. Resultatet viser for øvrig at langtidsmottakere i tiltaksgruppen har høyere odds (OR=1.67) for å være i arbeid og/eller utdanning, enn langtidsmottakere i kontrollgruppen. Langtidsmottakerne i tiltaksgruppen hadde en større andel med grunnskole, og en lavere andel videregående, enn dem som var i kontrollgruppen (jf. tabell B12). Med tanke på arbeidserfaring, målt i yrkesinntekt, viser fordelingen av yrkesinntekt mellom langtidsmottakere i tiltaks- og kontrollgruppe for 1.1.2009 at det er en større andel av tiltaksgruppen som har yrkesinntekt (jf. tabell B13)³⁵. Samtidig viser krysstabellen at utvalget av sosialhjelpsmottakere befinner seg hovedsakelig under 3. kvintil, og har lav grad av yrkesinntekt, noe som er forventet ut ifra tidligere deskriptiv statistikk. Hvis vi ser på hvor stor andel av langtidsmottakere som var i arbeid/utdanning mellom tiltaksgruppen, kan vi se at flere kortidsmottakere i kontrollgruppen kom i arbeid enn i tiltaksgruppen (jf. tabell B18). Motsatt var det en større andel langtidsmottakere i tiltaksgruppen (38%) som var i arbeid/utdanning, sammenlignet med kontrollgruppen (23%).

---

³³ Dette kan vi og se ved sammenligningen av tiltaks- og kontrollgruppe av de unge (18-24 år) opp imot andeler som er i arbeid/utdanning per 1.1.2010, selv om forskjellene er små (jf. tabell B15).

³⁴ I likhet som forskjellene mellom gruppene for eldre (10% mot 9%), kan en likevel si at forskjellene er veldig små mellom alle grupper.

³⁵ Det er og flere i tiltaksgruppen som er innenfor 1. kvintil i forhold til kontrollgruppen (39.70%- 48.25%).

9. Studiens funn opp mot tidligere teori og forskning

Analysen viser en signifikant effekt av å ha deltatt på en eller flere arbeidsmarkedstiltak i forhold til sosialhjelpsmottakeres sjanse for å havne i arbeid eller utdanning. Dette resultatet er statistisk signifikant i samtlige regresjonsmodeller. Effekten av arbeidsmarkedstiltak viste seg likevel betinget av alder og lengde på sosialhjelpsmottak, der tiltakseffektene var negative for unge i alderen 18-24, positive for dem mellom 25-45 år, og positive for langtidsmottakere av sosialhjelp. Forskjellene mellom tiltaks- og kontrollgruppe var relativt små, og hvis noe skulle indikere på seleksjon, er det for gruppen unge, langtidsmottakere og ikke-vestlige innvandrere. Gjennomsnittlig for samtlige årlige målepunkt lå overgangsratene på 37% for tiltaksdeltakere, sammenlignet med 30 % for kontrollgruppen. Mange forventede variabler, som yrkesinntekt, utdanningsnivå og alder, viste seg å ha god forklaringskraft, mens variabler som sivilstand viste for det meste ikke-signifikante resultater. Oppgavens neste del vil ta for seg å diskutere analysens funn opp imot teori og tidligere forskning.

9.1 Effekten av arbeidsmarkedstiltak

Tidligere forskning relatert til effekten av arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere, har funnet svake eller ikke-eksisterende effekter på arbeids- og utdanningssannsynlighet (Schafft 2010; Ross 2014; Nervik 1997). Oppgavens multivariate regresjonsanalyser viste at oddsratio til tiltaksvariabelen holdt seg relativt stabil, selv om den endret seg noe ved inklusjon av andre variabler. Tiltaksdeltakere hadde om lag 40 % høyere odds enn kontrollgruppen for å være i arbeid/utdanning ved et gitt målepunkt, og fikk statistisk signifikante resultater ved samtlige målepunkt.

At det ble funnet tiltakseffekter, kan underbygges av teori som peker på hva tiltaket er ment å gjøre med den gjeldende sosialhjelpsmottaker. Ut ifra teorien om human capital vil for eksempel ulike tiltak bidra til å øke eller opprettholde sosialhjelpsmottakeren human capital, som vil bidra til å gjøre han eller henne mer ressurssterk i møte med arbeidslivet (Ross 2014; Becker 1983; Moe 2000). Ut ifra teorien om screening kan det og være at siden signaleffekten av tiltaksdeltakelse blir sett positivt på fra arbeidsgiversiden, bidrar tiltaksdeltakelse til å øke deres sannsynlighet for arbeid/utdanning (Moe 2000).

9.2 Tiltakseffekter- for hvem?

Hvis vi ser nærmere på resultatene ved inklusjon av samspillsledd (jf. kapittel 8.3), kom det frem at tiltakseffektene var betinget av hvilken aldersgruppe sosialhjelpsmottakerne var tilhørte, i tillegg til deres sosialhjelpslengde.

9.2.1 Negative tiltakseffekter for yngre

Med samspillsledd mellom alder og tiltak ble det funnet at yngre har negativ effekt av å delta på arbeidsmarkedstiltak. At arbeidsmarkedstiltak har mindre effekt for yngre, føyer seg inn i rekken av andre studier. Internasjonale meta-analyser av arbeidsmarkedstiltak finner liten effekt for unge (Simson 2016:4). Enkelte norske studier viser samme tendens: Zhang (2016) finner at arbeidspraksis har negative sysselsettingseffekter for unge under 20 år, mens Ross (2014) finner negative effekter av arbeidsmarkedstiltak for unge i alderen 18-24 år. På den andre siden gis det indikasjoner gjennom samspillsledd (jf. kapittel 8.3) og aldersfordeling i arbeid og/eller utdanning (jf. tabell B17), at sosialhjelpsmottakere i alderen 25-45 kan ha hatt en positiv effekt av tiltaksdeltakelse. De samme tendensene fant og Ross (2014) i sin studie (Ross 2014: iii).

Hva kan bidra til å forklare negative tiltakseffekter for de yngre? En mulig forklaring kan sees ved hva som kjennetegnet gruppen unge sosialhjelpsmottakere i tiltaksgruppen. Som tidligere vist, var det en større andel yngre som hadde grunnskole som høyeste utdanning, samtidig som en lavere andel var med yrkesinntekt (jf. kapittel 8.3). Dette kan mulig settes opp imot Andersen (2013), og forteller på sin side at det å ha arbeidserfaring er av betydning for arbeids- og utdanningssannsynlighet, selv om det ikke kan forventes av unge. Der det er flere middelaldrende og eldre med høyere utdanningsnivå, og yrkesinntekt, kan dette mulig bidra til å understøtte hypotesen. I motsetningen til gruppen med unge, som kan skje ikke har opparbeidet seg rettigheter til andre økonomiske ytelser, kan det tenkes at det bidrar til å gjøre dem mindre økonomisk sårbare (Grebstad 2012:11). Disse gruppene har og trolig hatt lengre kontakt med arbeidsliv, som gir dem mer erfaring i møte med arbeidslivet. Likevel er forskjellene mellom gruppene små med hensyn til ressurser. Resonnementet bør derfor tas med forbehold.

At tiltakseffektene er negative for unge, kan mulig forklares gjennom strukturelle sider ved velferdsbyråkratiet og arbeidsgivernes atferd (Aarhus 2012: Moe 2000). Et perspektiv kan være at de tiltakene unge ender på, ikke er tilpasset deres evner. Holdningene til velferdsbyråkratene kan og være av betydning: Hansen (2009) viste at flere av sine informanter innenfor sosialtjenesten, var spørrende til muligheten for å finne relevant arbeid

til brukerne (Hansen 2009). Som Lipsky (1983) og Aarhus (2012) peker på, er NAV-konsulentene presset fra flere kanter, mellom myndigheter og brukere. Aarhus (2012) trodde på sin side problemet lå i aktiviseringskrav kombinert med stor pågang hos saksbehandlere, som gjorde tiden til individuell tilpasning mindre, og dermed gjorde arbeidspraksis til en «rask løsning». Det er også mulig at innholdet i tiltakene ikke samsvarer med de unges forventninger, og at de derfor blir lite motiverte, noe som Zhang (2016) trekker frem i sin studie som en mulig forklaring på manglende effekter av arbeidspraksis (Zhang 2016:63).

Internasjonal forskning har vist at arbeidsmarkedstiltak med tett oppfølging med fokus på jobbsøking har positive effekter, mens sysselsettingstiltak har negative effekter (Simson 2016:4). Det kan og peke mot at tiltakseffekter for unge kan betinges av tiltakstype, noe som dessverre ikke denne studien fikk til å kontrollere effekten av. Det kan også tenkes at negative tiltakseffekter for unge kan skyldes innelåsningseffekter, der blant annet Zhang (2015) har påvist at denne er sterk blant lavt utdannede unge som er i arbeidspraksis (Zhang 2015:18). Unge kan mulig vegre seg for å søke arbeid, om de er inne i et tiltak, som oppleves som viktig å fullføre, for å bedre ens sjanser for arbeid (ibid:4). Manglende oppfølging kan også være en årsak til negative effekter for unge (Zhang 2016: Simson 2016).

For det andre kan og tiltakseffekter for unge betinges av arbeidsgiverens atferd. Ut ifra screening-teorien blir det relevant å ta hensyn til hvordan arbeidsgiversiden oppfatter sosialhjelpsmottakere og tiltaksdeltakere. Hva om tiltaksdeltakelse signaliserer «gratis arbeidskraft» og ikke produktivitet? Om vi inntar Aarhus (2012) hypotese, kan flere arbeidsgivere «nave» etter å utnytte gratis arbeidskraft gjennom arbeidspraksistiltak, for så å sende dem tilbake på NAV etter endt periode, noe som hun mener NAV er klar over (Aarhus 2012). Da kan det bli likeså relevant å finne arbeid, selv om det ikke nødvendigvis er relevant for brukeren. I lys av dette perspektivet, vil med andre ord strukturelle sider ved velferdsbyråkratiet og arbeidsgiversiden bidra til å gi kontraproduktive effekter for arbeidsmarkedstiltak. Dette vanskeliggjøres ved at siden mange unge sosialhjelpsmottakere kan ha lav utdanning, vil de trolig mangle de nødvendige kvalifikasjonene som arbeidsmarkedet etterspør (Ellingsen m.fl 2011:22).

Dette kan og sees gjennom søketeori og attraksjons- og incentivteorier (jf. teori): unge sosialhjelpsmottakere kan se det mer fordelaktig å gå på stønad i forhold til eventuell inntekt en kunne ha fått, der kostnadene ved å la staten forsørge seg blir kalkulert som mer ønskelig (Andreev 2016). Samtidig kan det og tenkes at holdningene til å motta sosialhjelp har endret seg blant de unge, som medfører at de har lettere for å benytte seg av ytelsene (Haakaas 2016:

Rikoll & Wold 2012). Velferdsordningene kan og skape en passiv avhengighet og «klientifisering» (jf. Hammer 2009; Nervik 1997), ha en negativ påvirkning på brukernes arbeidsmoral, og gjøre brukerne mer tilbøyelige til å ville at staten kan forsørge dem gjennom sosialhjelp (Husabø & Nervik 2006:12). På samme tid viser studiens analyser at yngre har større sannsynlighet for å være i arbeid/utdanning, som kan peke på det motsatte. Siden og effekten av tiltak er individuell, kan en vanskelig konkludere at effekten er negativ for alle i alderen 18-24.

I flere år har det vært en satsning fra myndighetenes hold på å få unge sosialhjelpsmottakere ut i arbeid gjennom deltakelse på arbeidsmarkedstiltak, og har dermed utgjort en målgruppe for slike tiltak (Schafft m.fl 2010; Halvorsen m.fl 2014). Sammenligningen av tiltaks- og kontrollgruppe i denne undersøkelsen kan gi indikasjoner på en seleksjon av unge inn på tiltak³⁶. Vilårssettingen av sosialhjelp har blant annet blitt tydeliggjort under den sittende regjering ved Sosialtjenesteloven § 20 a (Lovdata 2017). Funnene i denne studien viser derimot at arbeidsmarkedstiltak har negativ effekt for yngre, som kan peke mot at regjeringens løsning, vilårssetting med arbeidsmarkedstiltak, i enkelte tilfeller kan bidra til å gjøre «vondt verre».

9.3.2 Langtidsmottakeres positive tiltakseffekter

Et annet funn som viste seg å betinge tiltakseffektene, var sosialhjelpslengde. Inklusjonen av samspillet mellom sosialhjelpslengde og tiltak, viste at langtidsmottakere hadde en positiv effekt av å delta på arbeidsmarkedstiltak (jf. kapittel 8.3). Funnet er ut ifra teori og tidligere forskning lite forventet, på grunn av denne gruppen blir av mange karakterisert som en problembelastet og lite «ressurssterk» gruppe (Nervik 1997; Grebstad 2012). Samtidig viste tidligere bivariate og multivariate resultater at langtidsmottakere hadde lavere odds enn korttidsmottakere for å være i arbeid/utdanning. Var det slik at langtidsmottakerne i tiltaksgruppen hadde bedre forutsetninger for å komme i arbeid og/eller utdanning ut ifra ressurser?

Blant annet har tidligere forskning funnet at langtidsmottakere har lavere utdanning enn de som mottar sosialhjelp mer sporadisk (Dahl m.fl. 2006:24). Som tidligere vist, var det en større andel langtidsmottakere med grunnskole og en lavere andel med videregående i forhold til kontrollgruppen (jf. kapittel 8.3). Samlet sett hadde gruppen lav utdanning, der dette kan muligens indikere på negativ seleksjon. Selv om langtidsmottakerne i tiltaksgruppen hadde en

---

³⁶ Dette blir tydeliggjort når en tar i betraktning at unge/yngre (18-24) hadde flere analyseenheter på færre år, sammenlignet med for eksempel middelaldrende (25-45 år).

større andel med yrkesinntekt enn kontrollgruppen, var det en større andel langtidsmottakere innen 1.kvintil enn samme gruppe. Dette er riktignok små forskjeller. Likevel kan så vi at det var en større andel langtidsmottakere i tiltaksgruppen i arbeid og/eller utdanning ved målepunkt 1.1.2010 (jf. kapittel 8.3).

Tiltakseffektene for langtidsmottakere kan sees i lys av teorien om human capital: deltakelse på arbeidsmarkedstiltak kan gi langtidsmottakere av sosialhjelp de nødvendige råd, erfaringer og/eller kompetanse, som bidrar til økt sjanse for sterkere arbeidstilknytning (Becker 1993). Funnet i denne studien kan gi støtte til Nervik (1997), Schafft m.fl (2010) og Ross (2014) sine funn om positive sysselsettingeffekter for langtidsmottakere. I tillegg kan det gis støtte til Sivertstøl (2012) sin forskning, som viser at langtidsmottakere ikke nødvendigvis er til hinder for langvarig ansettelse (Sivertstøl 2012). Det kan og mulig peke mot at tiltakseffektene kan overskride eventuelle innelåsningseffekter og stigmaeffekter som kan være til stede. Med støtte fra Becker (1980), kan funnene i studien peke mot at det kan lønne seg å satse på denne gruppen, på grunn at dem får mest utbytte av tiltakene, siden de i størst grad får en økning i deres human capital.

9.3 Andre faktorer sin innvirkning på arbeids- og utdanningssannsynlighet

Tidligere studier har vist til at tiltakseffektene for sosialhjelpsmottakere øker med lengre yrkeserfaring (Rønsen & Skardhamar 2006: 37). Det er også kartlagt at andelen sosialhjelpsmottakere som har yrkesinntekt som største inntektskilde, er lav (ibid:95). Som tidligere nevnt, vil registrert yrkesinntekt foregående år fungere i denne studien som en indikator på yrkeserfaring. Variabelen viste både i de bivarierte og multivariate regresjonsanalysene tydelige og statistisk signifikante resultater. Om en hadde hatt yrkesinntekt det foregående året, ga det økt sjanse for å komme i arbeid, i forhold til ikke å ha hatt det. Dette stemmer forholdsvis godt overens med at selv en beskjeden yrkesaktivitet i et tidligere år bidrar til å heve yrkesaktiviteten i sosialhjelpsåret (Grebstad 2011: 54). Sett fra et teoretisk hold, kan variabelen forklares ut ifra human capital og teorien om screening. Ved å opparbeide seg yrkeserfaring (som gir en yrkesinntekt), investerer en så å si i ens human capital, som gir kompetanse som kan omsettes på arbeidsmarkedet. Ut ifra teorien om screening vektlegges yrkeserfaring, som kan bidra til å redusere usikkerhet vedrørende personens produktivitet. Ut ifra størrelsen på oddsen på yrkesinntekt i forhold til høyere utdanning, kan det bli tolket som å underbygge Rileys (1979) argument om at arbeidserfaring i større grad enn utdanning øker ens jobbsjanser, siden det gir mer direkte informasjon om personens produktivitet (Moe 2000:10).

Utdanning har vist seg å være en viktig faktor for å forklare arbeids- og utdanningssannsynlighet (Vibe 2006: Grebstad 2012: Ross 2014). Ut ifra den bivariate analysen, kunne en se et mønster med at jo høyere utdanningsnivå, desto høyere odds for å være i arbeid/utdanning i forhold til dem med ingen utdanning, der alle var kategorier var signifikante. I de multivariate analysene for hvert år, var det kun kategorien «høyere utdanning» som viste seg statistisk signifikant gjennom alle modellene. Selv om oddsratio tyder mot å støtte blant annet Falch & Nyhus (2011) sin forskning med at fullført videregående utdanning reduserer sjansen for å være utenfor skole og jobb, viste funnet seg ikke signifikant (Simson 2016:1). Funnet for høyeste utdanningsnivå forteller at det å ha høyere utdanning bedrer sosialhjelpsmottakeres sjanse for å komme i arbeid/utdanning³⁷.

Ut ifra et teoretisk perspektiv gir for eksempel teorien om human capital støtte til dette, der høyere utdanning tilsvarer det å ha høy human capital, som gjør at en stiller med sterkere ressurser med tanke på mulig arbeidstilknytning. Dette synes å bli støttet av Bourdieu sine teorier: Jo høyere og bedre sammensetning av kapital, jo større arbeids- og utdanningssannsynlighet vil en ha (Bourdieu 1986: Vibe 2006). Hvis en tar i betraktning at sosialhjelpsmottakere flest innehar et relativt lavt utdanningsnivå sammenlignet med befolkningen for øvrig, kan effekten av høyere utdanning i denne gruppen tenkes å være større (Moe 2000). Å ha høyere utdanning kan og sees i lys av Korpi (1971) som å være en betinget faktor, der dem som har høyere utdanning er mer ressurssterke og mer tilpasningsdyktige til strukturelle endringer i samfunnet.

Ut ifra de bivariate analysene i oppgaven, viste den kontinuerlige aldersvariabelen en oddsratio under 1. Dette kan tolkes som at jo eldre en er, jo lavere er oddsen for å være i arbeid/utdanning. Funnet om at yngre har større sannsynlighet enn eldre sosialhjelpsmottakere for å komme i arbeid, kan støtte Grebstad (2012) og Hardoy & Zhang (2013) sin forskning. Sammenhengen var likevel ikke lineær, noe som de kategoriserte aldersvariablene påviste og andre tabeller har vist, samtidig som at det signifikante andregradsleddet indikerte kurvlinearitet. Alderseffektene viste seg annerledes med tiltaksdeltakelse i beregningen: yngre i alderen 18-24 år har negativ effekt av å gå på arbeidsmarkedstiltak, i forhold til kontrollgruppen (jf. kapittel 8.3). Riktignok viste det seg motsatt effekter for dem som var

---

³⁷ Motsatt kan det tenkes at dem med lav eller ingen utdanning har økt tilbøyelighet for å «falle tilbake» på velferdsbyråkratiet (Hyggen 2009).

mellom 25-45 år. Studiets funn av negative tiltakseffekter for dem i alderen 18-24 år, kan muligens tyde at satsningen fra politisk hold ikke har fått full uttelling.

Tidligere forskning har vist til svake kjønnsforskjeller når det kommer til arbeidssannsynlighet (Nervik 1997: Ross 2014). Likevel ble det ut ifra flere forhold antatt at menn hadde en lavere sjanse for arbeid/utdanning enn kvinner (Grebstad m.fl 2012:35). I de bivariate og multivariat analysene ble det vist at kvinnelige sosialhjelpsmottakere har høyere odds enn menn for å være i arbeid/utdanning, selv om den kan karakteriseres som svak. Dette kan mulig settes opp imot Russell (1997), som argumenterer for at kvinner, særlig med unge barn, har mindre sjanse for å komme i arbeid, på grunn at kvinner blir oftere hjemme med barnet, og får ikke mulighet til å kultivere jobbkontakter. At det ikke er noen tydelige kjønnsforskjeller kan og mulig bli forklart ut ifra at blant annet tilstedeværende mekanismer som skal legges til rette for en større grad av likestilling i arbeidsmarkedet, i takt med en bedre barnehagedekning, eller og at kjønn i seg selv er en fordel ut ifra å få mangfold i visse yrkessektorer (Ross 2014). Som Nervik (1997) har poengtert, er det verdt å spørre om hvilket kjønn en har, har effekt i seg selv, eller er betinget av andre faktorer, som sivilstatus og barn. Ved inklusjon av samspillsledd mellom kjønn, sivilstand og barn, viste ingen av dem seg statistisk signifikante.

Tidligere teori og forskning rundt sivilstatus sin innvirkning på arbeidssannsynlighet, peker i forskjellige retninger (Korpi 1971: Nervik 1997: Russell 1997: Kvinge & Djuve 2006: Ross 2014). Variabelen får i de bivariate regresjonsanalysene statistisk signifikante resultater, der gifte og skilte har en lavere odds enn dem som er ugifte, for å havne i arbeid/utdanning per 1.1.2010. Sivilstatus viser seg riktignok ikke å bli statistisk signifikant i de årlige multivariate regresjonsanalysene, som derfor gjør at det ikke gis grunnlag for å generalisere til populasjonen. Denne variabelen skiller ikke mellom enslige og samboere, to grupper som mulig har forskjellige effekter, som kan i dette tilfellet bidra til å utydeliggjøre effektene av disse forholdene. At variabelen «enslige» ikke ble signifikant i de bivariate analysene, gjorde det og vanskelig å kontrollere hvorvidt dette kunne være tilfellet.

I de bivariate analysene viste det seg at dem som hadde ett eller flere barn, hadde høyere odds for å være i arbeid/utdanning, enn dem som ikke hadde det (jf. tabell 1). I de multivariate analysene viste det seg kun et statistisk signifikant resultat, men tendensen kan sies å fortsatt være til stede: dem med to eller flere barn hadde høyere odds for å være i arbeid/utdanning enn dem uten barn. Om effekten av barn er lik for majoritetsbefolkningen så vel som innvandrere, kan funnene delvis gi støtte til Kvinge & Djuve (2006) sine funn om at det å ha

barn gir økt sannsynlighet for jobbsannsynlighet (Kvinge & Djuve 2006:15). Resultatet er rimelig likt Ross (2014), som fant at det å ha barn øker sjansen for å være i arbeid og/eller utdanning, sammenlignet med det å ikke ha barn (Ross 2014:49).

Dette kan tyde på at det å ha barn kan likeså godt føre til tydeligere incentiver for motivasjon for å kunne forsørge barnet, heller enn å være en utløsende faktor som skal «holde» klienten på sosialhjelp, slik som Korpi (1971) argumenterer for. Å ha flere barn kan tenkes å nødvendiggjøre en større inntekt enn det sosialhjelpen kan gi. Med andre ord kan det være slik at inntektene ved sosialhjelp ikke står i sammenheng med det økte utgiftsnivået som det å forsørge et barn medfører³⁸. Her kunne det ha vært relevant å ha et mål på sosialhjelpsmottakernes utgifter, men dette har ikke oppgaven noe mål på. På en annen side kunne det og vært en sjanse for at en da hadde benyttet seg av andre økonomiske ytelser i tillegg til sosialhjelpen. Dette har riktignok ikke oppgaven noe mål på, og kan derfor ikke gi noen utfyllende drøfting på dette punkt. Siden denne studien har ingen mål på den konkrete alder på barnet, gis det ikke mulighet til å avvise Russels (1997) teori. Selv om de som har to eller flere barn viste seg ofte å statistisk signifikant, endret riktignok retningen på oddsen seg-gruppen bytter på å ha lavere og høyere odds enn referanse kategorien (ingen barn). Derfor bør resultatene tas med forbehold.

I de bivariate og årlige multivariate analysene var et gjennomgående funn at langtidsmottakere hadde lavere odds enn kortidsmottakere for å være i arbeid/utdanning, der funnene for alle år var statistisk signifikante. At langtidsmottakere har en lavere odds enn kortidsmottakere, var relativt forventet ut ifra tidligere teori og forskning. Langtidsmottakere kan sees som en lite «ressurssterk» gruppe, ofte kjennetegnet av høy grad av psykiske og fysiske problemer (Halvorsen m.fl 2013:42). I tillegg til at langtidsmottak av sosialhjelp ofte innebærer svak arbeidsmarkedstilknytning, kan det virke nedbrytende eller «forringende» på individets human capital, og gi en form for «kompetanseslitasje» (Moe 2000). Lange sosialhjelpsløp kan tolkes i lys av «teorien om tilstandsavhengighet» som å bidra til å øke risikoen for «klientifisering», som i sin tur reduserer arbeidssannsynlighet (Nervik 1997). Sett fra arbeidsgiversiden og teorien om screening og «ranking-hypotesen», kan det å være langtidsmottaker bidra til å gjøre at arbeidsgivere vil heller vurdere andre arbeidssøkere. Det å

---

³⁸ Dette kan og mulig sees i sammenheng med diskusjonen om hvorvidt sosialhjelpssatsene er utilstrekkelige for å sikre dets formål (Oppedal 2012).

være langtidsmottaker kan dermed bidra til å signalisere at en er mindre produktiv i arbeidsgiveres øyne (Moe 2000)³⁹.

At langtidsmottakere har mindre tilbøyelighet til å være i arbeid/utdanning, kan og sees opp imot økonomiske teorier. Ifølge attraksjons- og incentiv-teorier og søketeori kan en forklaring være at langtidsmottakere vurderer det å fortsette å få stønadssummen for sosialhjelp mer gunstig, sett opp imot varigheten og utbyttet av jobbsøkingen, og dermed gjøre det mer attraktivt å la staten forsørge seg (Hammer 2009). Som Ross (2014) har poengtert, er riktignok spørsmålet om det er egenskaper ved langtidsmottakere eller andre forhold som påvirker denne gruppens sannsynlighet for arbeid/utdanning (Ross 2014). Sivertstøl (2012) og Dahl & Lorentzen (2003) viser på sin side til at en kan ikke nødvendigvis knytte langtidsmottak til avhengighetsmekanismer eller økonomiske velferdsincentiver, som kan peke mot at det heller kan forklares ut ifra den enkelte langtidsmottaker.

I absolutt forstand var det flere korttidsmottakere enn langtidsmottakere i tiltaksgruppen (jf. tabell B7). Denne gruppen kan forventes å ha bedre forutsetninger for å klare seg selv i forhold til langtidsmottakere, og kan derfor av denne grunn etter Lipskys triage-prinsipp ha bli tatt inn på tiltak (Nervik & Husabø 2006:11). På en annen side var det flere langtidsmottakere i tiltaksgruppen enn kontrollgruppen, som tyder på at langtidsmottakere utgjør en betydelig andel av tiltaksdeltakerne på arbeidsmarkedstiltak. Inklusjonen av samspillsleddet mellom sosialhjelpslengde og tiltak viste at langtidsmottakere av sosialhjelp har en positiv effekt av å delta på arbeidsmarkedstiltak. Hvorfor det er færre langtidsmottakere totalt sett, når denne gruppen får best tiltakseffekter, kan slå en som noe paradoksalt, særlig når langtidsmottakere av sosialhjelp har lenge politisk målgruppe for arbeidsmarkedstiltak.

Selv om ikke alle årlige regresjonsmodeller viste statistisk signifikante resultater, viste de bivariate og multivariate analysene en klar nok trend: det å ha nedsatt arbeidsevne minsker sjansen for å være i arbeid/utdanning, sammenlignet med det å ikke ha det. Resultatet må sies å være relativt forventet ut ifra tidligere teori og forskning. Sosialhjelpsmottakere er ofte kjennetegnet av en høy grad av psykiske og fysiske problemer, som kan bidra til å redusere muligheten for stabile arbeidsrelasjoner (Halvorsen 2013:42). Dette kan gjøre dem ut ifra Korpi (1971) mer tilbøyelige til å motta sosialhjelp. Ut ifra hva de bivariate analysene viste,

---

³⁹ Hvis en tar utgangspunkt i tidligere studier som har pekt på at yrkesinntekten til sosialhjelpsmottakere avtar proporsjonalt med lengden på sosialhjelp, i tillegg til at langtidsmottakere har en lav sysselsettingsrate, kan en til en viss grad bruke sosialhjelpslengde til å si noe om arbeidsløshet (Grebstad 2012: 84).

var det en forholdsvis lav andel med nedsatt arbeidsevne i tiltaks- og kontrollgruppen (jf. tabell B8). Ut ifra teorien om screening kan en fra arbeidsgiversiden forvente at det å ha nedsatt arbeidsevne signaliserer usikkerhet rundt personens produktivitet, og er ikke å foretrekke i forhold til andre jobbsøkere (Moe 2000).

Deskriptiv statistikk viser at det er særlig innvandrere med bakgrunn fra Asia, Afrika og det som kan kategoriseres som «ikke-vestlige innvandrere», har svakest arbeidsmarkedstilknytning, av ulike årsaker. Studiens bivariate analyser viste at personer som har opprinnelse fra «Norge» og «Øst-Europa» og «Vest-Europa», har en høyere odds for å være i arbeid/utdanning enn gruppen «resten av verden», en samlekategori for personer med regionsopprinnelse fra Asia, Afrika, Mellom-Amerika og Tyrkia⁴⁰.

Analyseenheter fra gruppen «resten av verden», «ikke-vestlige innvandrere», utgjorde etter personer med opprinnelse fra Norge, den største gruppen. I likhet som med seleksjonen av unge sosialhjelpsmottakere inn på tiltak, ser det og ut til at den politiske føringen om å inkludere innvandrere, har blitt innfridd. Andel i aktivitet 1.1.2010 sett opp imot tiltak og regionsopprinnelse, viser for det første at det er flere med opprinnelse fra Norge fra kontrollgruppen som er i arbeid/utdanning, sammenlignet med tiltaksgruppen (jf. tabell B9). For det andre viser fordelingen at det er tydelig flere fra kategorien «resten av verden» i tiltaksgruppen som er i arbeid/utdanning (34%), sammenlignet med kontrollgruppen (19%). Selv om ikke dette er et effektmål, kan det peke mot at det effekten av å delta på arbeidsmarkedstiltak kan virke positiv for dem som er under kategorien «resten av verden», personer med regionsopprinnelse fra blant annet Asia og Afrika.

---

⁴⁰ Her bør det merkes at Mellom-Amerika har bedre sysselsettingsrate enn andre opprinnelsesregioner i samme kategori, som mulig kan påvirke estimatene.

10. Oppsummering

10.1 Øker arbeidsmarkedstiltak sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning?

Å få flest mulig i arbeid og færrest mulig på trygd er et politisk ideal i norsk arbeids- og velferdspolitik. Dette kommer blant annet tydelig frem i St. Meld. 33 (2015-2016), *NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet*, ved å vektlegge at høy sysselsetting, at verdier må skapes før de kan deles, samt at skal lønne seg å jobbe framfor å motta trygd (St. Meld. Nr 33 2015-2016:5). Arbeidslinja har blitt sett som et viktig virkemiddel for å møte eldrebølgen, et lavere aktivitetsnivå innen petroleumsrelatert virksomhet, dagens migrasjonsbilde og integrasjonspolitik, samt endringer i arbeidsmarkedet (ibid:8). På en annen side er arbeidslinja også blitt fremhevet som viktig for kampen mot fattigdom og utenforskap, og har dermed utgjort et vesentlig element i norsk sosialpolitikk.

Arbeidsmarkedstiltak har fra myndighetenes side i lang tid vært et sentralt virkemiddel for å få bedret sosialhjelpsmottakere sin arbeidsmarkedstilknytning, der tidligere forskning har vist til små eller ingen effekter (Schafft m.fl 2010; Ross 2014). Denne studien har undersøkt effekten av arbeidsmarkedstiltak for sosialhjelpsmottakere, ut ifra hvorvidt det bidrar til å øke deres sjanse for å komme i arbeid og/eller utdanning. I tillegg har visse delproblemstillinger blitt forfulgt, som kan sies å komplementere studiens overordnede siktemål. Studiens problemstillingen var:

Øker arbeidsmarkedstiltak sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning?

For å forfølge problemstillingen ble registerdata fra FD-Trygd benyttet, ut ifra et utvalg på 13 329 sosialhjelpsmottakere registrert i perioden 2009-2014. Metodisk sett ble data analysert gjennom bruk av kvantitativ metode og logistisk regresjon, gjennom bruk av bivariate og multivariate analyseteknikker. Stegvis regresjon ble benyttet for å se endring i oddsratio for tiltaksvariabelen, samtidig med at det ble kjørt årlige regresjonsmodeller i perioden 2010-2014, med tre målepunkt i siste år. Studiens primære funn er at arbeidsmarkedstiltak bidrar til å øke sjansen for at sosialhjelpsmottakere kommer i arbeid og/eller utdanning. Samtidig varierer tiltakseffektene for ulike grupper, der for eksempel yngre hadde negativ effekt av å gå på tiltak, mens dem i alderen 25-45 år og langtidsmottakere av sosialhjelp hadde positiv effekt.

Avslutningsvis vil oppsummeringen belyse de underproblemstillinger som ble generert: hvor mange som kom i arbeid/utdanning, om det var forskjeller mellom tiltaks- og kontrollgruppe (seleksjon), samt andre faktorer som påvirker arbeids- og utdannings sannsynlighet. Til slutt vil det komme frem kritikk av egen studie, i tillegg til hva som kan være av relevans for senere forskning.

10.2 Hvor mange kommer i jobb eller utdanning?

Denne studien viste at en litt større andel av sosialhjelpsmottakerne som gikk på tiltak var i arbeid og/eller utdanning i forhold til kontrollgruppen. Alle forskjeller var statistisk signifikante. Gjennomsnittlig andel var på 37% for tiltaksdeltakere, sammenlignet med 30 % for kontrollgruppen. Ved å separat se på overgangsrater for arbeid og utdanning, ble en del årlige forskjeller ikke statistisk signifikante. Gjennomsnittlig andel tilsier 23 % i arbeid for kontrollgruppen, og 25% for tiltaksgruppen. I gjennomsnitt var andelen i utdanning på 9% for kontrollgruppen, mot 14 % for tiltaksgruppen. Dette kan karakteriseres som relativt små forskjeller.

At disse forskjellene ikke viste seg signifikante, kan bero på at effekten er svært ulik i de ulike aldersgruppene, som andre av oppgavens funn kan tyde på. Variasjonen innad målepunktene i 2014 i overgangsrater kan og mulig indikere på en varierende arbeidsmarkedstilknytning. Hvis vi i tillegg tar med at flertallet hadde en lav grad av yrkesinntekt, kan det peke mot at registrering som arbeidstaker ikke vil være synonymt med økonomisk uavhengighet fra NAV, der det kan tenkes at flere supplerer inntektene sine med sosialhjelp, noe som deskriptiv statistikk har vist til (Grepstad 2012). Dette kan og indikere på at flere benytter sosialhjelpen mer sporadisk, for eksempel i en «overgangsfase» eller når ikke lønna strekker til (jf. Nervik 1997). På en annen side har studien ingen mål på om personen gikk tilbake til sosialhjelpsmottak etter en periode, altså andel som gikk over i andre økonomiske ytelser. En kan og merke seg at den prosentvise andelen som var i arbeid i 2014, var markant høyere enn andre målepunkt. Siden dette gjaldt begge grupper, kan det muligens peke mot eksterne forhold som har endret seg, og ikke at effekten av tiltaket i seg selv har hatt avgjørende innvirkning på overgangsratene.

10.3 Sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppe

Tidligere forskning og teori viser til at velferdsbyråkratiets atferd kan ha betydning for hvem som blir selektert inn på tiltak, og hvorfor de gjør det (Becker 1993: Lipsky 1983: Husabø & Nervik 2006).

Om sammenligningen skulle vise tegn til noen for seleksjon av grupper, kunne det sees med at det var relativt flere unge, langtidsmottakere og ikke-vestlige innvandrere på tiltak enn i kontrollgruppen. Det kan tyde på at føringene fra politisk hold har blitt forholdt seg etter, der disse gruppene har vært målgrupper for diverse tiltakssatsning. Dersom en form for seleksjon kan sies å være tilfellet i denne studien, er det en negativ seleksjon av yngre i alderen 18-24 år, der disse har lav utdanning og lav yrkesinntekt (jf. kapittel 8.3). Ut ifra denne oppgavens sammenligning av tiltaks- og kontrollgruppe, er bildet på seleksjon likevel tvetydig, i og med at det er snakk om relativt små eller ingen forskjeller. Derfor ble og kontrollgruppen vurdert til å utgjøre et godt sammenligningsgrunnlag.

I likhet med andre studier på unges tiltakseffekter (Zhang 2015: Simson 2016: Ross 2014), finner og denne studien at tiltakseffektene for unge sosialhjelpsmottakere viser seg å være negative. Spørsmålet en må stille seg er hvor effektiv tiltakssatsningen har vært, når det i denne studien viser seg at flere kom i arbeid uavhengig av tiltaket. Funnet kan bli forklart ut ifra flere perspektiver. Det kan være at holdningene til sosialhjelp har endret seg (Haakaas 2012: Rikoll & Wold). Unge kan ut ifra økonomiske teorier se det mer attraktivt å la staten forsørge seg, og dermed holde seg utenfor arbeidsmarkedet.

Hvis vi på en annen side følger Aarhus (2012) sitt resonnement, kan møtet med arbeidslivet og velferdsbyråkratiet tenkes å gi yngre mindre motivasjon, der unge på tiltak møter et tungrodd velferdssystem, og et arbeidsliv som ikke er interesserte i annet enn å ha dem som gratis arbeidskraft. Regjeringen erkjenner i st.meld. nr. 33 (2015-2016) at «dagens styring av arbeidsmarkedstiltakene, hvor det skal styres både på budsjett og på tiltaksnivå, er vanskelig å kombinere med at tiltak skal fordeles ut fra individuelle behov» (St.meld.nr 33 2015-2016:10). Videre skrives det at «NAV-kontorene i for stor grad blir målt på hvilke aktiviteter som er gjennomført og i for liten grad på om oppfølgingen er målrettet mot den enkelte brukers behov for bistand for å komme i arbeid.» (ibid:10.). Oppfølgingen av unge deltakere på arbeidsmarkedstiltak kan derfor bli et interessant studie for videre forskning.

Selv om bivariate og multivariate analyser viste en negativ assosiasjon mellom det å være langtidsmottaker og det å være i arbeid/utdanning, viste samspeilet på en annen side

positive tiltakseffekter for samme gruppe. Med tanke på langtidsmottakeres ressurser, viste det seg at langtidsmottakere i tiltaksgruppen hadde en større andel med grunnskoleutdanning i forhold til kontrollgruppen; selv om flere i kontrollgruppen er registrert uten yrkesinntekt, har samtlige langtidsmottakere i tiltaksgruppen lav inntekt. I og med at langtidsmottakere av sosialhjelp ofte er en ressurs svak gruppe, og at de ofte er en målgruppe fra politisk hold for tiltakssatsningen, kan funnet sies å være delvis oppløftende. Det gir støtte til annen teori og forskning som peker på at det å satse på de ressurs svake gir best tiltakseffekter (Becker 1980; Nervik 1997; Schafft m.fl 2010; Ross 2014). En kunne se antydninger til seleksjon inn på tiltak av gruppen «resten av verden»⁴¹. Ut ifra bivariate analyser viste gruppen seg negativ i forhold til nordmenn for å komme i arbeid/utdanning. På samme tid kunne en se gjennom krysstabuleringen at det var flere fra «ikke-vestlige innvandrere» som var i arbeid og/eller utdanning per 1.1.2010 i tiltaksgruppen sammenlignet med kontrollgruppen. Dette kan tyde på gode tiltakseffekter for denne gruppen. Variabelen ble riktignok fjernet blant annet grunnet motstridende resultater, der argumentasjonen for valget kom tidligere frem i denne oppgaven.

10.4 Hvilke andre faktorer påvirker sosialhjelpsmottakeres jobb- og utdanningssannsynlighet?

Denne studien har funnet flere faktorer av betydning for sosialhjelpsmottakeres arbeidsmarkedstilknytning. Resultatbehandlingen viste at både yrkesinntekt og utdanningsnivå hadde statistisk signifikant effekt. De med yrkesinntekt det foregående året, studiens indikator på arbeidserfaring, hadde en klart høyere odds for å være i arbeid og/eller utdanning, i forhold til dem som ikke hadde yrkesinntekt det samme året. De med høyere utdanning hadde en positiv effekt for sjansen for arbeid/utdanning, i forhold til det å ikke ha utdanning.

Andre forklaringsfaktorer som viste seg statistisk signifikante ved de multivariate analysene, var alder, kjønn, nedsatt arbeidsevne, det å ha to eller flere barn og det å være langtidsmottakere. Alder viste at for hvert år eldre en ble, minsket oddsen for å være i arbeid/utdanning. De multivariate analysene og signifikant annengradsledd indikerer på sin side på en kurvlineær effekt. Alder viser en høy odds for yngre i forhold til middelaldrende (25-45), og en lav odds for eldre, sammenlignet med samme gruppe. Effekten av tiltak for aldersgrupper viste seg riktignok ikke lik: yngre i alderen 18-24 hadde for eksempel negativ effekt av å ha deltatt på arbeidsmarkedstiltak, mens dem mellom 25 og 45 år hadde positive

---

⁴¹ Det på en annen side tydelig flere registrert i kategori «resten av verden» i tiltaksgruppen sammenlignet med kontrollgruppen (23.08% mot 32.10%).

tiltakseffekter. Kvinner hadde høyere odds enn menn, dem med to eller flere barn hadde høyere odds enn dem som ikke hadde barn, og langtidsmottakere hadde lavere odds enn kortidsmottakere, for å havne i arbeid/utdanning. Sivilstand viste seg ikke å gi en statistisk signifikant forklaringskraft, mens det å ha nedsatt arbeidsevne og antall barn under 18 år var i de fleste tilfeller og ikke-signifikant.

Det ble testet ut flere variabler ved bivariat analyse, som kunne tenkes å ha innvirkning. Selv om enkelte av disse ikke ble benyttet, ses det likevel fruktbart å gå gjennom deres resultater. Enslige fikk en lavere odds for å være i arbeid/utdanning enn dem som ikke var det. Oppholdsdato, indikator på botid, viste at jo kortere botid en hadde, jo lavere sjanse for å komme i arbeid/utdanning. Dem med innvandrerbakgrunn hadde lavere odds enn dem uten innvandrerbakgrunn for å komme i arbeid/utdanning. Dette viser i stor grad opprinnelsesregion og, der dem fleste andre grupper hadde en høyere odds enn kategorien «resten av verden», for å komme i arbeid og/eller utdanning. Riktignok viser krystabuleringen mellom variabelen og om en var i aktivitet, at det ser ut som at denne gruppen har positive tiltakseffekter (jf. tabell B19). Foreldres sosioøkonomiske bakgrunn ble vist betydning: sosialhjelpsmottakere med høyt utdannede foreldre hadde høyere odds enn personer med lavt utdannede foreldre for å komme i arbeid/utdanning, forventet ut ifra Bourdieu (1986). Variabelen bosted viste at alle andre regioner har en større odds for å være i arbeid/utdanning, i forhold til referansekategori Oslo og Akershus (jf. tabell 1).

10.5 Kritikk av studien og veien videre

Hva en måler, når en måler det, og hvordan, har stor betydning innenfor effektevalueringer (Nervik 1997). Denne studien inneholder årlige regresjonsmodeller, som i større grad kan ta hensyn til endring over tid. Inklusjonskriteriene til studien dekket perioden 2009-2014 og gjelder flere års registrerte tiltak, som gjør at det kunne ses på langvarige og kortvarige effekter. Utfordringen er at ikke tiltakslengde kan kontrolleres for, noe som gjør at det kan være de samme personene i de årlige modellene. En mulighet hadde vært å undersøke arbeidsmarkedstilknytning til de årlige tiltaksgruppene i flere år. Om tiltaksdeltakelsen startet 1.1.2009, kunne det ha gitt mulighet til å undersøke i større grad langvarige effekter, ut ifra å bruke flere av målepunktene for suksesskriterium for flere år.

Avstanden mellom målepunktene for studiens avhengige- og uavhengige variabler kan og kritiseres. Nervik påpeker at selv om tverrsnittsundersøkelser gir brukbare «snapshots» av omfanget av klientenes problemer og ressurser, er de likevel lite egnet til å beskrive og forklare klientenes overganger inn og ut av velferdsbyråkratiet (Nervik 1997:30). Studien

kunne blitt mer nyansert med ved bruk av månedlige målepunkt for både tiltak og suksesskriterier, enn å operere med årlige mål. Det er heller ingen mål for overgangen til økonomiske velferdsordninger, grad av utgifter, tiltakstype eller tiltakslengde, som kunne beriket studien. Det må likevel tas høyde for at ved noen tiltak, slik som lønnstilskudd, kan og personen registreres i arbeidstakerregisteret som i jobb. Det kan bety at dem som er i arbeid/utdanning, egentlig er på tiltak, eller at dem som har yrkesinntekt, har dette på grunn av lønnstilskuddet, og ikke fra arbeidsgiversiden.

I og med at effekten for arbeidsmarkedstiltak ble funnet forskjellige ut ifra hvilken gruppe en tilhørte, vil dette ikke utelukke sannsynligheten for klassifiseringen av utvalget kan ha hatt betydning for estimatene (Ross 2014). Likevel har for eksempel operasjonaliseringen av alderskategorier og langtidsmottakere fulgt kriterier lagt til grunn av andre studier (Ross 2014: Grebstad 2012). En fordel var at datamaterialet utlevert gjennom FD-trygd ga et forholdsvis stort antall (N= 13.329) analyseenheter, som er forventet å gi mer troverdige estimater. Dette ga et stort utvalg av ikke-deltakere, som gjør det enklere å finne personer som likner på deltakerne (Rønsen & Skardhamar 2006:12). Det at registerdataen var basert på offentlige etater, utelukker og visse reliabilitetsutfordringer i forhold til annen data. Ut ifra overnevnte grunner kan det gis grunn til å tro at resultatene er valide og reliable. Negative tiltakseffekter for unge og positive tiltakseffekter for langtidsmottakere er funn som kan forventes å gi oppmerksomhet innad arbeids- og velferdsforskning, samt fra politisk hold.

Operasjonaliseringen og inklusjonen av yrkesinntekt som variabel kan sees som kritikkverdig. Tanken var at variabelen skulle indikere på arbeidserfaring, samtidig med å skille mellom dem som har/ikke har en tilknytning til arbeidslivet. Selv om det kan være uklart om det er her snakk om korrelasjon eller kausalitet, ble det i denne oppgaven argumenter for at en kan snakke om sistnevnte. Faren for diskriminering var til stede, men variabelen ble likevel med, ut ifra at den ble vurdert som substansielt relevant (jf. appendiks D).

Noe som likevel er et problem med kvantitative studier, er at disse kan ikke la seg måle kvalitative forhold, som kan tenkes å ha betydning. Derfor hadde det trolig beriket denne studien å ha mulighet til å utføre kvalitative intervjuer, med både sosialarbeidere, arbeidsgiversiden og tiltaksdeltakerne. Interaksjonen dem imellom kan tenkes å ha stor betydning arbeidsmarkedstiltakenes effekt, både med hensyn til hvilke incentiver som gis, implementeringen av tiltak og hvilke erfaringer de ulike aktørene sitter med. For arbeidsmarkedstiltak fortsetter å være myndighetenes «løsning» på sosialhjelpsmottakeres arbeidsmarkedstilknytning, kan det ut ifra Aarhus(2012) og teorien om screening være

relevant med studier av arbeidsgiversiden. Sintef (2017) sitt løpende prosjekt «arbeidsinkludering- med arbeidsgivere på laget» er et eksempel på en nyere studie som tar for seg arbeidsgiversiden, ut ifra det politiske ønsket om styrking av bruken av arbeidsmarkedstiltak ovenfor ordinære virksomheter (Sintef 2017).

10.5.1 Veien videre

Vi kan ut i fra denne og andre studier se at for enkelte sosialhjelpsmottakere har det å delta på arbeidsmarkedstiltak en positiv effekt for deres arbeidsmarkedstilknytning (Nervik 1997: Schafft m.fl 2010: Ross 2014). Likevel har sosialhjelpsmottakere som gruppe vært preget av sammensatte problemer, i tillegg til å ha en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Dette har ført til spørsmålet om tiltaksmålene er reelle, og om de «lover mer enn de kan holde» (Lødemel & Johannesen 2005: Naper 2008: Hansen 2009: Røe 2014). Hansen (2009) sin forskning tyder på at enkelte i velferdsbyråkratiet stiller seg tvilende til å kunne finne relevant arbeid til sine brukere. Røe (2014) problematiserer kvalifisering som virkemiddel, der det ofte er samme type tiltak som settes i verk gang på gang, og fremstilles som noe nytt (Røe 2014:9). Sille Ohrem Naper (2008) stiller seg spørrende til hvor realistisk målet om arbeid er, i tillegg til hva med dem som ikke klarer det. Hun hevder at «dem som er lettest å mobilisere forsvinner ut, mens de mest problemlastede står igjen» (Naper 2008). Hun stiller seg kritisk til arbeidslinjens effekter for fattigdomsreduisering:

Arbeidslinjen har til nå vært kjørt så hardt at fattigdommen har økt blant de som «er igjen». Det er etisk betenkelig å kjøre hardt på insentivvirkemidler i en gruppe der mange ikke kan nyttiggjøre seg av dem. (Naper 2008).

Det må så klart innvendes at aktivitet gjennom arbeidsmarkedspolitikken kan være av verdi i seg selv, og ha «sosial nytteverdi» for den enkelte. Arbeid er likevel et sentralt aspekt av samfunnets og individets selvberging, og i møte med fremtidige utfordringer, nødvendiggjør dette kunnskap om de virkemidler som blir benyttet i dette henseende. Den sittende regjering argumenterte i 2016 for at aktivitetsstyringen av NAV sin tiltaksgjennomføring bør «tones ned», der det heller bør legges vekt på «kvaliteten på tiltakene og resultater for arbeidssøkerne» (St.meld. nr. 33 2015-2016:10). Hvis det fra regjeringens side fortsatt blir satset på unge som «en gruppe som skal prioriteres for arbeidsrettet bistand», aktualiserer dette behovet for en nærmere undersøkelse av hvorfor unge sosialhjelpsmottakere viser seg å ha negative tiltakseffekter, som denne studien har funnet klare indikasjoner på (ibid:19).

11. Litteraturliste

- Aarhus, Karen Bøhle (2012): *Når arbeidsgivere naver*. Hentet 01.05.2017 fra <http://www.aftenposten.no/meninger/Nar-arbeidsgivere-naver-150260b.html>
- Allison, Paul (2014): *Measures of Fit for Logistic Regression*. Hentet 23.05.2017 fra <http://support.sas.com/resources/papers/proceedings14/1485-2014.pdf>
- Andreev, Leonid (2016): *Hvor lenge er folk arbeidsledige?* Hentet 13.02.2017 fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser+fra+NAV/Arbeid+og+velferd/Arbeid+og+velferd/hvor-lenge-er-folk-arbeidsledige>
- Andresen, Arne (2016): *Sosialhjelpsutbetalinger 2010-2013. Menn mer avhengig av sosialhjelp enn kvinner*. Hentet 31.01.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/menn-mer-avhengig-av-sosialhjelp-enn-kvinner>
- Ashraf, Usman (2015): «Oppveksten min formet meg sånn» -En studie av bakgrunnen til unge langtidsmottakere av sosialhjelp. Hentet 16.01.2017 fra <http://hdl.handle.net/10642/3290>
- Becker, G.S. (1993): *Human Capital. A theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education* (3.utg.) Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Blom, Svein (2014): *Sysselsetting og økonomiske overføringer blant sju ankomstkohorter av innvandrere observert i perioden 1993-2010*. <http://ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/208004?ts=149f01000c8>
- Bourdieu, Pierre (1986): "The Forms of Capital", i s. 241-258 i Richardson, John G. (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood Press.
- Brochmann, Grete (2010): Innvandring og det flerkulturelle Norge, i Frønes, I & L. Kjølsvold(red.): *Det norske samfunn*. 6. utg. Gyldendal Akademisk: Oslo
- Bråthen, Magne (2000): *Evaluering av arbeidsmarkedstiltak*. Hentet 25.01.2017 fra http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/oa_200002/brathen.pdf
- Chudasama, Krishna (2005): *Langtidssosialhjelpsmottakere- veien til sosialkontoret, deres livssituasjon og fremtidsutsikter*. Hentet 22. 01.2017 fra <https://www.hioa.no/eng/Studies/SAM/Eksamen/Masteroppgaver-sosialt-arbeid>
- Dahl, S.Å & H.T Hansen (1993): *Klientkarrierer i trygdesystemet. En forprosjektstudie*. Bergen. SNF-notat 90/1993.
- Dahl, E. (2003) *Does «workfare» work? The norwegian experience*. Hentet 07.05.2017 fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9671.00282/abstract>
- Dahl, E. & Lorentzen, T. (2005) *What works for whom? An analysis of active labour market programmes in Norway*. Hentet 26.02.2017 fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1369-6866.2005.00345.x/epdf>
- Dahl, E. & Lorentzen, T. (2003): *Explaining Exit to Work among Social Assistance Recipients in Norway: Heterogeneity or Dependency?* Hentet 01.02.2017 fra <http://esr.oxfordjournals.org/content/19/5/519.full.pdf>
- Dahl, Grete (2003): *Arbeidsmarkedstiltak blant sosialhjelpsmottakere*. Hentet 23.03.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/arbeidsmarkedstiltak-blant-sosialhjelpsmottakere--28315>

- Dahl, G, Enes, A.W, Epland, J., Jørgensen, T. & Trewin, C. (2006): *Langtidsmottakere av sosialhjelp*. Hentet 20.03.2017 fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/oa_200603/dahl.pdf
- Dokken, Therese (2015): *Innvandrere og økonomisk sosialhjelp*. Hentet 27.03.2017 fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser+fra+NAV>
- Dokken, Therese (2015): *Utviklingen i økonomisk sosialhjelp i perioden 2010–2014*. Hentet 27.03.2017 fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser+fra+NAV/Notatserie/Notatserie/utviklingen-i-%C3%B8konomisk-sosialhjelp-i-perioden-2010-2014>
- Djuve, Anne Britt, Friberg, Jon H (2004): *Innvandring og det flerkulturelle samfunn, FAFO-rapport 2004*. Hentet 14.02.2017 fra www.faf.no/.../item/innvandring-og-det-flerkulturelle-samfunn
- Eikemo, T.A. & Clausen, T.H. (red.) (2012): *Kvantitativ analyse med SPSS. En praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker*. 2. utg. Tapir akademisk forlag: Trondheim
- Ellingsen, et al (2011): *Ungdomsarbeidsledighet i Norden – En studie av rettigheter og tiltak for unge arbeidssøkere*. Hentet 20.01.2017 fra <https://rafhladan.is/bitstream/handle/10802/9203/Ungdomsledighet%20i%20Norden.pdf?sequence=1>
- Fevang, Elisabeth, Marcussen S., Røed K., Vigtel, Trond Christian (2016): *Bevegelser inn i, mellom og ut av NAVs ytelser*. Hentet 13.02.2017 fra http://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp16_02.pdf
- Fevang, Elisabeth, Røed K. (2006): *Veien til uføretrygd i Norge*. Hentet 20.01.2017 fra http://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp06_10.pdf
- Gallie, D. & Paugam, S. (red.) (2000): *Welfare Regimes and the Experience of Unemployment in Europa*. Hentet 26.02.2017 fra <https://global.oup.com/academic/product/welfare-regimes-and-the-experience-of-unemployment-in-europe-9780198280392>
- Grebstad, Unni Beate (red.): *Sosialhjelp og levekår i Norge*. Statistiske analyser 130. Hentet 23.01.2017 fra <https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa130/sa130.pdf>
- Grebstad, Unni Beate og Arve Hetland (2014): «Uføretrygd og sosialhjelp- to ulike formål». Hentet 19.01.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/uforetrygd-og-sosialhjelp-to-ulike-formal>
- Grødem Anne Skevik, Roy A. Nilsen og Anne Hege Strand (2014): *Unge mottakere av helserelaterte ytelser. Fordeling mellom offentlig og familiebasert forsørgelse av unge. NEET*. Hentet: 12.03.2017 fra <http://www.faf.no/images/pub/2014/20384.pdf>
- Haakaas, Einar (2016): *Færre unge enn eldre mener Nav-svindler er veldig alvorlig*. Hentet 23.05.2017 fra <http://www.aftenposten.no/norge/Farre-unge-enn-eldre-mener-Nav-svindler-er-velldig-alvorlig-57067b.html>
- Halvorsen, K. (2011): *Undermineres arbeidsviljen av velferdsstaten?* Tidsskrift for velferdsforskning, 4(1) 220-234. Hentet 14.02.2017 fra <http://docplayer.me/155044-Undermineres-arbeidsviljen-av-velferdsstaten-1.html>

Halvorsen, Knut, Stjernø, S., Øverbye, E. (2013): *Innføring i helse- og sosialpolitikk*. 5. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Hammer, Torild (2009): *Unge sosialklienter fra unge til voksne*. Hentet: 06.03.2017 fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2009/Unge-sosialklienter-fra-ungdom-til-voksen-alder>

Hansen, Hegen (2009): *Kvalifiseringsprogrammet – nye muligheter for fattige? En kvalitativ studie av muligheter og utfordringer ved kvalifiseringsprogrammet*. Hentet 14.02.2017 <http://bora.uib.no/handle/1956/4877?locale-attribute=no>

Hardoy, I., Hyggen, C. & Schøne, P. (2010): Arbeidsledighet, i A.H. Bay, Hatland A., Hellevik, T, Koren C. (red): *De Norske trygdene*. Gyldendal Akademisk: Oslo

Hardoy, Ines, Zhang, T (2013): *Innvandrere i arbeid: hjelper arbeidsmarkedstiltak? : rapportering fra prosjektet*. Hentet 01.02.2017 fra [http://evalueringsportalen.no/evaluering/innvandrere-i-arbeid-hjelper-arbeidsmarkedstiltak-rapportering-fra-prosjektet/Sluttrapport Innvandrere i arbeid.pdf/@@inline](http://evalueringsportalen.no/evaluering/innvandrere-i-arbeid-hjelper-arbeidsmarkedstiltak-rapportering-fra-prosjektet/Sluttrapport%20Innvandrere%20i%20arbeid.pdf/@@inline)

Husabø, Gunnar, Nervik, J. A. (2006) *Kampen mot fattigdommen: Forsking om tiltak for sosialhjelpsmottakarar*. 2006. ISBN 82-7570-163-5.

Hyggen, Christer (2010): *Livsløp i velferdsstaten. Sosialhjelp og risiko*. Hentet 14.02.2017 fra http://www.nova.no/asset/4064/1/4064_1.pdf

Håland, Inger, Wold, M. G. (2011): *Forholdet mellom yrkesaktivitet og omsorgsforpliktelser*. Hentet 29.01.2017 fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201148/rapp_201148.pdf

IMDI (2008): *Integrert, men diskriminert*. Hentet 11.01.2017 fra http://www.nsd.uib.no/data/individ/publikasjoner/IMDiRapport_9.pdf

IMDI (2017): *Om Jobbsjansen*. Hentet 03.01.2017 fra <http://www.imdi.no/jobbsjansen/>

Kane, Aina A, J. Köhler-Olsen (2015): *Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere – har lovgiveren funnet opp hjulet på nytt?* Hentet 12. 02.2017 fra <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/9078/article.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

Kvinge, T og A. Djuve (2006): *Bruk av arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere: hvem deltar og hvordan er sysselsettingseffektene?* Hentet 03.01.2017 fra <https://evalueringsportalen.no/evaluering/bruk-av-arbeidsmarkedstiltak-for-ikke-vestlige-innvandrere-hvem-deltar%252C-og-hvordan-er-sysselsettingseffektene>

Kramer, Andrew A; Zimmerman, Jack E. (2007): *Assessing the calibration of mortality benchmarks in critical care: The Hosmer-Lemeshow test revisited*. Hentet 30.05.2017 fra https://www.researchgate.net/publication/6269423_Assessing_the_Calibration_of_Mortality_Benchmarks_in_Critical_Care

Landsend, Merete (2017): *Derfor går flere lenger på sykepengene*. Hentet 22.02. 2017 fra <http://www.dagbladet.no/tema/derfor-gar-flere-lenger-pa-sykepengene/67031403>

Lipsky, M. (1983) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. Hentet 07.02.2017 fra https://books.google.no/books/about/Street_Level_Bureaucracy.html?id=3bT-1nKceeUC&redir_esc=y

- Lorentzen, T. & Dahl, E. (2005): *Active labour market programmes in Norway: are they helpful for social assistance recipients?* Hentet 20.01.2017 fra <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0958928705049161>
- Lovdata (2017): § 29 *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*. Hentet 05.02.2017 fra: <http://www.lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131>
- Lødemel, I. & Johannesen, A. (Red.) (2005) *Tiltaksforsøket: mot en inkluderende arbeidslinje? Sluttrapport for evaluering av Forsøk med kommunalt ansvar for aktive, arbeidsretta tiltak for langtidsmottakere av sosialhjelp 2000-2004*. Hentet 22.02.2017 fra <http://secure.kolofon.no/hio/index.aspx?docid=140&pid=3185>
- Mehmetoglu, M., Jacobsen, Tor G. (2017): *Applied statistics using stata- a guide for the social sciences*. SAGE publications ltd: London.
- Midtbø, Tor (2012): *Stata- en entusiastisk innføring*. Universitetsforlaget: Oslo
- Moe, Arne (2000): *Aktiv arbeidsmarkedspolitikk i Norge 1989-1995. Effekter av kvalifisering og arbeidstrening*. Tidsskrift for Samfunnsforskning nr 1.
- Mohr, Lawrence B. (1995): *Impact Analysis for Program Evaluation*. 2nd Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Naper, Sille Ohrem (2008): *Kvalifisering av mottakere av sosialhjelp*. Hentet 13.05.2017 fra <http://forskning.no/content/kvalifisering-av-mottakere-av-sosialhjelp>
- NAV (2015): *Arbeidsledige innvandrere i 2014*. Hentet 05.11.2016 fra <https://www.nav.no/.../arbeidsledige-innvandrere-i-2014>
- NAV (2016): *Arbeidskrav ga 30 prosent færre på sosialhjelp*. Hentet 12.01.2017 fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser+fra+NAV/Nyheter/arbeidskrav-ga-30-prosent-f%C3%A6rre-p%C3%A5-sosialhjelp>
- NAV (2017): *Kvalifiseringsprogrammet*. Hentet 27.05.2017 fra <https://www.nav.no/no/Person/Flere+tema/Sosiale+tjenester/Kvalifiseringsprogrammet>
- Nervik, Jon Arve (1996): *Offentlig politikk og klientløpebaner: sosialhjelp og arbeidsmarkeds tiltak: bidrag til selvforsørging eller ringdans i velferdsbyråkratiet*. 1996. Series of dissertations ... (3/1997).
- Nervik, Jon Arve (1997): *Hvordan studere årsakene til klientløpebaner, stønadslengde og overgang til selvforsørging?* Kap. 2 i Nervik (1999): *Offentlig politikk og klientløpebaner*. Institutt for Statsvitenskap, UiO.
- NOU (1999): *Kvinnens helse i Norge*. Hentet 25.05.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1999-13/id141704/>
- NOU (2011): *Velferd og migrasjon-den norske modellens framtid*. Hentet 07.02.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-07/id642496/>
- NOU (2012): *Arbeidsrettede tiltak*. Hentet 20.01.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-6/id672029/>
- NSD (2017): *FD- Trygd 20prosentutvalget*. Hentet 05.01.2017 fra <http://www.nsd.uib.no/velferd/trygdedata/fd-trygd-20pst.html>

- Regjeringen (2013): *Handlingsplan 2013-2016. Vi trenger innvandrernes kompetanse*. Hentet 01.01.2017 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/ima/handlingsplaner/handlingsplan_innvandrerne_kompetanse.pdf
- Rikoll, M, Wold V. (2012): *Unge bruker nav-støtte til friår*. Hentet 23.05.2017 fra <https://www.nrk.no/ho/unge-bruiker-nav-stotte-til-friar-1.8053044>
- Ringdal, Kristen (2013): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 3. utg. Fagbokforlaget: Bergen
- Ross, Erika L (2014): *Øker arbeidsmarkedstiltak sannsynligheten for at sosialhjelpsmottakere kommer i jobb eller utdanning?* Hentet 05.01.2017 fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/268968/760107_FULLTEXT01.pdf?sequence=1
- Røe, Melina (2014): *Gode grep for varig endring?: Flyktninger på vei fra sosialhjelp til arbeid*. Hentet 23.03.2017 fra <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A692228&dsid=6947>
- Røed, Knut, Torp. H, Tuveng I., Zhang.T (2000): *Hvem vil og hvem får delta? Analyser av rekruttering og utvelgelse av deltakere til arbeidsmarkedstiltak i Norge på 1990-tallet*. Hentet 15.01.2017 fra http://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp00_04.pdf
- Rønsen, Marit, Skardhamar, T. (2006): *Virkingen av Arbeids- og velferdsdirektoratets tiltakssatsning blant sosialhjelpsmottakere- en evaluering basert på data fra FD- Trygd*. Hentet 02.06.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/virkingen-av-arbeids-og-velferdsdirektoratets-tiltakssatsning-blant-sosialhjelpsmottakere>
- Schafft, A. & Spjelkavik, Ø (2006): *På vei til jobb? Evaluering av arbeidsmarkedssatsingen for sosialhjelpsmottakere*. Hentet 20.02.2017 fra <https://evalueringsportalen.no/evaluering/paa-vei-til-jobb-evaluering-av-arbeidsmarkedssatsingen-for-sosialhjelpsmottakere/P%20C3%A5%20vei%20til%20jobb.pdf/@@inline>
- Schafft, A. Skardhamar & Zhang.T (2010): *Ny evaluering av Tiltakssatsningen for sosialhjelpsmottakere*. Hentet 26.02.2017 fra <http://evalueringsportalen.no/evaluering/ny-evaluering-av-tiltakssatsingen-for-sosialhjelpsmottakere>
- Simson, Kristine Von (2016): *Skole-til-jobb-overganger for ungdom uten fullført videregående skole. Langsiktige konsekvenser og heterogene effekter*. Hentet 31.01.2017 fra <https://evalueringsportalen.no/evaluering/skole-til-jobb-overganger-for-ungdom-uten-fullfort-videregaaende-skole.-langsiktige-konsekvenser-og-heterogene-effekter/Sluttnotat%20Skole%20til%20jobb.pdf.pdf/@@inline>
- Sintef (2017): *Arbeidsinkludering - med arbeidsgiverne på laget*. Hentet 22.02.2017 fra <http://www.sintef.no/prosjekter/arbeidsinkludering-med-arbeidsgiverne-pa-laget/>
- Sivertstøl, Øyvind (2012): *Førstegangsmottakere av sosialhjelp: Stønadstid, inngang og utgang av sosialhjelp i perioden 1992-2010, i Grebstad, Unni (red.) (2012): Sosialhjelp og levekår i Norge*. Hentet 13.03. 2017 fra https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/79765?_ts=13a301a7ff0

- Skog, Ole Jørgen (2004): *Å forklare sosiale fenomener- en regresjonsbasert tilnærming*. Gyldendal Akademisk: Oslo
- SSB (1999): *Regionale inndelinger- en oversikt over standarder i norsk offisiell statistikk*. Hentet 16.04.2017 fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/nos_c513/nos_c513.pdf
- SSB (2013): *Innvandrere på arbeidsmarkedet. Data fra Arbeidskraftundersøkelsene*. Hentet 20.03.2017 fra <https://statbank.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-pa-arbeidsmarkedet>
- SSB (2014): *Befolkningsvekst i overskuelig framtid*. Hentet: 05.02.2017. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkfram/aar/2014-06-17>
- SSB (2015a). *Økonomisk sosialhjelp, 2014*. Hentet 13.02.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/soshjelpk/aar/2015-07-06>
- SSB (2015b): *Sysselsetting blant innvandrere, registerbasert, 2014, 4. kvartal*. Hentet 10.11.2016 fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/innvregsys/aar/2015-06-18>
- SSB (2016a): *Nøkkeltall for innvandring og innvandrere*. Hentet 20.03.2017 fra <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall/innvandring-og-innvandrere>
- SSB (2016b): *Få eldre kommer i arbeid om de er avhengig av sosialhjelp*. Hentet 28.05.2017 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/velferd/aar>
- SSB (2017a): *Fakta om likestilling*. Hentet 31.02.2017 fra <https://www.ssb.no/befolkning/nokkeltall/likestilling>
- SSB (2017b): *Arbeidskraftundersøkelsen for 4. kvartal 2016*. Hentet 31.02.2017 fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/aku>
- St.meld. nr. 6 (2002-2003): *Tiltaksplan mot fattigdom*. Hentet 10.10.13 fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20022003/006/PDFS/STM200220030006000D/DDPDFS.pdf>
- St.meld. nr. 6 (2012-2013): *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*. Hentet 14.02. 2017 fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/ima/integreringsmeldinga2012_nou2011_14_bedre_integrering/bld_integreringsmelding_mangfold_netts_kort_versjon.pdf
- St.meld. nr. 9 (2006-2007) *Arbeid, velferd og inkludering*. Hentet 06.02.2017 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-9-2006-2007-/id432894/>
- St.meld. nr. 20 (2002-2003): *Vilje til forskning*. Hentet 15.01.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-20-2004-2005-/id406791/>
- St.meld. nr. 39 (1991-1992): *Attføringsmeldingen*. Hentet 15.02.2017 fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=4487>
- St. meld. 33 (2015-2016): *NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet*. Hentet 14.05.2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-33-20152016/id2501017/sec1#KAP1-4-2>
- St.meld. nr. 35 (1994-1995): *Velferdsmeldingen*. Hentet 15.02.2017 fra <http://www.nb.no/nbsok/nb/fbe29bbf78f75a1e7b3e7cf6e72b9e67#1>

St.prp nr 1. (2006-2007): *Handlingsplan mot fattigdom*. Vedlegg til St.prp 1 (2006-2007) – statsbudsjettet 2007. Hentet 03.04.2017 fra http://www.regjeringen.no/upload/kilde/pla/2006/0001/ddd/pdfv/292446-hplan2006_fattigdom.pdf

Tufte, Per Arne (2000): *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Hentet 04.04.2017 fra http://www.sifo.no/files/file48351_arbeidsnotat08-2000web.pdf

UDI (2017): *Rett til å ta arbeid for asylsøkere - utlendingsloven § 94 og utlendingsforskriften § 17-26*. Hentet 04.02.2017 fra <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2010-180/>

Utne, Hogne Aaberge (2013): *Unge deltakere i arbeidsmarkedstiltak - En kvalitativ studie av deres opplevelser i tiltak*. (III) Hentet 22.02.2017 fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/271208?show=full>

Vibe, Ulrikke de (2006): *Sosialhjelp – ujevn fordeling av sosial trygghet? En studie av sosial bakgrunn og sosialhjelpsavhengighet*. Hentet 16.02.2017 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15590/sosialhjelp.pdf?sequence=2>

Vik-Mo, Harald; Nervik, Jon Arve (1999): *Arbeidsplikten i Arbeidslinjen. Kommunenes iverksetting av vilkåret om arbeid for sosialhjelp*. 1999. ISBN 82-90217-92-7. ISS-rapport.

Ytterborg, Helene (2012): *Ungdomsarbeid, en vei ut av fattigdom?* Hentet 22.02.2017 fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/17129>

Zhang, Tao (2015): *Effekter av arbeidspraksis i ordinær virksomhet: Multiple og sekvensielle tiltak*. Hentet 10.03.2017 fra http://www.frisch.uio.no/publikasjoner/pdf/rapp15_02.pdf

Zhang, Tao (2016): *Virker arbeidspraksis i ordinær virksomhet etter sitt formål?* Hentet 14.03.2017 fra <https://www.idunn.no/spa/2016/01-02/virker-arbeidspraksis-i-ordinaer-virksomhet-etter-sitt-formaal>

12. Appendiks

A. Kodeoversikt over variabler

Variabelnavn	Variabelbeskrivelse	Variabelkoding
Iarbeidutdanning	I arbeid og/eller utdanning ved gitte tidspunkt i 2014.	Avhengig variabel, en dikotom dummyvariabel, konstruert av registrering for sysselsetting og i utdanning ved gjeldende måletidspunkt (se «I utdanning», «I arbeid»). 1= sosialhjelpsmottakere som er i arbeid og/eller utdanning, 0= verken er i jobb eller utdanning.
«Tiltaksvariabel»	Sosialhjelpsmottakere på tiltak, arbeidsledige sosialhjelpsmottakere 2009-2013.	Dummykodet variabel ut ifra FD- Trygd-variabelen «arbeidssøkerstatus». 1 (tiltaksgruppe) = sosialhjelpsmottakere som var en eller flere ganger i perioden 2009-2013 ved måledatoene 1/1 registrert på «tiltak». 0 (kontrollgruppe)= sosialhjelpsmottakere registrert som «helt ledige» en eller flere ganger i perioden, samtidig som at de ikke var registrert på arbeidsmarkedstiltak.
«Alder»	Alder	Av FD-Trygd-variabelen «Fødselsår» blir det konstruert to variabler. Kontinuerlig aldersvariabel har verdiene 18- 62 år. Kategorisk aldersvariabel har tre verdier: «yngre» (18-24) = 0, «middelaldrende» (25-45) = 1 og «eldre» (45-62) =2.
«Kjønn»	Kjønn	Kategorisk dikotom variabel: 1= kvinne, 0= mann.
«Utdanningsnivå»	Høyest fullførte utdanningsnivå	Variabelen «utdanningsnivå» fra FD-trygd (kategorisk variabel) er utgangspunktet for et dummysett, med fire kategorier: ingen

		utdanning=0(referansekategori), grunnskole=1, videregående=2 og høyere utdanning=3.
«Sivilstand»	Sivilstatus til respondent.	Dummykodet kategorisk variabel, med tre verdier: Ugift = 0 (referansekategori), Gift = 1, skilt/enke =2. Missing er kodet bort.
«Antall barn (under18)»	Antall barn under 18 år	Omkodet fra kontinuerlig til kategorisk variabel, og har tre verdier: Ingen (referansekategori) = 0, ett barn=1, flere barn (to eller flere) =2. Missing er kodet bort.
Sosialhjelpslenge/ «Langtidsmottaker»	Antall måneder personen har mottatt økonomisk sosialhjelp i året (langvarig/kortvarig)	Kontinuerlig variabel (0-12) kodet til en dikotom variabel. 0= «korttidsmottakere», som har mottatt 1-5 måneder i løpet av gjeldende år (målepunkt 1.1. hvert år). 1= «langtidsmottakere», Personer som mottok i 6 eller flere måneder i løpet av gjeldende år.
«Bostedsregion»	Bostedsregion i Norge	Kategorisk variabel med opprinnelig syv verdier, gitt som dummysett: Oslo og Akershus som referansekategori =0, 1= Sør-Østlandet, 2=Agder og Rogaland 3= Hedmark og Oppland, 4= vestlandet, 6= Trøndelag, 7= Nord-Norge, 8= missing values.
«Arbeidserfaring»/«Yrkesinntekt»	Yrkesinntekt (kvintiler) ut ifra forrige år. Indikator på arbeidserfaring.	Yrkesinntekt er i utgangspunktet en kategorisk variabel inndelt i kvintiler. Det summeres altså over hele året, fra 1/1 til 31/12 det gjeldende året. Alle inntekter oppgis som årsinntekter, inkludert yrkesinntekt. Variabelen er dummykodet til to verdier: 0= ingen yrkesinntekt, 1= yrkesinntekt.
«Fødeland»(opprinnelsesregion)	Respondentens geografiske opprinnelsesregion.	Dummysett, opprinnelig konstruert ut ifra kategorisk variabel «landbakgrunn». Variabelen er omkodet til å ha fire kategorier: 0 (referansekategori) = «Resten av verden», personer fra Asia, Afrika, Mellom-Amerika, Tyrkia. 1= Norge. 2= «Vest-Europa», Skandinavia ellers, Vest-Europa ellers, Nord-Amerika og Oceania. 3= «Øst-Europa»
«Innvandrerbakgrunn»	Innvandrerbakgrunn til respondenten	Dummykodet variabel ut ifra FD- Trygd «innvandrerkategori»: 0= Ikke innvandrerbakgrunn. 1= innvandrerbakgrunn. Definisjon fulgt etter SSB sine retningslinjer (SSB 2017).
«Iarbeid»	I arbeid ved gitte målepunkt	Konstruert ut ifra registrering for «sysselsetting fom 2003». Denne variabelen vil utgjøre det ene grunnlaget for oppgavens avhengige variabel. En dikotom variabel, med verdiene 0= Ikke i arbeid, 1= I arbeid.
«Iutdanning»	Pågående utdanning ved gitte datoer	Basert på FD- Trygd-variabelen «kurs», er en dikotom variabel med verdiene 0= ikke i utdanning, og 1= i utdanning. Denne vil utgjøre det andre grunnlaget for oppgavens uavhengige variabel.
«Sosial bakgrunn»	Foreldres utdanningsbakgrunn	Opprinnelig delt inn etter flere kategorier. Kodet om til en dikotom dummyvariabel med to kategorier: 0 (referansekategori) = lavt utdannede foreldre. 1= høyt utdannede foreldre.
«Botid»	Dato for innvilget oppholdsdato i Norge. Indikator på botid.	Variabelen «oppholdsdato» vil gi informasjon om dato for første opphold i Norge. Kodet fra 2008, i og med at målepunktene for tiltaksvariabler starter 1.1.2009. (Oppholdsdato 2008 = 1 års botid osv.).
«Tiltakstype»	Første tiltakstype inneværende år.	Kategorisk variabel ut ifra første tiltak en har deltatt på inneværende år. Variabelen er kodet til fire kategorier, ut ifra hvilke tiltak som innehadde tilfredsstillende antall respondenter: 0= andre (ref.). 1= AMO. 2= Jobbklubb. 3= Arbeidspraksis i ordinær virksomhet.

B. Tabeller fra bivariat analyse

Fordeling av variabler på tiltaksvariabel

B1. Tabell: Tiltak og yrkesinntekt 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Yrkesinntekt (1)	1,939 (64.40%)	1,048 (68.23%)	0.010
2009 Ingen yrkesinntekt (0)	1,072 (35.60%)	488 (31.77%)	
2010 Yrkesinntekt (1)	2,007 (64.95%)	956 (63.86%)	0.469
2010 Ingen yrkesinntekt (0)	1,083 (35.05%)	541 (36.14%)	
2011 Yrkesinntekt (1)	1,855 (64.50%)	965 (63.61%)	0.560
2011 Ingen yrkesinntekt (0)	1,021 (35.50%)	552 (36.39%)	
2012 Yrkesinntekt (1)	1,822 (63.37%)	1,022 (63.95%)	0.699
2012 Ingen yrkesinntekt (0)	1,053 (36.63%)	576 (36.05%)	
2013 Yrkesinntekt (1)	1,983 (63.95%)	1,060 (63.21%)	0.612
2013 Ingen yrkesinntekt (0)	1,118 (36.05%)	617 (36.79%)	

B2: Tabell. Tiltak og utdanningsnivå 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Ingen/missing (ref.)	194 (6.44%)	118 (7.68%)	0.000
2009 Grunnskole	1,827 (60.68%)	1,000 (65.10%)	
2009 Videregående	754 (25.04%)	285 (18.55%)	
2009 Høyere utdanning	236 (7.84%)	133 (8.66%)	
2010 Ingen/missing (ref.)	209 (6.76%)	118 (7.88%)	0.000
2010 Grunnskole	1,860 (60.19%)	982 (65.60%)	
2010 Videregående	767 (24.82%)	276 (18.44%)	
2010 Høyere utdanning	254 (8.22%)	121 (8.08%)	
2011 Ingen/missing (ref.)	227 (7.89%)	103 (6.79%)	0.005
2011 Grunnskole	1,724 (59.94%)	992 (65.39%)	
2011 Videregående	663 (23.05%)	298 (19.64%)	
2011 Høyere utdanning	262 (9.11%)	124 (8.17%)	
2012 Ingen/missing (ref.)	233 (8.10%)	96 (6.01%)	0.001
2012 Grunnskole	1,712 (59.55%)	1,020 (63.83%)	
2012 Videregående	661 (22.99%)	310 (19.40%)	
2012 Høyere utdanning	269 (9.36%)	172 (10.76%)	
2013 Ingen/missing (ref.)	253 (8.16%)	124 (7.39%)	0.018
2013 Grunnskole	1,807 (58.27%)	1,043 (62.19%)	
2013 Videregående	738 (23.80%)	339 (20.21%)	
2013 Høyere utdanning	303 (9.77%)	171 (10.20%)	

B3. Tabell: Tiltak og Alder 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Yngre (18-24 år)	879 (29.43%)	554 (36.30%)	0.000
2009 Middelaldrende (25-45 år)	1,669 (55.88%)	804 (52.69%)	
2009 Eldre (46-62 år)	439 (14.70%)	168 (11.01%)	
2010 Yngre (18-24 år)	900 (29.32%)	545 (36.45%)	0.000
2010 Middelaldrende (25-45 år)	1,710 (55.70%)	772 (51.64%)	
2010 Eldre (46-62 år)	460 (14.98%)	178 (11.91%)	
2011 Yngre (18-24 år)	859 (30.02%)	593 (39.32%)	0.000
2011 Middelaldrende (25-45 år)	1,556 (54.39%)	752 (49.87%)	
2011 Eldre (46-62 år)	446 (15.59%)	163 (10.81%)	
2012 Yngre (18-24 år)	838 (29.43%)	598 (37.63%)	0.000
2012 Middelaldrende (25-45 år)	1,566 (55.01%)	793 (49.91%)	
2012 Eldre (46-62 år)	443 (15.56%)	198 (12.46%)	
2013 Yngre (18-24 år)	916 (29.80%)	622 (37.31%)	0.000
2013 Middelaldrende (25-45 år)	1,653 (53.77%)	834 (50.03%)	
2013 Eldre (46-62 år)	505 (16.43%)	211 (12.66%)	

B4. Tabell: Tiltak og Kjønn

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Kvinne (1)	1,202 (39.96%)	589 (38.42%)	0.316
2009 Mann (0)	1,806 (60.04%)	944 (61.58%)	
2010 Kvinne (1)	1,237 (40.03%)	605 (40.41%)	0.805
2010 Mann (0)	1,853 (59.97%)	892 (59.59%)	
2011 Kvinne (1)	1,132 (39.36%)	606 (39.95%)	0.705
2011 Mann (0)	1,744 (60.64%)	911 (60.05%)	
2012 Kvinne (1)	1,150 (40.06%)	656 (41.05%)	0.516
2012 Mann (0)	1,721 (59.94%)	942 (58.95%)	
2013 Kvinne (1)	1,264 (40.77%)	705 (42.04%)	0.396
2013 Mann (0)	1,836 (59.23%)	1,264 (57.96%)	

B5. Tabell: Tiltak og sivilstand 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Ugift	2,063 (69.98%)	1,017 (66.91%)	0.004
2009 Gift	514 (17.44%)	327 (21.51%)	
2009 Skilt/enke	371 (12.58%)	176 (11.58%)	
2010 Ugift	2,070 (68.34%)	1,015 (68.49%)	0.326
2010 Gift	583 (19.25%)	303 (20.45%)	
2010 Skilt/enke	376 (12.41%)	164 (11.07%)	
2011 Ugift	2,004 (70.49%)	1,048 (69.54%)	0.206
2011 Gift	517 (18.19%)	304 (20.17%)	
2011 Skilt/enke	322 (11.33%)	155 (10.29%)	
2012 Ugift	1,988 (70.40%)	1,095 (69%)	0.001
2012 Gift	505 (17.88%)	346 (21.80%)	
2012 Skilt/enke	331 (11.88%)	146 (9.20%)	
2013 Ugift	2,170 (70.89%)	1,143 (68.98%)	0.165
2013 Gift	555 (18.13%)	338 (20.40%)	
2013 Skilt/enke	176 (10.98%)	176 (10.62%)	

B6. Tabell: Tiltak og antall barn under 18 år 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Ingen barn	1,896 (64.31%)	895 (58.96%)	0.001
2009 Ett barn	526 (17.84%)	294 (19.37%)	
2009 To eller flere	526 (17.84%)	329 (21.67%)	
2010 Ingen barn	1,888 (62.37%)	892 (60.19%)	0.267
2010 Ett barn	544 (17.97%)	270 (18.22%)	
2010 To eller flere	595 (19.66%)	320 (21.59%)	
2011 Ingen barn	1,769 (62.27%)	896 (59.50%)	0.068
2011 Ett barn	539 (18.97%)	284 (18.86%)	
2011 To eller flere	533 (18.76%)	326 (21.65%)	
2012 Ingen barn	1,773 (62.78%)	956 (60.24%)	0.226
2012 Ett barn	526 (18.63%)	309 (19.47%)	
2012 To eller flere	525 (18.59%)	322 (20.29%)	
2013 Ingen barn	1,958 (63.99%)	1,019 (61.53%)	0.212
2013 Ett barn	533 (17.42%)	317 (19.14%)	
2013 To eller flere	569 (18.59%)	320 (19.32%)	

B7. Tabell: Tiltak og langtidsmottak av sosialhjelp 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Kort	1,878 (68.41%)	686 (55.34%)	0.000
2009 Lang	1,131 (37.59%)	850 (44.66%)	
2010 Kort	1,898 (61.42%)	817 (54.58%)	0.000
2010 Lang	1,192 (38.58%)	680 (45.42%)	
2011 Kort	1,829 (63.60%)	833 (54.91%)	0.000
2011 Lang	1,047 (36.40%)	684 (45.09%)	
2012 Kort	1,790 (62.26%)	907 (56.76%)	0.000
2012 Lang	1,085 (37.74%)	691 (43.24%)	
2013 Kort	1,948 (62.82%)	930 (55.46%)	0.000
2013 Lang	1,153 (37.18%)	747 (44.54%)	

B8. Tabell: Tiltak og nedsatt arbeidsevne 2009-2013

	Ikke-tiltak (0)	Tiltak (1)	P
2009 Ja	241 (8%)	86 (5.60%)	0.003
2009 Nei	2,770 (92%)	1,450 (94.4%)	
2010 Ja	127 (17.34%)	43 (12.37%)	0.000
2010 Nei	2,963 (82.66%)	1,454 (87.63%)	
2011 Ja	179 (21.75%)	64 (15.36%)	0.000
2011 Nei	2,697 (78.25%)	1,453 (84.64%)	
2012 Ja	155 (5.39%)	64 (4.01%)	0.040
2012 Nei	2,720 (94.61%)	1,534 (95.99%)	
2013 Ja	194 (6.26%)	68 (4.05%)	0.001
2013 Nei	2,907 (93.74%)	1,609 (95.95%)	

B9. Tabell: Fødeland og tiltak 2009-2013

Fødeland	Ikke- tiltak (0)	Tiltak	P
2009 Norge (ref.)	2,166 (72.01%)	960 (62.62%)	0.000
2009 Vest-Europa	109 (3.62%)	42 (2.74%)	
2009 Øst-Europa	139 (4.62%)	88 (5.74%)	
2009 Resten av verden	594 (19.75%)	443 (28.90%)	
2010 Norge	2,119 (68.58%)	912 (60.92%)	0.000
2010 Vest-Europa	113 (3.66%)	48 (3.21%)	
2010 Øst-Europa	172 (5.57%)	94 (6.28%)	
2010 Resten av verden	686 (22.20%)	443 (29.59%)	
2011 Norge	1,926 (66.97%)	899 (59.26%)	0.000
2011 Vest-Europa	104 (3.62%)	47 (3.10%)	
2011 Øst-Europa	167 (5.81%)	77 (5.08%)	
2011 Resten av verden	679 (23.61%)	494 (32.56%)	
2012 Norge	1,864 (64.93%)	919 (57.51%)	0.000
2012 Vest-Europa	125 (4.35%)	42 (2.63%)	
2012 Øst-Europa	163 (5.68%)	73 (4.57%)	
2012 Resten av verden	719 (25.04%)	564 (35.29%)	
2013 Norge	2,006 (64.71%)	971 (57.90%)	0.000
2013 Vest-Europa	128 (4.13%)	44 (2.62%)	
2013 Øst-Europa	196 (6.32%)	89 (5.31%)	
2013 Resten av verden	770 (24.84%)	573 (34.17%)	

B10. Tabell: Fordeling av utdanningsnivå, sett ut ifra tiltak/ikke-tiltak og alderskategori 18-24 år 1.1.2009. N= 879 (kontroll) N= 554 (tiltak)

1.1.2009	Ikke tiltak 18-24 år (0)	Tiltak 18-24 år (1)	N	P
Ingen	29 (3.30%)	20 (3.61%)	49 (3.42%)	0.005
Grunnskole	732 (83.28%)	493 (88.99%)	1.225 (85.48%)	
Videregående	115 (13.08%)	39 (7.04%)	154 (10.75%)	
Høyere utdanning	3 (0.34%)	2 (0.36%)	5 (0.35%)	

B11. Tabell: Fordeling av «langtidsmottakere», ut ifra tiltak/ikke-tiltak for alder 18-24 år per 1.1.2009.

1.1.2009	Ikke tiltak 18-24 år (0)	Tiltak 18-24 år (1)	N	P
Kortidsmottaker	575 (65.42%)	330 (59.57%)	905 (63.15%)	0.025
Langtidsmottaker	304 (34.58%)	224 (40.43%)	528 (36.85%)	

B12. Tabell: Fordeling av «langtidsmottakere», ut ifra tiltak/ikke tiltak og utdanning per 1.1.2009. N= 1.131(kontroll) N=686 (tiltak).

1.1.2009	Ikke tiltak langtid (0)	Tiltak langtid (1)	N	P
Ingen	83 (7.34%)	54 (7.87%)	137 (7.54%)	0.009
Grunnskole	718 (63.48%)	453 (66.03%)	1.171(64.45%)	
Videregående	250 (22.10%)	112 (16.33%)	362 (19.92%)	
Høyere utdanning	80 (7.07%)	67 (9.77%)	147 (8.09%)	

B13. Tabell: Fordeling av «langtidsmottakere», ut ifra tiltak/ikke tiltak og yrkesinntekt (delt i kvintiler)

1.1.2009	Ikke tiltak (0)*lang	Tiltak(1)*lang	N	P
Ingen	555 (49.07%)	284 (44.40%)	839 (46.18%)	0.011
1 Kvintil	449 (39.70%)	331 (48.25%)	780 (42.93%)	
2 Kvintil	112 (9.90%)	66 (9.62%)	178 (9.80%)	
3 Kvintil	13 (1.15%)	4 (0.58%)	17 (0.94%)	
4 Kvintil	1 (0.09%)	0 (0.00%)	1 (0.06%)	
5 Kvintil	1 (0.09%)	1 (0.15%)	2 (0.11%)	

B14. Tabell: Fordeling av yrkesinntekt, etter tiltak og alder 18-24 år 1.1.2009

1.1.2009	Ikke tiltak 18-24 år (0)	Tiltak 18-24 år (1)	N	P
Ingen	264 (30.03%)	183 (33.03%)	447 (31.19%)	0.028
1 kvintil	417 (47.44%)	282 (50.90%)	699 (48.78%)	
2 kvintil	189 (21.50%)	88 (15.88%)	277 (19.33%)	
3 kvintil	8 (0.91%)	1 (0.18%)	9 (0.63%)	
4 kvintil	1 (0.11%)	0 (0.00%)	1 (0.07%)	

*5 kvintil utgår

Hva kjennetegner dem som kommer i arbeid og/eller utdanning?

B15. Tabell: Andel unge i aktivitet ut ifra tiltak/ikke-tiltak 1.1.2010. N= 879 (kontroll) N= 498 (tiltak)

	Ikke tiltak 18-24 år (0)	Tiltak 18-24 år (1)	N	P
Ikke i Arb/utd	567 (64.51%)	368 (66.43%)	935 (65.25%)	0.457
I Arb/utd	312 (35.49%)	186 (33.57%)	498 (34.75%)	

B16. Tabell: Andel I arbeid og/eller utdanning, ut ifra yrkesinntekt 2009-2014

Y(år) Yrkesinntekt(ja/nei)	Ikke i arbeid/utd (0)	I arbeid/utd (1)	Tot. Antall (N)	P
2010 Yrkesinntekt (1)	4,081 (50.38%)	4,246 (81.22%)	8,327	0.033
2010 Ingen yrkesinntekt (0)	4,020 (49.62%)	982 (18.78%)	5,002	
2011 Yrkesinntekt (1)	4,143 (50%)	4,144 (82.17%)	8,287	0.010
2011 Ingen yrkesinntekt (0)	4,143 (50%)	899 (17.83%)	5,042	
2012 Yrkesinntekt (1)	4,015 (48.94%)	4,331 (84.51%)	8,346	0.179
2012 Ingen yrkesinntekt (0)	4,189 (51.06%)	794 (15.49%)	4,983	
2013 Yrkesinntekt (1)	3,926 (48.36%)	4,602 (88.33%)	8,528	0.004
2013 Ingen yrkesinntekt (0)	4,193 (51.64%)	608 (11.67%)	4,801	
1. 2014 Yrkesinntekt (1)	3,621 (45.41%)	4,841 (90.40%)	8,462	0.231
1.2014 Ingen yrkesinntekt (0)	4,353 (54.59%)	514 (9.60%)	4,867	
7.2014 Yrkesinntekt (1)	3,700 (45.45%)	4,762 (91.77%)	8,462	0.007
7.2014 Ingen yrkesinntekt (0)	4,440 (54.55%)	427 (8.23%)	4,867	
12.2014 Yrkesinntekt (1)	3,486 (45.80%)	4,976 (87.04%)	8,462	0.046
12.2014 Ingen yrkesinntekt (0)	4,126 (54.20%)	741 (12.96%)	4,867	

B17. Tabell: Andel i arbeid/utdanning, ut ifra tiltak/ikke tiltak og alder (kategorisert) per 1.1.2010. N= 807 (ikke-tiltak) N= 527 (tiltak)

	Ikke tiltak (0)	Tiltak (1)	N	P
18-24	312 (38.66%)	186 (35.29%)	498 (37.33%)	0.317
25-45	416 (51.55%)	294 (55.79%)	710 (53.22%)	
46-62	79 (9.79%)	47 (8.92%)	126 (9.45%)	

N= 1.334

B18. Tabell: Andel I arbeid/utdanning, ut ifra langtids/korttidsmottaker og tiltak/ikke-tiltak per 1.1.2010. N=807 (ikke-tiltak) N= 530 (tiltak).

	Ikke tiltak (0)*Ar/U	Tiltak (1)*Ar/U	N	P
Korttidsmottaker	623 (77.20%)	326 (61.51%)	949 (70.98%)	0.000
Langtidsmottaker	184 (22.80%)	204 (38.49%)	388 (29.02%)	

N= 1.337

B19. Tabell: Andel «i arbeid/utdanning», ut ifra regionsopprinnelse og tiltak/ikke tiltak ved målepunkt 1.1.2010.

Y= 1.1.2010	Ikke tiltak (0)	Tiltak (0)	N
Norge	578 (71%)	304 (57%)	882 (66.12%)
Vest-Europa	33 (4.09%)	11 (2.09%)	44 (3.30%)
Øst-Europa	42 (5.20%)	33 (6.26%)	75 (5.62%)
Resten av verden	154 (19.08%)	179 (33.97%)	333 (24,96%)
N (tiltak): 527			
N (ikke-tiltak): 807			

B20: Tabell: Oversikt over antall respondenter i tiltaks/kontrollgruppe 2009-2013.

År	Tiltaksgruppe (1)	Kontrollgruppe (0)
1.1.2009	1.536	3.011
1.1.2010	1.497	3.090
1.1.2011	1.517	2.896
1.1.2012	1.598	2.875
1.1.2013	1.677	3.101

C. Tabell: Oversikt over utprøvde samspillsledd og annengradsledd ved modell 1.1.2010.

Samspill/andregradsledd	Signifikans
Alder*Alder	Signifikant
Tiltak* yrkesinntekt	Ikke-signifikant
Tiltak* utdanningsnivå	Ikke-signifikant
Tiltak* alder	Signifikant
Tiltak* kjønn	Ikke-signifikant
Tiltak* barn	Ikke-signifikant*
Tiltak* sivilstand	Ikke-signifikant*
Tiltak* langtidsmottaker	Signifikant
Tiltak* nedsatt arbeidsevne	Ikke-signifikant
Alder*Langtidsmottaker	Ikke-signifikant
Alder*utdanningsnivå	Ikke-signifikant
Kjønn*sivilstand	Ikke-signifikant
Kjønn* barn	Ikke-signifikant
Langtidsmottaker*utdanningsnivå	Ikke-signifikant

C2. Tester i logistisk regresjon

C 2.1. Hosmer Lemeshow-test

Test av modeller for hvert målepunkt. *= modell med samspillsledd. **= signifikant.

Modell (år)	N	Prob > chi2
1.1.2010	4431	0.926
1.1.2010*	4431	0.855
1.1.2011	4489	0.063
1.1.2012	4325	0.016**
1.1.2013	4379	0.010**
1.1.2014	4681	0.947
1.7.2014	4681	0.292
31.12.2014	4681	0.017**

Hosmer Lemeshow-test tester hvor godt logistiske modeller er tilpasset datasettet det er ment å analysere (Skog 2004:381). Dette gjøres ved å undersøke om modellen er korrekt spesifisert ved å sammenligne delgrupper i datamaterialet. Det bør helst ikke være signifikante forskjeller mellom gruppene, der helst Prob> Chi2 bør være større enn signifikantgrensen på 0.05. Vi kan se at modellene for 2012, 2013 og 31.12 2014 viser signifikante forskjeller mellom gruppene, som vil si at modellen ikke er tilpasset nok til datasettet. Selv om de årlige modellene benytter samme variabler, opererer de ikke ut ifra samme utvalg, som kan ha en innvirkning på resultatene. Signifikante resultater trenger på en annen side ikke å bety at modellen er suspekt og ikke er anvendelig (Kramer & Zimmermann 2007). Testen kan være sensitiv i store utvalg, noe denne oppgaven har. Resultatene kan avhenge av hvor mange grupper en opererer med, som det ikke finnes teoretisk støtte for å avgjøre hva som er fornuftig (Allison 2014:6). Interaksjonsledd forbedrer ikke modellen alltid, og motsatt kan ikke signifikante interaksjonsledd gjøre det (ibid:6). Ut ifra at de fleste modeller er ikke-signifikante, i tillegg til overnevnte poengteringer, blir modellene i oppgaven vurdert til å være velspesifisert.

Tabell C 2.2. Log likelihood-test (LR)

Modell (1.1.2010)	LR-differanse	Pseudo R2*	P-verdi
Modell 1			
Modell 2	346.34	>0.06 (0.07)	0.000
Modell 3	72.10	>0.01 (0.08)	0.000
Modell 4	8.46	0.00 (0.08)	0.076
Modell 5	49.75	>0.01 (0.09)	0.000
Modell 5			
Modell (Alder kategorisert)*	7.18	0.00 (0.09)	0.028
Modell (+ langtidsmottaker)*	11.69	0.00 (0.09)	0.000

*modell 1.1.2010 med samspillsledd
**= endring/økning i Pseudo R2

Log likelihood test (LR-test) blir i logistisk regresjon benyttet til å sammenligne modeller, ved å utregne differansen i log likelihood mellom modellene, estimert ut ifra det samme datamaterialet (Mehmetoglu &

Jacobsen 2017:167). Av de stegvise regresjonene utført med utgangspunkt i modell 5 (jf. modell 5 i stegvis regresjon i studien), kan vi bare se et tilfelle av inklusjon av variabler som ikke førte til signifikant forbedring, ved «Modell 4», og inklusjon av sivilstand og antall barn under 18 år (se tabell ovenfor).

D. Test: logistiske regresjonsforutsetninger

D1. Multikolaritet (VIF)

Tabell: Regresjonsmodell uten samspill 1.1.2010

1.1.2010	Kolaritet	
	Toleranse	VIF
Tiltak	0.982	1.02
Yrkesinntekt	0.926	1.08
Utdanningsnivå	0.916	1.09
Kjønn	0.914	1.09
Sivilstand	0.628	1.59
Barn under 18 år	0.897	1.11
Langtidsmottaker	0.940	1.06
Nedsatt arbeidsevne	0.962	1.04

Multikolaritet forekommer hvis to eller flere uavhengige variabler korrelerer med hverandre, og dukker som regel opp hvis en har med interaksjonseffekter mellom variabler (Ringdal 2013). På en annen side bør det veies tyngre at modellen øker forklaringskraft, enn det en taper på høy korrelasjon- det er kun perfekt multikolaritet som er et problem i regresjonsanalyser (Ringdal 2013). En tommerfingerregel er at om toleransen er under 0.10 og VIF-verdier på over 10, så er det snakk om problematisk grad av multikolaritet (Midtbø 2012:129). VIF (*variance inflation factor*) måler graden av multikolaritet, der jo høyere VIF-verdiene er, desto høyere multikolaritet (Midtbø 2012:129). Ut ifra testen for målepunkt 1.1.2010, der dette antas å gjelde for andre modeller, viser toleransen en verdi på over 0.10, og VIF-verdier på under 10, at det er ikke en problematisk grad av multikolaritet i disse modellene (ibid:129).

D2. Diskriminering

Regresjonsforutsetningen om fravær av diskriminering er kun et problem i logistisk regresjon, og er kun et problem for kategoriske variabler. Diskriminering forekommer når det viser seg at en uavhengig variabel ikke varierer på en gitt Y-verdi. «delvis ledig» og «yrkesinntekt» var to variabler dette kunne være tilfellet med, der samtlige som var delvis ledige eller hadde yrkesinntekt, og kunne være i arbeid/utdanning (kategori 1 på Y). Mens «delvis ledige» ble fjernet, primært for en usikker årsakssammenheng, ble yrkesinntekt beholdt. Ut ifra frekvensfordelingen på variabelen, var det likevel tendenser til diskriminering, ved at flertallet av dem som er registrert med yrkesinntekt, er i arbeid/utdanning ved samtlige målepunkt (jf. tabell B11). En kan derfor ikke vite hvor stor andel som kom havnet i arbeid, på grunn at de allerede var det, eller om de kom i arbeid på grunn av deres arbeidserfaring, målt ved yrkesinntekt. Likevel var det ikke et fullstendig sammenfall mellom variablene, som vil si at variabelen varierer på verdien i Y. Ut ifra disse forholdene ble yrkesinntekt beholdt.